

**Локални еколошки акциони план општине
Прњавор
2015 – 2020. године**

-Приједлог-

Л Е А П

ПРЊАВОР

Прњавор, јануар 2016. године

ЛЕАП КООРДИНАТОР

Сњежана Дебељак, дипл.инж.архитектуре

E-mail: snjezanadebeljak@yahoo.com

ЧЛАНОВИ РАДНЕ ГРУПЕ

- ✚ **Сњежана Дебељак**, дипл. инж. архитектуре., начелник Одјељења за просторно уређење, координатор за израду ЛЕАП-а,
- ✚ **Зорица Сувајац**, дипл. еколог за заштиту животне средине, сам. стручни сарадник за заштиту животне средине, Одјељење за просторно уређење,
- ✚ **Лејла Мухић**, дипл.инж. пољопривреде, сам.стручни сарадник за заштиту животне средине, Одјељење за просторно уређење,
- ✚ **Радоје Дебељак**, дипл. просторни планер, сам.стручни сарадник за послове просторног планирања, Одјељење за просторно уређење,
- ✚ **Горан Илишковић**, геодетски техничар, стручни сарадник за геодетске послове, Одјељење за просторно уређење,
- ✚ **Милкица Митрић**, дипл. инж. технологије, шеф Одсјека за инспекцијски надзор-еколошки инспектор, Одјељење за инспекцијске послове,
- ✚ **Весна Мандић**, дипл. инж. технологије, инспектор за храну, Одјељење за инспекцијске послове,
- ✚ **Александар Гарић**, др вет. медицине, ветеринарски инспектор, Одјељење за инспекцијске послове,
- ✚ **Жељко Шврака**, дипл. инж. технологије, комунална полиција,
- ✚ **Петар Игњатић**, дипл. инж. пољопривреде, шеф Одсјека за пољопривредну производњу, Одјељење за пољопривреду, водопривреду и шумарство,
- ✚ **Мишо Шуман**, проф. географије, сам. стручни сарадник за пољопривреду Одјељење за пољопривреду, водопривреду и шумарство,
- ✚ **Зденко Тупајић**, проф. општенародне одбране, шеф Одсјека за цивилну заштиту,
- ✚ **Свјетлана Кузмановић**, дипл. правник, сам. стручни сарадник за управно правне послове, Одјељење за локални економски развој и друштвене дјелатности,
- ✚ **Љубиша Шикарац**, дипл. географ, сам. стручни сарадник за друштвене дјелатности, Одјељење за локални економски развој и друштвене дјелатности,
- ✚ **Синиша Моравски**, дипл. економиста, шеф Одсјека за буџет, Одјељење за финансије,
- ✚ **Далибор Прерадовић**, дипл. инж. друмског саобраћаја, сам. стручни сарадник за друмски саобраћај, Одјељење за стамбено-комуналне послове и инвестиције,
- ✚ **Божидар Ивановић**, дипл. инж. рударства, замјеник начелника општине,
- ✚ **Лидија Калењук Милијаш**, дипл.туризмолог, шеф протокола у кабинету начелника,
- ✚ **Ивана Декет**, дипл. правник, сам. стручни сарадник за послове правне помоћи, Одјељење за општу управу,
- ✚ **Зоран Радујковић**, машински техничар, стручни сарадник за администрирање информационог система, Одјељење за општу управу.

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

ЛЕАП.....	Локални еколошки акциони план
НЕАП.....	Национални еколошки акциони план
РЕЦ.....	Регионални центар за животну средину
DPSIR.....	Driving Force, Pressure, Impact, State, Response
ХМС.....	Хидрометеоролошка станица
USLE.....	Universal Soil Loss Equation
RUSLE.....	Revised Universal Soil Loss Equation
БиХ.....	Босна и Херцеговина
ГИС.....	Географски информациони систем
ГМО.....	Генетски модификовани организми
СРД.....	Спортско риболовно друштво
РС.....	Република Српска
АПИФ.....	Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге
ЈУ.....	Јавна установа
СРЦ.....	Спортско-рекреативни центар
ГВЕ.....	Граничне вриједности емисија
МДК.....	Максимално дозвољене концентрације
ЈЗУ.....	Јавна здравствена установа
Р.Ј.....	Радна јединица
ЕЦТС (ECTS).....	Европски систем преноса бодова (European Credit Transfer System)
БПК ₅	Биохемијска потрошња кисеоника за 5 дана
ЕС.....	Еквивалент становника
ШДС.....	Шумско дрвни сортименти
ГЕСБ.....	Гасови са ефектом стаклене баште
ЈПШ.....	Јавно предузеће шумарства
Г.Ј.....	Господарска јединица
УГ.....	Удружење грађана
UNESCO.....	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
IUCN.....	International Union of the conservation of Nature
ТВЈ.....	Територијална ватрогасна јединица
ПДВ.....	Порез на додату вриједност
РХМЗ.....	Републички хидрометеоролошки завод

САДРЖАЈ

УВОД.....	7
ОДЛУКА	8
I. ЛЕАП КАО ПРОЦЕС.....	9
1.1. Методологија израде локалног еколошког акционог плана.....	9
1.2. Фазе израде ЛЕАП-а општине Прњавор.....	9
1.3. Идентификација учесника и формирање организационе структуре.....	10
1.4. Израда визије.....	10
1.5.Процјена стања животне средине.....	10
1.6. Одређивање приоритетних области рада у оквиру ЛЕАП-а.....	12
1.7. Израда акционог плана за приоритетне области.....	13
1.8. Одређивање приоритета у реализацији акционог плана.....	14
1.9. Остале активности у оквиру израде.....	14
II. ПРЕГЛЕД СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ОПШТИНИ ПРЊАВОР.....	14
1. Општи дио.....	14
2. Природни чиниоци.....	16
2.1. Геоморфологија.....	16
2.2. Клима.....	16
2.3. Хидролошка карта општине.....	17
2.3.1. Површинске воде.....	17
2.3.2. Подземне воде и издани.....	17
2.3.3. Хидрогеолошка истраживања подземних вода.....	19
2.4. Минерално-сировински потенцијал општине Прњавор.....	19
2.5. Земљиште.....	20
2.5.1. Пољопривредно земљиште.....	20
2.5.2. Шумско земљиште.....	24
2.5.3. Грађевинско земљиште.....	26
2.6. Флора и фауна – биодиверзитет.....	27
2.6.1. Флора општине Прњавор.....	27
2.6.2. Фауна општине Прњавор.....	28
2.7. Ловни потенцијали.....	29
3. Културно-историјске одлике.....	30
4. Становништво.....	31
4.1. Демографске статистике и кретања.....	31
4.2. Друштвена инфраструктура.....	35
4.3. Образовање.....	36
4.3.1. Предшколско образовање.....	36
4.3.2. Основно образовање.....	36
4.3.3. Средње образовање.....	37
5. Привреда и индустрија.....	38
5.1. Металопраерађивачка индустрија.....	38
5.2. Произвдња коже и обуће.....	38
5.3. Пољопривреда и прехрамбена индустрија.....	38
6. Туризам и угоститељство.....	41
7. Култура и спорт.....	45
8. Социјално-економски аспект заштите животне средине.....	45
8.1. Социјална заштита.....	45
8.2. Незапосленост.....	46
III. СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПРОБЛЕМА У ОПШТИНИ ПРЊАВОР.....	47
1. СЕКТОР ВОДА И ОТПАДНЕ ВОДЕ.....	49
1.1. Анализа стања површинских и подземних вода	49

1.1.2. Ријека Укринна.....	49
1.1.3. Ријека Лишња.....	51
1.1.4. Ријека Вијака.....	51
1.2. Анализа стања у односу на појаву поплава.....	52
1.3. Водоснабдијевање и стање водоводног система.....	52
1.3.1. Извориште Повелич.....	54
1.3.2. Мали водоводни системи.....	54
1.4. Идентификација проблема у области вода на подручју општине Прњавор.....	55
1.5. Закључна разматрања.....	55
1.6. Анализа стања отпадних вода.....	55
1.6.1. Канализационе отпадне воде у градском подручју.....	55
1.6.2. Канализационе отпадне воде у руралном подручју.....	56
1.6.3. Индустијске отпадне воде.....	56
1.7. Идентификација проблема у области отпадних вода.....	56
1.8. Закључна разматрања.....	57
1.9. Законски оквир.....	57
2. СЕКТОР УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ.....	58
2.1. Анализа стања у сектору управљања отпадом.....	58
2.1.1. Комунални отпад.....	60
2.1.2. Анимални отпад.....	62
2.1.3. Органски отпад.....	63
2.1.4. Опасан отпад.....	63
2.1.5. Медицински отпад.....	63
2.1.6. Индустијски отпад.....	63
2.1.7. ЕЕ- отпад.....	64
2.1.8. Грађевински отпад.....	64
2.2. Идентификација проблема у сектору управљања отпадом.....	64
2.3. Закључна разматрања.....	64
2.4. Законски оквир у сектору управљања отпадом.....	65
3. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ.....	65
3.1. Анализа стања пољопривредног земљишта.....	65
3.2. Идентификација проблема.....	67
3.3. Закључна разматрања.....	67
3.4. Законски оквир.....	67
4. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ.....	68
4.1. Анализа стања.....	68
4.2. Идентификација проблема.....	69
4.3. Закључна разматрања.....	69
4.4. Законски оквир.....	69
5. СЕКТОР АТМОСФЕРЕ, ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ И ОБНОВЉИВИХ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ.....	69
5.1. Анализа стања у сектору атмосфере.....	70
5.2. Идентификација проблема у области атмосфере.....	71
5.3. Закључна разматрања.....	71
5.4. Анализа стања у сектору обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности.....	72
5.5. Идентификација проблема.....	73
5.6. Закључна разматрања.....	73
5.7. Законски оквири.....	74
6. ПЛАНСКО УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА.....	74
6.1. Анализа стања на подручју општине Прњавор.....	75
6.2. Идентификација проблема.....	76
6.3. Закључна разматрања.....	76
6.4. Законски оквир.....	76

7. БИОДИВЕРЗИТЕТ И ЗАШТИТА ПРИРОДЕ.....	77
7.1.Анализа стања сектору биодиверзитета.....	77
7.2. Идентификација проблема у области биодиверзитета.....	80
7.3. Закључна разматрања.....	80
7.4. Законски оквир.....	80
8. ЈАВНО ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЈЕДНОСТ СТАНОВНИШТВА.....	81
8.1. Организованост здравствене заштите.....	81
8.2. Анализа стања у односу на индикаторе животне средине.....	84
8.2.1. Бука и вибрације.....	84
8.2.2. Нејонизујуће, јонизујуће зрачење и радијациона сигурност.....	85
8.2.3. Квалитет ваздуха (амбијентални и затворени простор).....	86
8.2.4. Квалитет воде за пиће.....	86
8.2.5. Контрола здравствене исправности животних намирница.....	87
8.2.6. Здравље животиња са аспекта утицаја на здравље становништва.....	88
8.2.6.1. Здравствено-еколошки аспект проблем паса луталица.....	88
8.3. Цивилна заштита.....	89
8.4. Пројена стања и ризици.....	90
8.5. Закључна разматрања.....	91
8.6. Законски оквир.....	91
9. ЈАВНА СВИЈЕСТ, ИНФОРМИСАНОСТ И ОБРАЗОВАЊЕ.....	92
9.1. Анализа стања јавне свијести и информисаности.....	92
9.2. Анализа стања у сектору образовања.....	93
9.3. Закључна разматрања.....	95
9.4. Законски оквир.....	95
IV. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ ЛЕАП-А ОПШТИНЕ ПРЊАВОР.....	95
V. АКЦИОНИ ПЛАНОВИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ОПШТИНЕ ПРЊАВОР.....	96
1. Сектор вода и отпадне воде.....	96
2. Сектор управљања отпадом.....	98
3. Пољопривредно земљиште.....	98
4. Шуме и шумско земљиште.....	99
5. Сектор атмосфере, енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије.....	100
6. Планско уређење простора.....	101
7. Биодиверзитет и заштита природе.....	101
8. Јавно здравље и безбједност становништва.....	102
9. Јавна свијест, информисаност и образовање.....	103
VI. КЉУЧНИ АСПЕКТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЛЕАП-А	104
VII. ПРИОРИТЕТНИ ПРОЈЕКТИ ЛЕАП-А.....	105
VIII. ФИНАНСИЈСКИ АСПЕКТ ЛЕАП-А ОПШТИНЕ ПРЊАВОР.....	106
IX. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА ЛЕАП-А.....	107
X. ДОПРИНОС ЛЕАП-А РЕАЛИЗАЦИЈИ СТРАТЕШКИХ ЦИЉЕВА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ПРЊАВОР.....	107
XI. ЛИТЕРАТУРА.....	108
XI. ПРИЛОЗИ.....	110

УВОД

Јединствена и разноврсна животна средина наше општине важна је свима који живе и раде у нашој локалној заједници, а који теже ка бољем квалитету живота. Ипак, ово животно окружење не можемо узети „здро за готово“ и стално се морамо подсјећати да оно зависи од тога како га чувамо и њиме управљамо.

Локални еколошки акциони план (ЛЕАП) општине Прњавор је један од стратешких општинских докумената, који ће заједно са другим сличним документима усмјеравати будући развој наше општине и допринијети унапређењу услова живота у локалној заједници.

Документ обухвата постојеће стање животне средине, као и планирање за очување и унапређење исте, уз поштовање развојних и економских потреба становништва.

У израду документа била је укључена најшира јавност, стручна лица из различитих области, а обраду прикупљених података извршио је стручни тим.

Током 2008. године је припремљен, а 2009. године је усвојен први ЛЕАП са предвиђеним акцијама у унапређењу стања животне средине за наредних шест година. Скупштина Општине Прњавор усвојила је дана 10.06.2015. године Одлуку о приступању изради ЛЕАП-а, за период од 2015. до 2020. године.

Ревизија ЛЕАП-а је неопходна како би се поново свеобухватно сагледало стање животне средине, анализирала тренутна ситуација и направио нови Акциони план по коме ће се руководити општинске службе, јавна предузећа и остала заинтересована јавност у наредним годинама.

Додатна вриједност овог документа огледа се у обезбјеђивању приступа и стицању повољних референци код развојних фондова и финансијских институција, како домаћих тако и међународних.

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК ОПШТИНЕ ПРЊАВОР

Скупштина општине Прњавор Светосавска бр. 10. Телефон/факс: (051) 660-340 Одговорни уредник Војиславка Гатарџић Штампа Стручна служба СО-е	11. јун 2015. године ПРЊАВОР Број 17 Година 51.	Издавач Скупштина општине Прњавор Рачун јавних прихода број 555-007-00215707-29 код «Нова банка» филијала Бањалука шифра Јавних прихода 722521
---	---	---

225

На основу члана 30. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Српске“, број 101/04, 42/05, 118/05, 98/13), члана 43. и 46. Закона о заштити животне средине („Службени гласник Републике Српске“, број 71/12) и члана 30. Статута општине Прњавор („Службени гласник општине Прњавор“, број 14/14), Скупштина општине Прњавор на сједници одржаној дана 10.06.2015. године, д о н о с и

ОДЛУКУ

о приступању изради Локалног еколошког акционог плана за општину Прњавор за период од 2015. до 2020. године

Члан 1.

Приступа се изради Локалног еколошког акционог плана за подручје општине Прњавор (у даљем тексту: ЛЕАП), за период од 2015. до 2020. године.

Члан 2.

Циљ израде ЛЕАП-а је процјена стања животне средине, утврђивање проблема и приоритета, те одређивање активности које је потребно предузети у сврху унапређења стања животне средине, здравља људи и побољшања услова живота становника на подручју општине Прњавор.

Члан 3.

Рјешењем начелника Општине Прњавор именоване се општински координатор за израду ЛЕАП-а.

Члан 4.

(1) У сврху израде ЛЕАП-а формираће се слиједећа радна тијела:

1. Радна група
2. Савјетодавни одбор.

(2) Радна група задужена је за обезбјеђење потребних података о стању животне средине на подручју Општине, израду извјештаја о стању животне средине, припрему листе проблема и при-

оритета у области животне средине и израду акционог плана.

(3) Савјетодавни одбор састављен од представника општинских служби, привредног сектора, јавних предузећа, образовних и здравствених институција, мјесних заједница и невладиних организација има консултантску улогу у изради ЛЕАП-а.

Члан 5.

Рјешењем начелника Општине Прњавор именоване се састав радних тијела из члана 4. става 1. ове одлуке.

Члан 6.

Материјална средства за реализацију ове одлуке и израде документа биће обезбјеђена из буџета општине.

Члан 7.

Документ ЛЕАП-а ће проћи процедуру нацрта, јавне расправе и приједлога који ће се доставити Скупштини општине Прњавор на усвајање.

Члан 8.

Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику општине Прњавор“.

Број: 01-022-87/15

Датум: 10.06.2015. године
Прњавор,

Предсједник
Скупштине општине
Борко Луковичић, с.р.

226

На основу члана 30. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Српске“, број 101/04, 42/05, 118/05 и 98/13), члана 30. Статута општине Прњавор („Службени гласник општине Прњавор“, број 14/14) и члана 5. став 1. Одлуке о одређивању и обиљежавању имена насеља, улица, тргова и паркова и означавању зграда бројевима („Службени гласник општине Прњавор“, број 28/14), Скупштина општине Прњавор је на 33. сједници одржаној дана 10.06.2015. године донијела

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ОПШТИНА ПРЊАВОР
НАЧЕЛНИК ОПШТИНЕ

Карађорђева бр. 2, Прњавор, тел/факс: +387 51 663 740
e-mail: opstina@prnjavor.ba, www.prnjavor.ba

Број: 01/1-014-1-189/15
Датум: 18.12.2015. године

ОБАВЈЕШТЕЊЕ О ЈАВНОМ УВИДУ У НАЦРТ ЛОКАЛНОГ ЕКОЛОШКОГ
АКЦИОНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПРЊАВОР ЗА ПЕРИОД ОД 2015. ДО 2020.
ГОДИНА

Обавјештавамо грађане и стручну јавност општине Прњавор да је, у складу са закључком Скупштине општине (број: 01-022-174/15 од 16.12.2015. године) на јавни увид стављен нацрт Локалног еколошког акционог плана (ЛЕАП) општине Прњавор за период од 2015. до 2020 године.

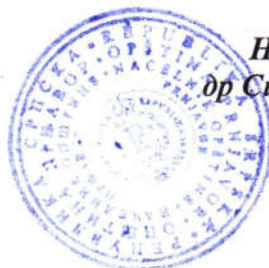
Јавни увид почиње 17.12.2015. године и трајаће 30 дана. Нацрт Локалног еколошког акционог плана биће изложен радним даном од 7.00 до 15.00 часова у просторијама Одјељења за просторно уређење, Општинске управе општине Прњавор, улица Карађорђева број 2, приземље, соба број 4. Нацрт ће бити објављен и на званичној интернет страници општине Прњавор <http://www.prnjavor.ba>

У току трајања јавног увида, свако заинтересовано правно или физичко лице може дати мишљење, примједбе и приједлоге на Нацрт на следеће начине:

- уписом у књигу примједби која се налази у Одјељењу за просторно уређење,
- у форми дописа путем општинске управе Одјељењу за просторно уређење,
- у писменој форми путем поште Одјељењу за просторно уређење,
- e-mail поштом на opstina@prnjavor.ba

Јавна расправа о Нацрту Локалног еколошког акционог плана општине Прњавор за период од 2015. до 2020. године одржаће се дана 25.12.2015. године у 12,00 часова у сали Скупштине општине Прњавор.

Све информације везане за јавни увид у Нацрт ЛЕАП-а општине Прњавор за период од 2015. до 2020. године, могу се добити у Одјељењу за просторно уређење и на телефоне број 051/663-162 и 051/663-740, локал 227.

НАЧЕЛНИК
др Синиша Гатарих с.р.

I. ЛЕАП КАО ПРОЦЕС

Локални еколошки акциони план је резултат заједничког рада појединаца – представника свих институција у заједници укључујући пословни сектор, невладине организације, стручне институције и представнике локалне управе у циљу рјешавања проблема животне средине. Стварање и примјена ¹ЛЕАП-а је важан процес због бољег разумијевања еколошких проблема на локалном нивоу, подизања свијести јавности о проблемима животне средине, учешћа јавности у креирању и примјени акционих стратегија и инвестиција, рангирања проблема у односу на утицај на људско здравље и животну околину, сагледавање постојећих ресурса у заједници и планирање њиховог искоришћавања и рационално коришћење средстава за приоритетне еколошке проблеме.

Доношење ЛЕАП-а подразумева учешће јавности током цијелог процеса што је важно због подизања нивоа свијести кроз информисање становништва о еколошким проблемима, обиму, циљевима, еколошким темама и планираним акцијама.

Законски основ израде ЛЕАП-а садржан је у члану 43. и 46. Закону о заштити животне средине („Службени гласник Републике Српске“, број 71/12 и 79/15), а смјернице одређене Националним еколошким акционим планом БиХ (НЕАП) (март, 2003).

¹ЛЕАП је скраћеница од енглеске ријечи **Local Environmental Action Plan**, те је као таква скраћеница прихваћена у БиХ и користи се за означавање општинских акционих планова заштите животне средине.

1.1. Методологија израде локалног еколошког акционог плана

Израда ЛЕАП-а представља сложен процес који укључује све важне актере: локалну управу, привреду, образовне и научне институције, здравство, невладин сектор и становнике општине. Приликом израде ЛЕАП-а важно је учешће свих евидентираних актера, а подршка локалних власти је од кључног значаја, јер они имају непосредну одговорност за спровођење великог броја акција које произилазе из ЛЕАП процеса.

Израда ЛЕАП-а подразумева активно учешће јавности током цијелог процеса, што омогућава двосмјерну комуникацију, јер учешће јавности значи подизање нивоа свијести и знања кроз предавања и информисање о важним еколошким проблемима, темама, циљевима и обиму рада на ЛЕАП-у. Израда документа се састоји од фаза које трају одређени временски период. Фазе су логичан редосљед акција које најширу јавност информишу о проблемима, приоритетима у њиховом рјешавању, могућим акцијама и неопходним ресурсима за њихово спровођење.

ЛЕАП општине Прњавор је израђен по методологији Европске агенције за реконструкцију. Главне фазе у изради документа су:

- одређивање координатора ЛЕАП-а,
- идентификација учесника,
- формирање пројектног тима и радне групе,
- израда визије развоја заједнице,
- процјена стања животне средине,
- одређивање приоритетних области,
- израда акционог плана за приоритетне области,
- одређивање приоритета у реализацији акционог плана.

1.2. Фазе израде ЛЕАП-а општине Прњавор

Одјељење за просторно уређење Општинске управе Прњавор као надлежно за послове заштите животне средине, а у складу са Законом о заштити животне средине („Службени

гласник Републике Српске“, број 71/12 и 79/15), упутило је приједлог Одлуке о приступању изради ЛЕАП-а за период од 2015 до 2020. године. Скупштина Општине Прњавор усвојила је дана 10.06.2015. године Одлуку о приступању изради ЛЕАП-а за период од 2015. до 2020. године („Службени гласник општине Прњавор“, број 17/15).

У циљу што квалитетније анализе стања животне средине, прикупљања података за процјену стања животне средине и планирања будућих активности, односно спровођења читавог процеса израде документа, начелник општине именовao је рјешењем општинског ЛЕАП координатора и радну групу за израду документа (број: 01/1-014-225/15 од 21.09.2015. године).

Задатак локалног координатора је обезбјеђивање адекватне координације између тима за израду ЛЕАП-а, различитих општинских и јавних служби и свих релевантних чинилаца битних за израду, усвајање и имплементацију документа.

1.3. Идентификација учесника и формирање организационе структуре

Идентификација потенцијалних учесника у изради ЛЕАП-а општине Прњавор је представљала прву активност која је од кључне важности и један је од предуслова за изградњу концензуса око најважнијих питања заштите животне средине. У процес израде и имплементације ЛЕАП-а били су укључени:

- локална управа која је омогућила приступ потребним информацијама и обезбједила учешће свих партнера у изради ЛЕАП-а;
- јавна и приватна предузећа која имају велики утицај на животну средину, а која се налазе на територији локалне заједнице;
- организације и инспекције у области урбанизма, пољопривреде, шумарства, водопривреде, природних ресурса, здравља, заштите природних и културних добара, управљања заштићеним природним добрима и сл;
- образовне институције;
- невладин сектор и друга удружења и организације;
- локална средства информисања.

Дефинисање организационе структуре подразумијева формирање радне групе и именовање ЛЕАП координатора, подјела задужења и одговорности. Локални ЛЕАП координатор води све активности у процесу израде документа: организује и води састанке, помаже у изради радних докумената, пружа подршку техничким тимовима и радним групама.

Радна група је састављена од стручњака за поједине тематске цјелине који врше процјену стања животне средине. Задатак је и израда визије развоја заједнице, листе проблема и приоритета, припрема и предлагање акционих планова и достављање извјештаја ЛЕАП координатору.

1.4. Израда визије заједнице

Утврђивањем визије заједнице, ствара се оквир који ће помоћи да се одаберу циљеви заштите животне средине и рјешења која ће се одредити акционим планом.

Визија развоја заједнице није представљена кроз једну реченицу, већ представља смјерницу за рјешавање постојећих проблема у наредном периоду у општини Прњавор. Она представља приказ заједнице у каквој би грађани жељели да живе у наредних шест година.

1.5. Процјена стања животне средине

Процјена стања животне средине је активност у оквиру које су учесници изводили закључке о томе гдје су највећи проблеми и опасности за заједницу, који су ограничавајући фактори у њиховом рјешавању и које проблеме би требало хитно рјешавати. Она садржи анализу кључних питања животне средине општине Прњавор, податке о утицају који на животну

средину имају одређене установе и институције, као и активности које те или друге организације предузимају на санирању и унапређењу постојећег стања.

Процјена стања животне средине и утврђивање приоритета су најважније активности приликом израде ЛЕАП-а. Тиме добијамо пресјек постојећег стања животне средине у локалној заједници што је значајно за израду планова за конкретне акције које ће се дефинисати. Утврђивање приоритета усмјерава побољшање животне средине ка најважнијим проблемима. Успешно утврђивање приоритета захтјева сарадњу представника власти, привреде и невладиних организација.

Прије почетка рада Радне групе, извршено је анкетање грађана на општини Прњавор с циљем да се добије став грађана о стању животне средине. Анкетом је обухваћено становништво цијеле општине те се путем привредних субјеката, јавних установа, основних и средњих школа, невладиних организација и мјесних заједница успјешно окончао и правилно попунило **157 упитника**. Анкета је обухватила 45% женских и 55% мушких испитаника.

Резултати анкете су показали да грађани више нису него што јесу задовољни стањем животне средине у својим МЗ и на територији читаве општине, сматрају да је животна средина угрожена, те да највећи негативан утицај на здравље становништва има загађена пијаћа вода (29,3%), отпадне (комуналне) воде (23,6%), отпад (15,9%), загађено земљиште (14%), загађен ваздух (12,1%) и бука (5,09%).

Грађани сматрају да животну средину највише загађује неадекватна употреба пестицида (39,50%), неадекватан третман отпадних вода (38,85%), неадекватно одлагање отпада (33,75%), загађивање површинских и подземних вода (25,48%), постројење асфалтне базе (25,48%), Термоелектрана и рудник „Станари“ (17,83%), каменоломи (12,74%), изградња аутопута Бања Лука – Добој (8,92%), нередован одвоз смећа (8,92%), саобраћај и транспорт (7,01%) и индустријска производња (5,09%).

Грађани оцјењују да су највеће еколошке пријетње развоју општине Прњавор недостатак воде за пиће (оцјена 5.54), загађење површинских вода (4.27), затим неадекватна канализациона инфраструктура (3.92), загађење ваздуха (3.31) и земљишта (3.25), непостојање адекватне инфраструктуре за збрињавање отпада (3.11). Као најмање еколошке пријетње развоју општине Прњавор оцијењена је бука (1.94) и остало (1.02) – поплаве, недостатак зелених површина, неодговорност и небрига за животну средину, запуштено пољопривредно земљиште, неконтролисана изградња стамбених објеката, недостатак контејнера за сортирање отпада.

Грађани су спремни дати допринос побољшању стања животне средине на начин да је 54,1% безусловно спремно, 24,2% је спремно ако то и други учине и 21,6% је спремно ако се не захтјевају новчана улагања.

Грађани истичу да су најбитнији предуслови за локални развој у општини Прњавор осигуравање система водоснабдијевања и канализационе инфраструктуре, сакупљање и третман отпада, осигурање система централног градског гријања, обезбјеђење заштите од поплава и других непогода и одржавање путева и јавних површина.

Као мјере за побољшање стања животне средине у општини 62,4% анкетираних грађана вјерује да је увођење строгих казни за прекршиоце основни метод за побољшање стања. Грађани сматрају да би финансирање еколошких пројеката (41,4%) такође осигурало висок ниво квалитета животне средине док 32,5% грађана сматра да је потребно побољшати рад општинских инспекцијских служби и увести програме едукације становништва (28,66%). Резултати анкете су у прилогу документа.

Чланови Радне групе за израду ЛЕАП-а идентификовали су најважније проблеме и дефинисана је процјена стања животне средине. Најважнији идентификовани проблеми су:

- постојање дивљих депонија,
- неадекватно одлагање отпада,

- неразвијена свијест о селектирању отпада,
- неријешен третман опасног отпада (медицински, електронски...),
- неријешен третман анималног отпада,
- непостојање канализационе мреже у градском подручју и селима,
- непланска сјеча шума,
- загађеност водотокова,
- недостатак воде за пиће,
- неадекватно управљање водама,
- загађивање и деградација земљишта,
- урбанизација (непланска градња),
- неспровођење и непоштовање закона,
- недовољна едукација становништва о заштити и унапређењу животне средине и еколошким темама (из области пољопривреде, производње здраве хране, компостирању, употреби биља...),
- недовољна едукација становништва о правима и законима из области заштите животне средине,
- недовољно информисање јавности о еколошким проблемима, темама и сл.
- непостојање Центра за прикупљање отпада,
- непостојање програма за коришћење алтернативних извора енергије,
- сезонски прилив становника у периодима одмора и негативан утицај на количину отпада и отпадних вода,
- бука (саобраћај и транспорт) и непостојање континуираног праћења нивоа буке,
- недовољан број еколошких организација и удружења грађана,
- непостојање буџетских средстава за еколошке пројекте.

1.6. Одређивање приоритетних области рада у оквиру ЛЕАП-а

Након уочавања проблема, обрађивања анкетних података и дефинисања процјене стања животне средине чланови Радне групе су се одредили за следеће приоритетне области рада:

- воде и отпадне воде,
- управљање отпадом,
- ваздух, обновљиви извори енергије и енергетска ефикасност,
- пољопривредно земљиште,
- шуме и шумско земљиште
- планско уређење простора,
- биодиверзитет и заштита природе,
- јавно здравље и безбједност становништва,
- јавна свијест, информисање и образовање.

Након дефинисаних приоритетних области рада одређени су приоритети мултикритеријумском анализом по методологији РЕЦ-а. Мултикритеријумска анализа прије свега обухвата одређивање приоритетних циљева, затим одређивање тежине критеријума и бодовање циљева према изабраним критеријумима.

Дефинисани приоритетни циљеви ЛЕАП-а општине Прњавор су:

- ✚ унапријеђен квалитет вода;
- ✚ регулисано управљање отпадом;
- ✚ побољшан квалитет земљишта;
- ✚ побољшан квалитет ваздуха и коришћење потенцијала обновљивих извора енергије;
- ✚ плански уређен и заштићен простор;
- ✚ побољшано здравље становништва и развијена јавна свијест;
- ✚ заштићен биодиверзитет.

1.7. Израда акционог плана за приоритетне области

Након што је општинска радна група за израду ЛЕАП-а дефинисала конкретне ресурсе животне средине на подручју општине Прњавор (према ²ДПСИР методологији), приступило се идентификацији загађивача животне средине и изради Акционог плана за приоритетне области. Извршена је анализа старог акционог плана, евидентирано је шта је остварено током претходних година, а шта није и дати су приједлози нових активности за наредни период од шест година.

Израда Акционог плана за приоритетне области је кључна фаза израде ЛЕАП-а Прњавора, јер су дефинисане активности које је потребно реализовати како би се тренутна ситуација у појединим областима на територији општине Прњавор унаприједила. За сваку активност (акцију) у оквиру детаљне разраде дати су кратак опис, наведене надлежне институције или организације које ће реализовати активности, оквирни временски рок за извршење, процјена буџета и могући извори финансирања.

Општи подаци о општини Прњавор, преглед стања животне средине, технички извјештаји и скуп предвиђених активности чине документ ЛЕАП општине Прњавор.

²ДПСИР – узрочно-последични оквир за описивање узајамног утицаја између друштва и животне средине, који је поставила Европска агенција за животну средину (European Environment Agency). Елемени тог оквира су: покретачке снаге које дјелују на животну средину (D – driving forces), притисци на животну средину, (P – pressures), стање животне средине (S – state), утицај таквог стања на друштво (I – impact) и одговор друштва на такво стање (R –

ЛОКАЛНИ ЕКОЛОШКИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ОПШТИНЕ ПРЊАВОР У СВОЈОЈ СТРУКТУРИ ДЕФИНИШЕ:

РЕЗУЛТАТЕ КОЈЕ ЖЕЛИМО ПОСТИЋИ

ЖЕЉЕНО СТАЊЕ КОЈЕ ЋЕ НАСТАТИ КАО РЕЗУЛТАТ ПРОВОЂЕЊА АКТИВНОСТИ ПЛАНИРАНИХ У ЛЕАП-у

КАКО ЖЕЛИМО ДА НАША ОПШТИНА ИЗГЛЕДА ЗА 6 ГОДИНА

ЦИЉЕВЕ КОЈЕ ЖЕЛИМО ПОСТИЋИ

ДЕТАЉНИ ЦИЉЕВИ АКТИВНОСТИ КОЈЕ СУ НАВЕДЕНЕ У ПЛАНУ ПОСТАВЉАЊЕ ЦИЉА ПРЕДСТАВЉА НАМЈЕРУ ДА СЕ КРЕНЕ ПРЕМА ОДРЕЂЕНОМ РЕЗУЛТАТУ

КАКО ЋЕМО ЗНАТИ ДА СМО ДОСТИГЛИ ЖЕЉЕНИ РЕЗУЛТАТ

ИНДИКАТОРЕ

МЈЕРЉИВЕ ПОКАЗАТЕЉЕ КОЈЕ КОРИСТИМО ЗА ПРАЂЕЊЕ И ИЗВЈЕШТАВАЊЕ О ПРОМЈЕНАМА И КОЈИМ ОЦЈЕЊУЈЕМО У КОЈОЈ МЈЕРИ ЈЕ ЖЕЉЕНИ РЕЗУЛТАТ ДОСТИГНУТ

КАКО ЋЕМО МЈЕРИТИ ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТ

ШТА?
Пројекат, активност, протокол или процедура коју можемо развити и имплементирати, а које могу бити краткорочне и дугорочне
КО?
Општина/Одјељења Општинске управе која су одговорна за сваку активност
КАД?
Временски рок за завршетак активности
КОЛИКО?
Оквирно: средства за имплементацију и потенцијални извор

1.8. Одређивање приоритета у реализацији акционог плана

Одређивање приоритетних циљева у реализацији акционог плана била је финална активност у изради ЛЕАП документа. Сврха ове активности је да омогући општини Прњавор да своје ограничене материјалне ресурсе усмјери прво на најкритичнија питања, односно на оне области гдје ће резултати имати највећи утицај на околину и цјелокупно становништво. За одређивање приоритета коришћена је методологија бодовања у складу са значајем које поједине активности/акције имају за локалну заједницу.

1.9. Остале активности у оквиру израде ЛЕАП-а

Основно правило израде ЛЕАП-а је да се заснива на активном учешћу јавности током цијелог процеса, што се остварује учешћем представника свих релевантних институција и организација, као и анкетањем становништва. Учесће већег броја актера омогућава трагање за идејама и потребама грађана, чиме се обезбјеђује да приоритети и акције дефинисане у оквиру ЛЕАП-а одражавају жеље локалне заједнице као цјелине.

Активно учешће локалне заједнице није могуће без укупног подизања свијести о обиму, значају и циљевима рада, значају заштите животне средине и могућим активностима.

Најважнији разлози за рад на подизању свијести су:

- ✚ добро обавјештени грађани ће далеко прије подржати поједине програме заштите животне средине у оквиру своје заједнице;
- ✚ добро информисани грађани ће реалније сагледавати ситуацију у појединим областима и своје напоре усмјерити ка постизању консензуса о неопходним активностима;
- ✚ добро информисани грађани ће имати активну улогу у прикупљању и обради информација од значаја за поједине области и еколошке проблеме;
- ✚ рјешавање многих проблема ће подразумијевати и промјене у понашању или свакодневним поступцима чланова заједнице;
- ✚ грађани ће се лакше организовати у заштити својих права и интереса, укључујући надгледање поштовања закона и у случају потребе, организовање јавног притиска на локалну власт;
- ✚ чланови заједнице могу бити добар извор информација и креативних идеја.

II. ПРЕГЛЕД СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ОПШТИНИ ПРЊАВОР

1. Општи дио

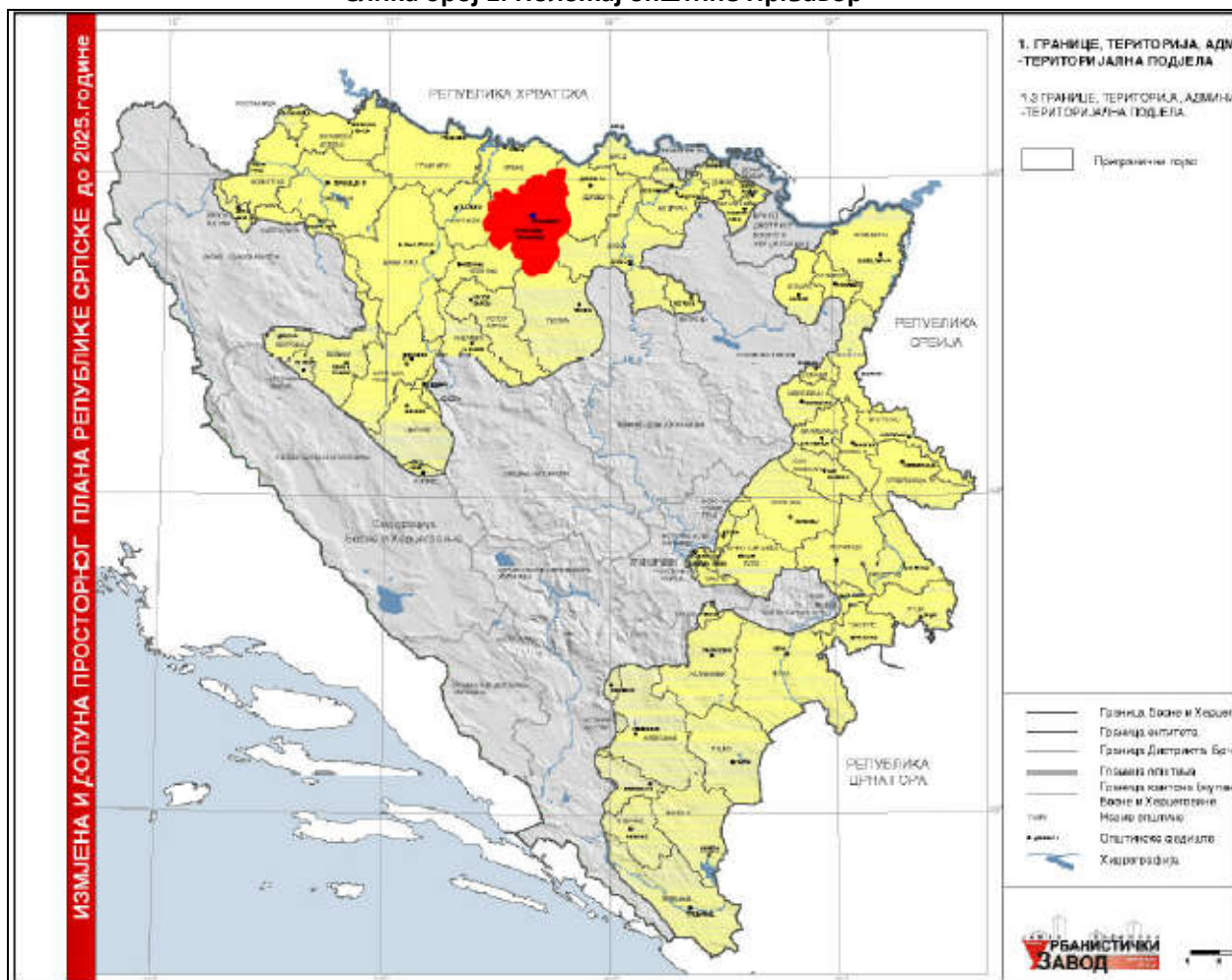
Општина Прњавор се налази у сјеверозападном дијелу Босне и Херцеговине, ентитета Републике Српске, у дијелу који гравитира према Бања Луци. Административно територија Општине обухвата површину од око 630 km² или 63 000 ha. Градско подручје Прњавор се простире на површини од око 5,5 km².

Садашња територија општине Прњавор смјештена је између планине Мотајице, која се налази у сјеверо-западном дијелу општине, са највишим врхом од 625 m надморске висине (Оштра главица) и планине Љубић са највишим врхом од 594 m надморске висине (Свињар), која се налази у јужном дијелу општине. Просјечна надморска висина износи 160-250 m.

Између ових планина на простору општине Прњавор пружају се плодне равнице и шуме око ријека: Укрине, Вијаке, Лишње, Илове, Јадовице и Турјанице.

Посматрано са математичко-географског становишта територија општине Прњавор одређена је координатама од 44°52'N 17°40'E, из чега се да закључити да се географски положај општине Прњавор налази при четрдесет петој паралели, што значи да се подручје општине Прњавор налази у ободу Панонске низије односно у средишњем дијелу сјеверно умјереног појаса.

Слика број 1. Положај општине Прњавор

Извор: <http://www.nuzrs.com/attachments/Image/Karta%3D3D20RS.jpg?1381485348013>

Посматрано са становишта ужег географског положаја општина Прњавор припада простору Бањалучке регије, односно крајњем истоку ове регије. Територија општине Прњавор граничи са општинама Србац, Дервента, Станари, Теслић, Челинац и Лакташи.

Општина Прњавор има развијену саобраћајну инфраструктуру коју карактерише густа мрежа локалних путева у дужини од око 1035 km (од чега је асфалтирано 242 km), који омогућавају повезаност насељених мјеста са сједиштем општине и магистралним и регионалним саобраћајницама.

Општина Прњавор је са сусједним општинама повезана мрежом саобраћајница:

- Магистрални пут Бања Лука – Прњавор – Дервента (М16), дионица Прњавор – Дервента 34 km; дионица Прњавор – Бања Лука 53 km;
- Регионални путни правац Прњавор – Србац (R-474) у дужини од 41 km;
- Регионални пут Прњавор – Станари – Добој (R-474) у дужини од 43 km;
- Регионални путни правац Прњавор – Дервента – Добој (R-4742) у дужини 63 km;
- Регионални путни правац Прњавор – Челинац (R-) у дужини од 43 km;

У току је извођење радова на изградњи аутопута Бања Лука – Добој, чија траса пролази кроз подручје општине Прњавор у дужини од 32 km. Јужним дијелом подручја општине пролази жељезнички путни правац Добој – Бањалука у дужини од 17 km.

У оквиру саобраћајне инфраструктуре општина Прњавор одржава улице у дужини од 42,86 km, тротоаре у дужини од 15 km и паркинг просторе површине око 7000 m².

Општина обухвата 63 насељена мјеста односно 34 мјесне заједнице. Већина становништва општине Прњавор живи у сеоском подручју. На подручју града према прелиминарним

подацима пописа становништва из 2013. године укупно пописано **8.484** лица, док је на територији општине укупно пописано **38.399** лица.

Према Одлуци Владе Републике Српске о степену развијености јединица локалне самоуправе у Републици Српској за 2015. годину, Прњавор је рангиран у развијене јединице локалне самоуправе, међу којима су и Бања Лука, Бијељина, Гацко, Градишка, Дервента, Зворник, Источно Ново Сарајево, Лакташи, Модрича, Мркоњић Град, Пале, Приједор, Теслић, Требиње и Угљевик.

Табела број 1. Приказ површине општине Прњавор

Површина општине	(ha)	(%)
Укупна површина пољопривредног земљишта	42 963	68,2
Укупна шумска површина	17 387	27,6
Укупна површина изграђеног земљишта (неплодно земљиште)	2 646	4,2
Укупна:	62 996	100,0

Извор: Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор

2. Природни чиниоци

2.1. Геоморфологија

Простор на коме се налази општина Прњавор посматрано као јединствена цјелина, припада простору Панонског обода са карактеристичним брежуљкасто-терцијарним земљиштем које води поријекло од ријечних и језерских седимената.

Посматрано према израженој конфигурацији земљишта за већину територије општине Прњавор може се рећи да је равничарско-брежуљкаста (4/5), а њен мањи дио (1/5) брдовито-планински. Посматрано са становишта надморске висине око четири петине општинске територије има надморску висину од 130-250 m. Просјечна надморска висина износи 153 m. Само једна петина општинске територије има надморску висину већу од 250 m.

2.2. Клима

Различити климатски утицаји који се осјећају на простору Републике Српске су резултат природних елемената и законитости опште циркулације ваздушних маса на ширем простору. Клима општине је условљена географским положајем и надморском висином терена. Сјеверни перипанонски дио, припада умјерено-континенталном климатском појасу у коме се осјећа и панонски (степски) климатски утицај са сјевера. Љета су топла, а зиме већином умјерено хладне, са просјечном годишњом температуром изнад 10°C. Падавине су углавном равномерно распоређене, а највеће количине се излучују када су и најпотребније пољопривредним културама (мај, јун). Количина падавина по правилу опада идући од запада (1500 mm) према истоку (700 mm) због утицаја западних ваздушних струјања. Годишња доба су јасно изражена са умјерено хладним зимама и топлим, сувим љетима.

За климатске елементе: температура ваздуха, вјетрови, влажност ваздуха, облачност, инсолација, падавине, последњи валидни хидрометеоролошки подаци за подручје општине Прњавор датирају из периода од 1955. године до 1975. године, који су били праћени од стране хидрометеоролошке станице Прњавор (ХМС Прњавор).

Анализа падавина у том периоду је приказала да исте износе 1000 mm на годишњем нивоу, а да су максималне мјесечне падавине регистроване у висини од 113 mm (јун), док апсолутни мјесечни максимуми достижу вриједности од 170 mm (јул). Што се тиче температуре ваздуха вишегодишњим праћењем утврђен је средњи годишњи просјек од 10.1 °C, док се минималне мјесечне вриједности крећу од -5.6 °C (јануар), а максималне до 26 °C (јун).

ХМС Прњавор је престала са радом крајем 1974. године. Од 1975. године до данас на подручју општине Прњавор није вршено званично мјерење нити праћење наведених климатских елемената.

2.3. Хидролошка карта општине

Хидрографске карактеристике подручја условљене су геолошким, геоморфолошким и геофизичким одликама овог подручја. Присутне повољне климатске прилике и различит геоморфолошки састав земљишта на подручју општине Прњавор имале су главни и одлучујући утицај на појаву и формирање како сталних површинских водотокова тако и подземних вода, које чине основу хидролошке мреже на овом подручју.

2.3.1. Површинске воде

Основу површинске хидрографије општинског подручја чини ријека Укрина са својим притокама Вијака, Јадовица и Кремница.

Ријека Укрина припада црноморском сливу односно сливу ријеке Саве, као њена десна притока. Настаје на ушћу Велике и Мале Укрине на надморској висини 154,3 m и протиче јужним и источним дијелом општине Прњавор у дужини од 36 km. Тако чини природну границу са општинама Добој и Дервента. Велика Укрина извире на око 300 m надморске висине на висовима Узломца и Борје. Улијева се у ријеку Саву, чија надморска висина у том дијелу износи 89,1 m. Сам слив ријеке Укрине је лоциран између доњих токова ријеке Босне и Врбаса, а на сјеверозападу Босне и Херцеговине уједно представља и највећу ријеку Републике Српске јер читавим својим током од настанка до ушћа тече кроз Републику Српску. Дужина тока Укрине од извора Велике Укрине (Лукавац) је 119,3 km, а површина слива је 1 515,4 km².

На крајњем западном дијелу општинског подручја значајни површински водоток чини ријека Црквена и ријека Турјаница која се у Лакташима улијева у Врбас.

Уз наведене ријеке на подручју Општине улијевају се многобројни већи и мањи потоци који такође чине главни површински хидропотенцијал. Осим наведених природних површинских водотокова, на подручју општине Прњавор постоје и двије вјештачке акумулације:

- језеро Дренова и
- рибњак у Украинском Лугу, сјевероисточно од Прњавора.

Постојећа површинска хидрографска мрежа на подручју општине Прњавор заузима укупну површину од 1.338 ha.

Табела број 2: Приказ површинске хидрографске мреже општине Прњавор

Ред. бр.	Назив	Површина у ha
1.	Основни природни површински водотоци	590
2.	Површински вјештачки изграђена акумулација - језеро Дренова	110
3.	Површински вјештачки изграђен рибњак у Украинском Лугу	638
УКУПНО:		1.338

Извор: Просторни план општине Прњавор 2010-2030. године и еколошка дозвола број 15-96-198/8 од 17.09.2013. године за „Рибњак“ а.д.Прњавор

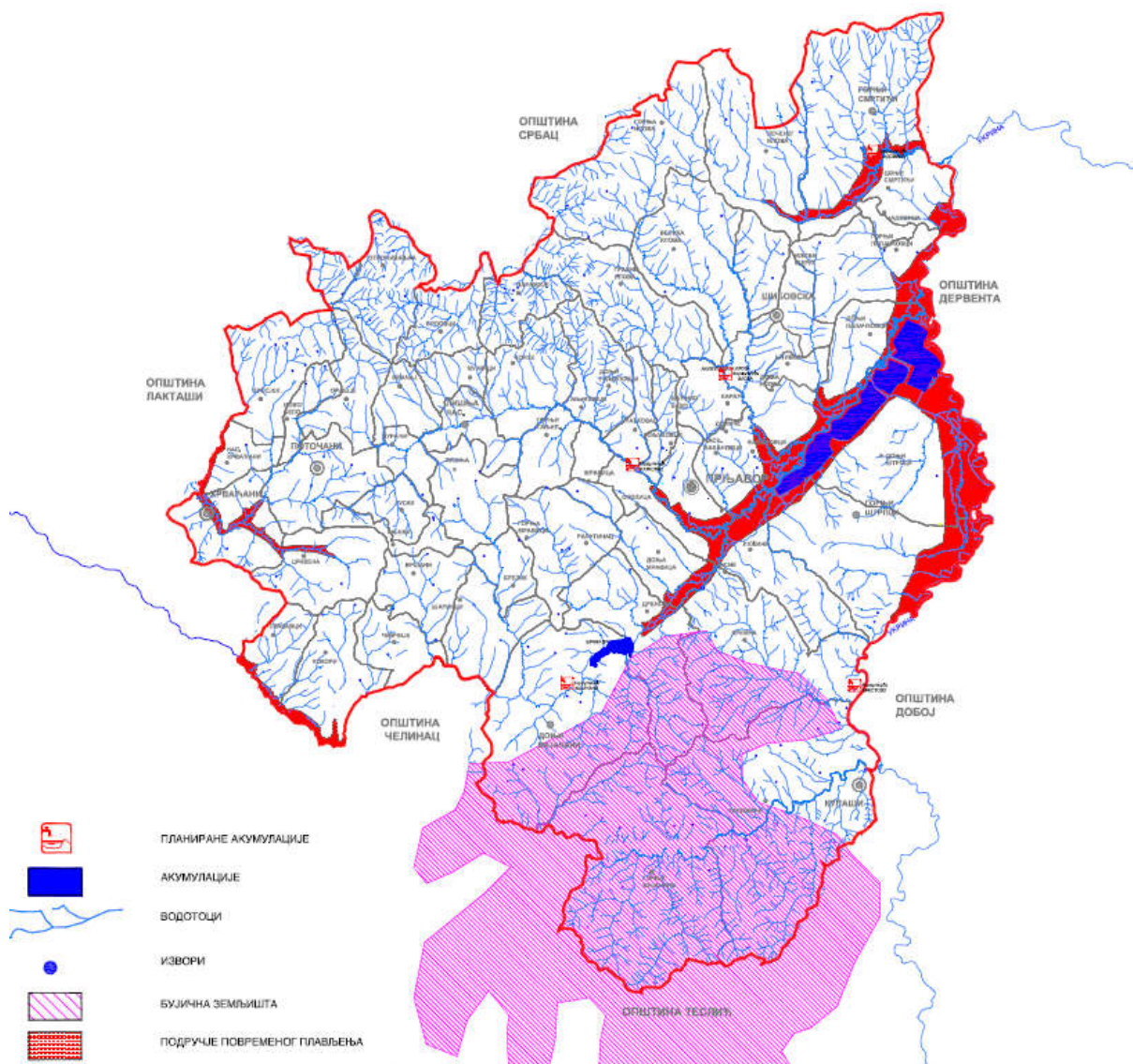
2.3.2. Подземне воде и издани

Основу подземне хидролошке мреже на подручју општине Прњавор чине термални извори Бање Кулаши и многобројни природни извори и вјештачки ископани бунари питке воде. На термалним изворима изграђена је Бања Кулаши која се користи као центар за лијечење многих болести, одмор и рекреацију. Постојећа минерална вода са својим доказаним карактеристикама сматра се као природна ријеткост у Европи и свијету.

Истраживања која су рађена у неколико наврата на термалним врелима Бање Кулаши показују да се термалне воде појављују из вулканских стијена које су везане за појаву млађих тектонских фаза на ободу Панонске геоинклинације. Ове стијене налазе се на већим дубинама

на подручју Кулаша. Извори изразито термоминералне воде на овом простору имају температуру воде од 28,8 °C – 30,6 °C. Ови извори припадају сумпорној групи вода са минерализацијом од 162-169 mg/l. Њихова вода садржи микроелементе: Ba, Li, Sr, F, Ti, U, Cr, I, V и друге микроелементе. Извори ове воде су врло значајни са балнеолошког становишта због присуства силицијумове киселине (H_2SiO_3). Ова вода је микробиолошки потпуно стерилна, а по свом хемијском саставу вода из ових извора је хлоридно-натријумско-магнезијумска и изразито је алкална са pH вриједношћу од 11,75. Због присуства радиоактивних елемената као што су: Ra, Ri и U, вода је благо радиоактивна. Њена радиоактивност се креће око 4,5 емона. Вода из ових термалних извора има веома љековита својства и помаже у лијечењу болести уrogenиталног тракта, гастроинтестиналног система, повишеног крвног притиска, дијабетеса и холестерола. Добре резултате даје у лијечењу реуматизма, посљедица тјелесних повреда и кожних болести, нарочито псоријазе. На основу постојећих термоминералних извора изграђен је бањско-рекреативни центар „Бања Кулаши“ у Кулашима који је од општинског центра удаљен свега 14 km. Бања има стољетну традицију лијечења љековитом водом и представља свјетски раритет.

Слика број 2. Хидрографска карта општине Прњавор

Извор: Просторни план општине Прњавор 2010-2030. године

2.3.3. Хидрогеолошка истраживања подземних вода

У посљедних 15 година на територији општине Прњавор су изведена обимна геолошка, геофизичка и хидрогеолошка истраживања која су као резултат имала откривање значајних количина подземних вода, посебно зоне Повелича и Дабрака.

Током 2014. године, спроведена су геофизичка испитивања за потребе истраживања подземних вода на подручју општине Прњавор. Испитивање је вршено од стране Предузећа за геолошка и геотехничка истраживања, инжењеринг и консалтинг „GEOING GROUP B“ д.о.о. Бијељина, а резултати су приказани у Елаборату о изведеним геофизичким испитивањима за потребе истраживања подземних вода на подручју општине Прњавор, (новембар 2014. године). Истраживања су изведена су сљедећим мјесним заједницама: Кокори, Штрпци, Отпочиваљка, Чорле, Срповци, Гаљиповци, Мравица, Кремна, Поповићи, Шаринци.

Након извршених истраживачких радова на локалитету „Повелич“ на подручју К.О. Горња Илова, изведено је пет истражно-експлоатационих бунара капацитета 68 l/s, а на локалитету „Дабрак“ три са значајним количинама врло квалитетне питке и издашне воде, капацитета 15 l/s која се може користити за људску употребу. Према процјени извориште „Дабрак“ (МЗ Чорле) може снабђевати питком водом мјесне заједнице ширег подручја општине према Прњавору. На изворишту „Кокори“ само излив истражне бушотине даје 2,5 l/s, док је капацитет 9 l/s. Температура воде је 20,7 °C. Врше се даља испитивања и процјене могућности са аспекта водоснабдијевања.

Осим наведених површинских и подземних хидропотенцијала на подручју општине Прњавор, постоје и многобројни извори, јавни бунари и чесме са којих се снабдијева локално становништво.

2.4. Минерално-сировински потенцијал општине Прњавор

Општина Прњавор располаже значајним минерално сировинским потенцијалом. Најзначајније су површинске експлоатације – каменоломи:

- експлоатација „ГРИЧ“ у мјесној заједници Дренова, инвеститора ГП „ГРАДИП“ а.д. Прњавор, површине око 30 ha;
- експлоатација серпентинита и серпентинисаног перидотита на лежишту „КРЕМНА“, концесионара „ГЕОПРОЈЕКТ“ д.о.о. Бања Лука, површине експлоатационог поља 6,2 ha;
- експлоатација техничког грађевинског камена кречњака на површинском копу „ЧЕЛАР“ Горњи Вијачани, концесионара „МГ МИНД“ д.о.о. Мркоњић Град, Р.Ј. „МГ ПУТЕВИ“, површине експлоатационог поља 4,875 ha;
- експлоатација техничког грађевинског камена перидотита на лежишту „ЉУБИЋ“, концесионара „МГ МИНД“ д.о.о. Мркоњић Град, Р.Ј. „МГ ПУТЕВИ“ Прњавор, површине експлоатационог поља 39,6 ha.

На иницијативу и финансирање општине Прњавор, покренуто је истраживање руде бакра на планини Чавка. На основу Студије „Минерално-сировинска потенцијалност планине Чавке за истраживања и експлоатацију руде бакра подручја општине Прњавор“ (израђена од стране „ЈАНТАР ГРУПА“ д.о.о. Бијељина, Београд, 2006. година), Министарство за индустрију, енергетике и рударства Републике Српске, рјешењем број 05.07/310-310/15 од 25.09.2014. године одобрило је извођење детаљних геолошких истраживања бакра и пратеће асоцијације елемената, привредном друштву „NEW RESOURCES“ д.о.о. Бања Лука. Одобрено је дужних 1000 m истражних бушотина и 200 m³ минералне сировине која се може узети у циљу испитивања квалитета и хемијско-технолошких својстава. Истраживање би требало бити окончано до 2018. године.

Значајна су и налазишта туфа у МЗ Кремна (засеок Пиплићи), које се једно вријеме експлоатисало од стране ГД „Градип“ а.д. Прњавор и упућивало у Зеничку жељезару. Погодан је за производњу бијелог цемента и других материјала. На више мјеста на подручју МЗ Отпочиваљка постоје налазишта кварцног пијеска, материјала који је врло интересантан за

производњу силикатних подлога. Ранијих година на неколико локалитета у подножју Љубића вршена је експлоатација магнезита као и минерала стиве, који је извожен у Беч и коришћен за производњу скупочијених лула и цигаршица.

2.5. Земљиште

Земљиште као саставни дио екосистема, односно површински растресити слој литосфере који настаје као производ геолошке подлоге уз учешће климатских фактора, представља један од основних природних ресурса. Квалитетно земљиште има око 50 % чврстих материја (45% минералних и 5% органских) и по 25% воде и ваздуха.

Потребе савременог човјека за обрадивим земљиштем све више расту те је према томе земљиште ограничен природни ресурс. Земљиште као медиј животне средине је нарочито угрожено интезивним и наглим технолошким и привредним развојем.

Од укупне територије на којој се простире општина Прњавор (62996 ха), пољопривредно земљиште заузима површину од 42 963 ха односно 68,2%, док остали дио општинске територије сачињавају:

- шумско земљиште, површине 17 387,00 ха односно 27,6% и
- неплодно земљиште, површине 2 646,00 ха односно 4,2%.

Табела број 3. Структура земљишта општине Прњавор

Ред. бр.	Назив	Површина у ха	Површина у %
1.	Пољопривредно земљиште	42.963	68,20
2.	Шумско земљиште	17.387	27,60
3.	Неплодно земљиште	2.646	4,20
УКУПНО:		62.996	100,00

Извор: Одјељење за пољопривреду, водопривреду и шумарство (према подацима Републичке управе за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор)

2.5.1. Пољопривредно земљиште

Законом о пољопривредном земљишту („Службени гласник Републике Српске“, број 93/06, 86/07, 14/10 и 5/12) пољопривредно земљиште се дефинише као природно богатство и добро од општег интереса које се првенствено треба користити за пољопривредну производњу. Овим законом се уређује планирање, заштита, уређење, коришћење и располагање пољопривредним земљиштем, као и друга питања од значаја за пољопривредно земљиште као добро од општег интереса.

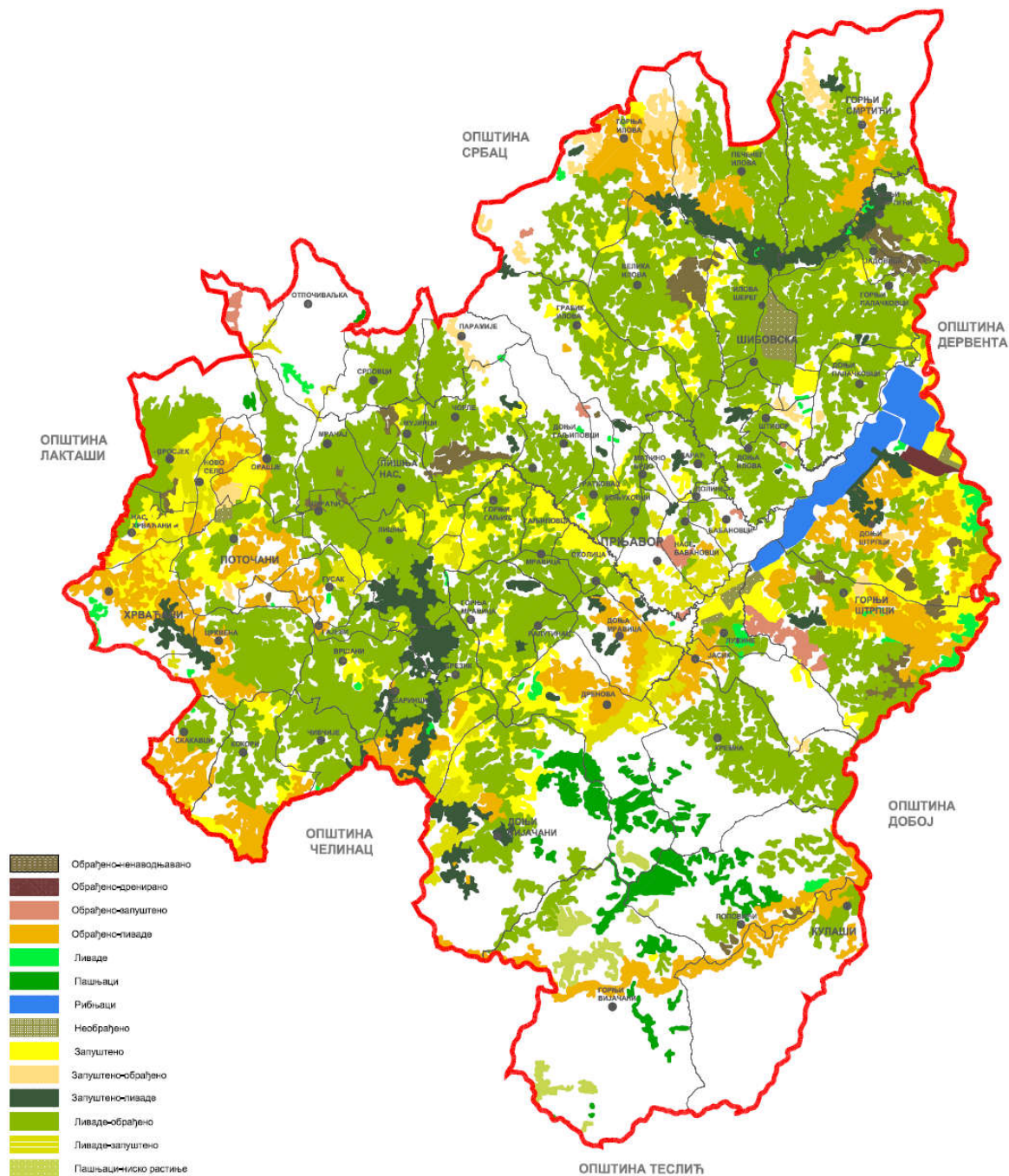
Узимајући у обзир укупно расположиво пољопривредно, шумско и друго земљиште у односу на број становника на подручју општине Прњавор, по једном становнику има 1,64 ха земљишта од чега на пољопривредно земљиште отпада 1,12 ха по становнику.

Ако се узме у обзир да критична граница пољопривредног земљишта потребног за производњу довољних количина квалитетне хране и сировина потребних за опстанак становништва, односно одрживи развој износи 0,17 ха по једном становнику, може се констатовати да општина Прњавор има повољно стање у овом погледу.

Према подацима добијеним од Одјељења за пољопривреду, водопривреду и шумарство Општинске управе општине Прњавор у 2014. години евидентирана је и извршена привремена и трајна промјена намјене пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе на површини од 325 513 m². У реалном сагледавању ситуације, ови губици су далеко већи и представљају трајну промјену. Разлог за повећање ове површине у 2014. години у односу на претходне године је отварање површинских експлоатација камена за потребе изградње аутопута, односно прибављање пољопривредних сагласности за каменоломе.

У односу на претходне године може се закључити да се ове површине временом варирају ако тумачимо податке из ЛЕАП 2009-2014. године, гдје је наведено да је у 2007. години извршена промјена намјене пољопривредног земљишта на површини од 56 698 m², а током 2008. године у површини од 103 608 m².

Слика број 3. Пољопривредно земљиште

Извор: Просторни план општине Прњавор 2010-2030. година

Узроци загађења земљишта и угрожености процесом ерозије су многобројни. Главну штету земљишту узрокују прије свега људске активности, прекомјерна урбанизација и бесправна градња, развој привреде и инфраструктура, поплаве, појаве клизишта, загађења из ваздуха-емисије из технолошких процеса и усљед сагоријевања фосилних горива и издувних гасова,

загађења поријеклом од отпада и отпадних вода, употреба пестицида и минералних ђубрива, салинизација, површински копови, пожари и неконтролисана сјеча шума.

Угрожавање земљишта нарочито је изражено потенцирањем процеса ерозије, односно одношењем земљишта водом и/или вјетром (еолска ерозија). Ерозија земљишта представља највећу опасност за деградацију и трајни губитак земљишта на стрмим теренима. Овим процесом захваћен је најплоднији, површински слој земљишта чиме се директно онемогућује пољопривредна производња. Да би деградирано подручје поново постало хумусно потребно је 200 до 1000 година.

Сљедећи ограничавајући фактор је просјечна величина посједа по домаћинству која износи 3,5 ха. Према ранијим анализама Одјељења за пољопривреду, водопривреду и шумарство утврђено је да само 4,7 % газдинстава има већи посјед од 8,0 ха, а највише је газдинстава са посједом величине до 3,0 ха (укупно 54,3%).

Табела број 4. Категорије земљишта и власничка структура

Категорија земљишта	Површина (ха)		
	Приватно	Јавно	Укупно
Оранице и вртови	32.169,00	3.310,00	35.479,00
Воћњаци	2.122,00	66,00	2.188,00
Виногради	22,00	1,00	23,00
Ливаде	1.769,00	1.096,00	2.865,00
Укупно обрадиво земљиште	36.082,00	4.473,00	40.555,00
Пашњаци	1.653,00	147,00	1.800,00
Рибњаци	2,00	603,00	605,00
Трстици	3,00	0,00	3,00
Укупно пољопривредно земљиште	37.740,00	5.223,00	42.963,00
Шуме	7.474,00	9.913,00	17.387,00
Неплодно земљиште	698,00	1.948,00	2.646,00
Укупно:	45.912,00	17.084,00	62.996,00

Табела број 5. Величина земљишних посједа по власничкој структури

Површина (ха)	Власништво	
	Приватно (број домаћинстава)	Јавно
0-2	14.408	
2-5	5.318	
5+	2.759	4
Укупно	22.485	4

Табела број 6. Структура пољопривредног земљишта по бонитетним класама

Класа	%
I	0,70
II	13,50
III	31,70
IV	18,00
V-VIII	36,10
УКУПНО	100,00

Извор: Одјељење за пољопривреду, водопривреду и шумарство (према подацима Републичке управе за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор)

Одјељење за пољопривреду, водопривреду и шумарство општине Прњавор, врши константне акције прикупљања земљишта за испитивање хемијског састава и контролу плодности земљишта. Према подацима из 2014. године на подручју општине Прњавор анализирано је 69 узорак земљишта на којима се узгајају различите културе. Лабораторијска испитивања извршио је Пољопривредни институт Републике Српске, Завод за агрохемију и агроекологију Бања Лука. На основу резултата основних параметара плодности ораничног слоја земљишта, могу се донијети следећи закључци:

- реакција земљишта варира у јако широким границама (од екстремно киселе – $pH=4,7$ па до базне реакције $pH=8,2$);
- на основу резултата се може закључити да су на испитиваном подручју више заступљена земљишта која са аспекта киселости имају ограничења гајења највећег броја пољопривредних култура – 65% (јако кисела 14% и кисела 51%) у односу на земљишта која су повољна за гајење највећег броја пољопривредних култура – 32% (слабо кисела 25%, неутрална 4% и слабо алкална 3%);
- садржај хумуса: хумус је један од основних параметара плодности земљишта, а његов садржај је у чак 91% испитиваних узорак јако низак. Само 6 од 69 парцела са којих је вршено узорковање имају осредњи садржај хумуса; у том смислу једна од основних препорука у следећем четворогодишњем периоду је обавезна примјена стајњака и осталих мјера које доприносе очувању и повећању органске масе у земљишту;
- у испитиваним узорцима земљишта садржај лакоприступачног фосфора варира у границама од јако ниског садржаја ($0,15 \text{ mg P}_2\text{O}_5/100\text{g}$ земљишта) до осредњег садржаја ($<5 \text{ mg P}_2\text{O}_5/100\text{g}$ земљишта);
- испитиване парцеле у 70% случајева имају добар садржај физиолошки активног калијума, садржај варира у врло широким границама од 3,5 (јако низак садржај) па до $62,5 \text{ mg K}_2\text{O}/100 \text{ g}$ земљишта (врло добар садржај).

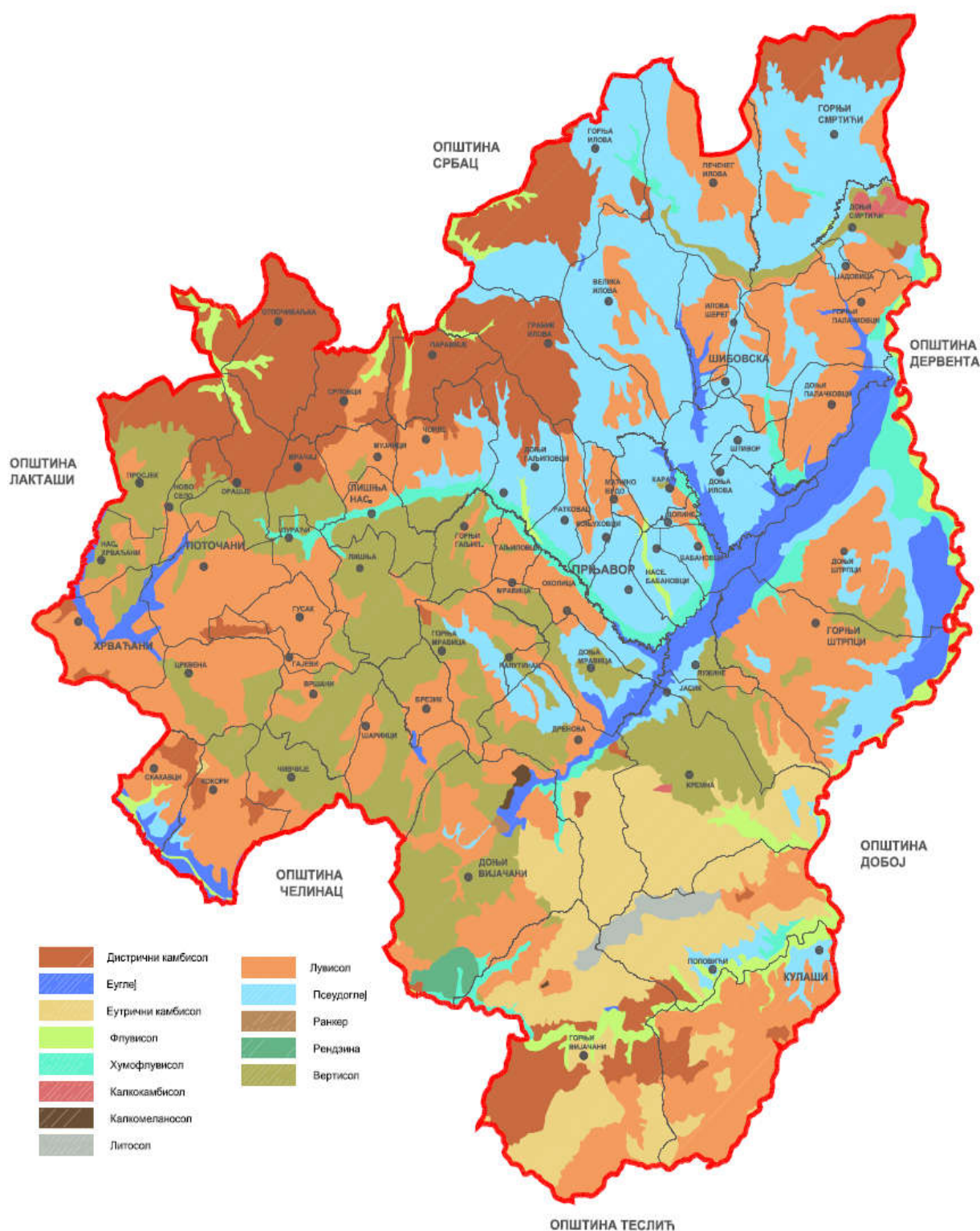
На основу приказаних резултата може се констатовати да већина испитиваних парцела у 2014. години имају недовољне залихе основних хранљивих елемената.

Претходна 2014. година била је екстремна због појаве клизишта и поплава при чему су направљене велике штете како на усјевима тако и на пољопривредном земљишту, имовини физичких и правних лица. Научно-истраживачке институције у свијету које се баве проблемом и прогнозом ерозије земљишта, користе прорачуне под називом USLE (Universal Soil Loss Equation) и RUSLE (Revised Universal Soil Loss Equation). Овај негативни феномен у педологији земљишта у БиХ је слабо презентован.

За процјену ерозије земљишта у БиХ служе 32 метеоролошке станице као и ГИС систем и просторне мапе. Осим метеоролошких фактора, појачану ерозију земљишта узрокује и недостатак хумуса као и неадекватна обрада земљишта (дренажа и изградња тераса и одводних канала). Наглашава се губитак шумских заједница које спречавају ерозију.

У складу са програмима, пројектима и мјерама Стратегије развоја општине Прњавор за период 2012-2020. године, Одјељење за пољопривреду, водопривреду и шумарство, у току наредног периода планира израду Основе заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта и Програма заштите пољопривредног земљишта од ерозије.

Слика број 4. Педолошка карта општине Прњавора

Извор: Просторни план општине Прњавор 2010-2030. године

1.2.5.2. Шумско земљиште

Шумско земљиште, шумске заједнице, биљни и животињски свијет су природно добро од општег и јавног интереса за локалну заједницу. Веома је важно трајно бринути о овим расположивим ресурсима кроз одрживо интегрално планирање, кориштење и заштиту.

Законски оквир којим се уређује политика и планирање, управљање и газдовање шумама и шумским земљишем, заштита шума, финансирање и вриједност шума, катастар шума и шумског земљишта и информациони систем у шумарству, имовинско-правни односи, као и друга питања од значаја за шуму и шумско земљиште ради унапређивања и одрживог коришћења шума и шумског земљишта и развоја шумарства је Закон о шумама („Службени гласник Републике Српске“, број 75/08 и 60/13).

Општина Прњавор располаже са значајним шумским потенцијалом. Геолошки састав, киселе силикатне стијене које углавном чине матичну подлогу на којој су настала земљишта ових простора, условили су појаву различитих специфичних рељефних форми и типова земљишта на локалном подручју. Посматрано са геоморфолошког аспекта, подручје под шумским земљиштем и шумом простире се између 150 до 695 m надморске висине. Шумско подручје је веома хетерогено и орографски изражено на цијелом простору општине Прњавор. Еколошка подлога, орографија на терену као и богата хидрографска мрежа са уским долинама многобројних водотока, имале су одлучујући значај за појаву специфичне и разноврсне вегетације односно распоред шумских заједница.

На подручју општине Прњавор шумско земљиште и шуме заузимају укупну површину од 17.387,00 ha или 27,6% од укупне општинске територије.

Фонд шума и шумског земљишта састоји се од:

- шумског земљишта и шума у својини Републике Српске – 9.913,00 ha односно 57,01% од укупног шумског земљишта,
- шумског земљишта и шума у приватној својини – 7.474,00 ha односно 42,99% од укупног шумског земљишта.

За интегралну заштиту шума, од кључног је значаја стални мониторинг виталности шума, с посебним освртом на природне и антропогено изазване утицаје. За заштиту и побољшање здравственог стања и виталности шума, неопходан је систем координисаних мјера заштите. У оквиру комплекса антропогених и природних фактора, загађеност ваздуха се и даље сматра као значајан фактор. Међутим, значај атмосферског загађивања варира, његов утицај зависи од зоне утицаја, а ефекти од услова станишта.

Отвореност шума шумским камионским путевима представља основни предуслов за интензивно, рационално и успјешно газдовање са шумама. Од отворености шума зависи успјешно извршавање Шумскопривредне основе и свих других планских докумената везаних за одрживо, интензивно и економично газдовање са шумама на локалном подручју.

Одјељење за пољопривреду, водопривреду и шумарство општине Прњавор, планира у току 2016. године, покренути процедуру израде Шумскопривредне основе за шуме у приватном власништву за период 2017-2027. године.

Врсте шумског дрвећа

Идући од сјевера према унутрашњости општинског подручја и даље према југу налазе се подручја добро развијених шумама. У њима су заступљене сљедеће врсте шумског дрвета: буква, храст китњак, храст лужњак, цер, бијели и црни граб, бијели и црни бор, ариш, бреза, јасика, горски јавор, дивља трешња.

У нижим предјелима око ријечних долина и већих потока заступљене су сљедеће врсте дрвећа: бијела врба, врба ива, багрем, зова, храст лужњак, бијели јасен и црни бријест, дивља трешња, дуд, џанарика, црни граб, бијели глог, црни трн, оскоруша, брекиња, дивља крушка, дивља јабука и друге ријетке врсте дрвећа.

уређено или неуређено. Уређено грађевинско земљиште је земљиште које је комунално опремљено за грађење, у складу са важећим планским документом (изграђен приступни пут, електро мрежа, обезбјеђено снабдијевање водом и обезбјеђени други посебни услови).

2.6. Флора и фауна – биодиверзитет

Биодиверзитет односно разноврсност живог свијета на планети Земљи, односно, свеукупност:

- гена – генетички диверзитет,
- врста – специјски диверзитет и
- екосистема – екосистемски диверзитет,

од којих сваки има свој, како просторни тако и временски континуитет на нашој планети.

Појам биодиверзитета или биолошке разноврсности уведен је у терминологију заштите животне средине прије двадесетак година на основу резултата фундаменталне екологије, биогеографије и таксономије.

Конвенција о биолошкој разноврсности Уједињених нација, која је званично прихваћена на Конференцији о одрживом развоју у Рио Де Женеиру 1992. године, признаје суверено право сваке државе потписнице да располаже својим ресурсима и биодиверзитетом, али се од држава очекује да пружи подршку за три основна циља Конвенције:

- заштита биолошке разноврсности,
- одрживо коришћење компоненти биодиверзитета,
- правична расподјела добити од коришћења генетичких ресурса.

Босна и Херцеговина је ратификовала следеће међународне Конвенције и уговоре: Конвенција о биодиверзитету, 2002. године; Конвенција о заштити европских дивљих врста и станишта (Бернска конвенција), 2008. године; Конвенција о међународној трговини угроженим врстама дивље флоре и фауне, 2009. године; Протокол о биолошкој сигурности (Картагенски протокол), 2009. године; Конвенција о европским пејзажима, 2012. године. БиХ је преузела сукцесијом 12. јула 1993. године Конвенцију о заштити влажних станишта (Рамсарска конвенција) и Конвенцију о заштити свјетске културне и природне баштине (UNESCO).

Откривање, упознавање и очување биодиверзитета су данас најактуелнији, најкомплекснији и најзначајнији задаци свјетске науке и праксе.

Повољан географски положај, рељеф, умјерно-континентална клима, геомеханички и педолошки састав земљишта и веома повољне хидролошке прилике омогућили су да се на подручју општине Прњавор развије многобројан и различит биљни и животињски свијет.

2.6.1. Флора општине Прњавор

Диверзитет биљног свијета подручја општине зависи од низа фактора. Највећи утицај има клима, која је уједначена у цијелој општини, тако да не утиче на зоналност флористичког састава. Међутим, рељеф, односно висинска разлика рељефа има изразит утицај на распоред биљне вегетације.

Подручје општине Прњавор одликује двије врсте пејзажа - перипанонског и панонског. На том подручју присутни су екосистеми обичног граба и храста китњака и веприне, храста китњака и сребрне липе, храста китњака и цера, шуме букве и поребнице, обичног граба и храста китњака са коштриком, обичног граба и храста китњака са клоочиком, обрадивих површина (житарица и повртарских култура), воћњака, екосистеми напуштених станишта уз путеве и насеља, урбани и рурални екосистеми. У панонском пејзажу су изразити екосистеми пољског јасена и дријемовца, екосистеми шибљака аморфе и ниске шуме багрема, екосистеми водењара шашика и трстика, екосистеми уз обале слатких вода и екосистеми обрадивих површина. Присутне су следеће врсте: врба, топола, граб, храст, јасен и бријест.

У шумским и ливадским заједницама уочено је присуство и разноликост гљива (сунчаница, боров вргањ, рујница, боров чавлић, вргањ, лисичарка, млијечница, смрчак, пупавка, лудара и

друге).

На просторима општине Прњавор примјећује се више алохтоних биљних врста које имају веома снажан биолошко-еколошки потенцијал, који је снажно изражен кроз њихову способност адаптације новим животним условима, несметаном размножавању и заузимању природног простора. У ове биљне врсте спадају: амброзија, амерички мали чичак, багремац и друге мање познате биолошки агресивне биљне врсте. Њихова особина је агресивно ширење чиме ограничавају простор аутохтоним врстама. Осим тога представљају опасност по здравље људи, јер изазивају алергијске реакције. Посебну пажњу треба обратити на ове биљне врсте и спречавати њихов неконтролисани развој и ширење у локалном простору. Приликом уништавања ових врста придржавати се мјера наведених у Одлуци о мјерама за сузбијање и уништавање коровске биљке амброзија („Службени гласник Републике Српске“, број 81/07).

Осим штетног утицаја наведених коровских, агресивних биљних врста опасност за постојећи аутохтони, локални биодиверзитет и јавно здравље људи, представљају и генетски модификовани организми (ГМО), чија је употреба строго забрањена Законом о генетички модификованим организмима („Службени гласник Републике Српске“, број 103/08).

2.6.2. Фауна општине Прњавор

Састав животињског свијета такође зависи од физичко-географских фактора, биљног свијета и антропогеног утицаја. На овом подручју живе сисари (*mammalia*), гмизавци (*rentilia*), водоземци (*amphibia*), рибе (*pisces*), птице (*aves*) и инсекти (*insecta*).

Од сисара су најзаступљенији родови папкара, звери, глодара и бубоједа. Српа је једини представник папкара, који живи на овом подручју. Доминантне звери су присутне са неколико фамилија и то: лисица, јазавац, твор, ласица. Најбројнији су глодари: дивљи зец, хрчак, пољски миш, риђа волухарица, кућни миш, сиви пацов и у водама бизамски пацов. Представници значајних бубоједа су јеж, кртица и водена ровчица. Гмизавци и водоземци који егзистирају на територији општине су ливадски гуштер зелембаћ, танконоги гуштер, сљепаћ и змије (водењача и бјелоушка), док су од репатих водоземаца заступљени крестасти и обични мрмољци, а од безрепих водоземаца род *Rana* са већим бројем фамилија и врста.

Заступљене су сљедеће врсте птица: врабац, сјеница, дивљи голуб, покућар, славуј, кукавица, креја, сврака, врана, чавка, гавран, дјетлић, жуна, косовица, дивљи голуб гривњаш, дивљи голуб дупљар, кос, јастреб, сиви соко-вјетруша, сива и бијела чапља, разне врсте сова, ноћна птица ћук, дивља патка кржла, дивља патка глухара, разне врсте шљуке, лиске, ронца, шумска јаребица, препрелица, грлица, гугутка, фазан и многе друге врсте птица пјевица, а од птица водених станишта: сива чапља (*Ardea cinerea*), чапља вољак (*Ixobrychus minutus*), водомар (*Alcedo ispida*), њурац мали (*Podiceps ruficollis*), њурац ћубасти (*Podiceps cristatus*) и ријечни галеб (*Larus ridibundus*). Од сисара, грабежљиваца риба присутне су: видра (*Lutra lutra*) и бизамски пацов или ондантра (*Ondatra zibethica*).

Са аспекта еколошког стања вода, значајни су подаци о ихтиофауни ријечних токова на подручју општине Прњавор. СРД „Украински цвијет“ Прњавор је на основу Уговора о привременом уступању рибарског подручја на коришћење, (Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС, Бања Лука), концесионар вода рибарског подручја општине Прњавор. Риболовне воде са утврђеним границама општине Прњавор су:

1. ријека Велика Украина од границе општине Челинац са општином Прњавор до ушћа ријеке Манастирице у ријеку Украину с лијеве стране; од ушћа ријеке Манастирице у ријеку Украину до Драгаловачког моста с обје стране; од Драгаловачког моста до границе општине Прњавор са општином Дервента (Тронежа) с лијеве стране;
2. ријека Јадовица од извора до границе са општином Дервента (ушће Дубоког Потока у ријеку Јадовицу) с обје стране; од ушћа Дубоког Потока у ријеку Јадовицу, до ушћа ријеке Јадовице у ријеку Украину с десне стране;
3. ријека Тополова и Шаринска ријека с обје стране до ушћа у Вијаку;
4. ријека Вијака од извора до ушћа укључујући и акумулацију „Дренова“;

5. ријека Лишња од извора до ушћа у ријеку Вијаку с обје стране;
6. ријека Илова од извора до ушћа у ријеку Вијаку с обје стране;
7. стараче око ријеке Укрине и Вијаке;
8. канали око базена „Рибњак“.

Према подацима СРД „Украински цвијет“ Прњавор (излов рибе), ријечни токови општине карактеришу следеће врсте риба:

- ријечни ток Укрине: бјелица, клен, шкобаљ, плотика, деверика, буцов, штука, сом, смуђ, амур, шаран, јез;
- ријечни ток Јадовица: бјелица, бркица, (ријечни рак);
- ријека Тополова: бијелица, клен, бркица, (ријечни рак);
- ријека Лишња: бјелица, клен, мрена, бркица;
- ријека Вијака: бјелица, клен, мрена, штука, шкобаљ, плотица, бабушка, сом, смуђ;
- ријека Илова: бјелица, клен, (ријечни рак);
- канали око рибњака: шаран, смуђ, штука, бабушка, бркица;
- језеро Дренова: шаран, амур, смуђ, штука, бјелица, амерички сомић (цверглан), сом, кесега, деверика, црвенперка, бодорка, клен, бандар.

За општину Прњавор не постоји званична Рибарска основа вода. СРД „Украински цвијет“ Прњавор спроводи активности на утврђивању Рибарске основе од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске. Ова експертиза дала би веома значајне улазне податке за управљање водама на подручју општине Прњавор.

Латински називи: клен (*Leuciscus cephalus*), мрена (*Barbus barbus*), шаран (*Cyprinus carpio*), сом (*Silurus glanis*), штука (*Esox lucius*), шкобаљ (*Chondrostoma nasus*), црвенперка (*Scardinius erythrophthalmus*), бабушка (*Carassius auratus gibelio*), бјелица (*Leucaspis delineatus*), деверика (*Abramis brama*), плотица (*Rutilus rutilus*), јез (*Leuciscus idus*), бијели амур (*Ctenopharyngodon idella*), буцов (*Chalcaburnus chalcoides*), бркица (*Noemachilus barbatulus*)

Станиште ријеке Укрине одговара и ријечном раку (*Astacus astacus*), који је према Уредби о Црвеној листи заштићених врста флоре и фауне Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 124/12) сврстана на листу заштићених Arthropoda.

За ријеку Укрину карактеристична је фауна водених инсеката³ која се одликује присуством врста из рода Ephemeroptera (водени цвијет). Детерминисане су три врсте и то: *Caenis luctuosa*, *Ephemera* sp. и *Heptagenia* sp. На ријеци Укрини дешава се изузетно риједак феномен цвјетања воде. Наиме, ради се о инсекту врсте Ephemeroptera. У љетним вечерима и ноћима током августа мјесеца око водотока се јављају ројеви водених инсеката, лептира који живе у облику ларве на дну ријеке три године, који у моменту размножавања одају утисак да ријека процвјета. Овај риједак феномен познат као „Украински цвијет“, представља велико природно богатство, који је познат још на ријекама Тиса и Хоангхо (Кина). Ephemeroptera су индикатори чисте и незагађене воде.

Потребно је нагласити да је 2015. године овај феномен изостао односно одиграо се у знатно мањем интензитету, што указује на озбиљан поремећај равнотеже воденог екосистема.

³Водени цвијетови или ефемероптере су веома стара група крилатих инсеката (њихови фосили нађени су у ископинама из Перма), која представља најосновнији и најстарију грану крилатих инсеката. Данас, овај ред је представљен са око 30 000 врста које насељавају сва слатководна водена станишта, иако су малобројне врсте које насељавају високе планине или поларне предјеле. Водени цвијетови су крилати инсекти који имају изузетно кратак стадијум одраслих јединки, док ларвени стадијуми дуже живе и тај дио живота проводе у води. Ларве водени цвијетова имају велики значај као важна карика у ланцу исхране у ријечним екосистемима, јер представљају храну рибама, као што је пастрмка. Поред тога, ларве нису у могућности да трпе промјене квалитета воде, веома су осјетљиве на промјене у животној средини (загађења), услед чега се користе као биоиндикатори.

2.7. Ловни потенцијали

Подручје општине Прњавор располаже укупном ловном површином 60.011 ha. Укупна ловна површина у општини Прњавор дата је на управљање и газдовање у три ловишта и то:

1. Ловиште „Прњавор“, укупне ловне површине од 48.861 ha (ловиштем газдује Ловачко удружење „Борик“ Прњавор);
2. Ловиште „Љубић“, укупне ловне површине од 9.500 ha (ловиштем газдује ШГ „Градишка“ Градишка);
3. Ловиште „Рибњак“ Прњавор, укупне ловне површине од 1.650 ha (ловиштем газдује „Рибњак“ а.д. Прњавор).

На подручју општине заступљене су многе, различите врсте ловне дивљачи сврстане у категорије као што су:

- трајно заштићена дивљач: видра, ласица, вјеверица, кока шумске јаребице, кока фазана, све врсте чапљи (осим сиве чапље), роде, лабудови, супови, шкањци, езе, луње, сиви ждрал, дивље гуске, лиске (осим црне лиске), сове, ронци, гавран, соколови, све врсте јастреба и орлови;
- ловостајем заштићена дивљач: срна, зец, фазан, пољска јаребица, јаребица камењарка, шумска јаребица (мужјак), препелица, шљука, дивљи голубови, грлица, дивље патке и црна лиска;
- незаштићена дивљач: вук, шакал, дивља свиња, лисица, твор, јазавац, дивља мачка, куна бјелица, куна златица, сива и црна ворана и чавка.

Ловне основе су израђене за ловишта „Љубић“ за период важности и ловиште „Прњавор“ са роком важења 01.04.2009. до 31.03.2019. године. Тренутно бројно стање појединих врста дивљачи на подручју општине Прњавор је испод капацитета локалног ловишта.

3. Културно-историјске одлике

У насељавању простора које заузима данашња општина Прњавор свједочи доста трагова и записа из времена старијих цивилизација које су прошле, насељавале се и живјеле на овим просторима. Проучавањем разних археолошких остатака из прошлости потврђено је да су се најстарија насеља овог краја налазила у долини ријеке Укрине и Бање Кулаши. Ову чињеницу потврђују археолошки налази на брежуљку Лушчић које је удаљено свега 500 m од Бање Кулаши. На овом брежуљку су пронађени остаци људског насеља из доба крапинског прачовјека, док су у селима Поповићи и Штрпци пронађени артефакти који указују на присуство савременог човјека.

На десној обали ријеке Укрине налазила су се сојеничка насеља (веома старе људске насеобине). Подручје око Бање Кулаши и ријеке Укрине настањено је становницима из доба римског царства. Насељавано је од стране панонско-илирских племена (осеријата и мезеја). У то вријеме ово подручје је припадало римској провинцији Норик.

Насељавање ових простора настављено је досељавањем Словена на Балкан. Њихово досељавање је трајало од III вијека па све до прве половине VII вијека. Досељавање је било у етапама. То је било у вријеме Византијског царства. Тадашњи Словени живјели су у заједницама које су се звале „жупе“. У то вријеме на данашњем простору општине Прњавор егзистирала је жупа – „Глаж“ чије име у преводу значи „чаша“. Око тачне локације овог мјеста постоје различито подјељена мишљења. Његова локација још увијек није тачно утврђена.

Значење ријечи Прњавор могуће је тумачити на више начина. За ову ријеч и њено тумачење везано је више варијанти. Тако ријеч Прњавор према једној од варијанти тумачи се као манастирско имање, док по другом тумачењу ово насеље је добило назив од ријечи „спрњаворити се“ што значи настанити се на неком другом, новом простору. Према трећем тумачењу назив насеља Прњавор потиче као изведена ријеч од домаће ријечи „пронија“ која означава човјека који чува манастирски посјед. Ова ријеч је наводно први пут споменута 1843. године у православној цркви званој „Ђелија“ (црква брвнара у Палачковцима).

Од 1878. године па све до почетка XX вијека наступа трећи значајан и важан период за ове просторе. Наиме, 1878. године одлуком Берлинског конгреса турска власт у Босни и

Херцеговини је замијењена Аустроугарском влашћу (Босна и Херцеговина је анексом припојена Аустроугарској монархији).

Интезивни привредни развој Прњавор доживљава крајем XIX вијека када се на ово подручје, у складу са политиком владајуће Аустроугарске, досељава велики број припадника различитих нација: Италијана, Украјинаца, Чеха, Словака, Нијемаца, Мађара, Јевреја, Рома и других народа. Каснијим пописима становништва утврђено је да су ове просторе насељавали становници деветнаест (19) различитих националности.

Завршетком Првог свјетског рата, котар Прњавор као дио Врбаске бановине улази у састав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, односно касније Краљевине Југославије. Овај период карактерише интезивни привредни и урбани развој, а Прњавор након аграрне реформе постаје средиште среза и административно, културно и образовно средиште.

Након Другог свјетског рата, тачније 1951. године, као дио СР БиХ, односно СФРЈ, на површини приближно данашњој, формира се општина Прњавор, а град Прњавор добија функцију општинског административно-управног центра. У протеклих шездесетак година, на овом подручју развијају се значајни привредни капацитети и инфраструктура, а општинско средиште поприма одлике урбаног насеља захваљујући којима у функционалном смислу дјелује на околна насеља.

4. Становништво

Досадашњим проведеним пописима становништва утврђено је да је на просторима Општине живјело, а и данас још увијек живи многонационално становништво (19 нација и националности). Због свега горе наведеног с пуним правом се може за простор општине Прњавор рећи и прихватити назив „Мала Европа“.

4.1. Демографске статистике и кретања

Први значајан попис о броју становника, броју домаћинстава и броју чланова у домаћинству на подручју општине Прњавор извршен је 1878. године (у вријеме Аустроугарске монархије). Од тада па све до данашњег времена вршени су редовни пописи који нам могу послужити ради стварања увида у број становника, њихове густине насељености и других показатеља из домена виталне статистике.

Према административно-територијалној подјели општину Прњавор чине 63 насељена мјеста која су груписана у 34 мјесне заједнице. Према попису становништва из 1991. године на овом подручју живјело је 47.055 становника у 12.864 домаћинства. У посљедњих двадесетак година дошло је до значајних промјена везаних за становништво општине Прњавор, што показују прелиминарни резултати пописа из 2013. године према којима је пописано укупно 38.399 лица у 12.220 домаћинстава. Доступне информације указују да највећи број становника на подручју општине живи у руралним насељима, али је у посљедње вријеме примјетан тренд демографског пражњења, нарочито насеља удаљенијих од општинског центра. Као посљедица миграција село-град и процеса урбанизације у односу на 1991. годину порастао је број становника у приградским насељима и самом општинском сједишту.

Анализа основних компоненти природног кретања становништва општине Прњавор указује на озбиљне проблеме у демографском развоју. У прилог томе говори чињеница да број умрлих расте из године у годину (јер је старијих лица све више) док се истовремено број рођених смањује, а резултат тога је негативан природни прираштај.

Истовремено, може се примијетити да је подручје општине Прњавор напустило више становника него што се у међувремену доселило. Иако не располажемо званичним подацима о осталим врстама миграционих кретања, евидентно је да су миграције присутне и да тиме значајно утичу на кретање броја становника, као и на структуре становништва општине. Углавном су то миграције економског карактера (становништво млађе животне доби одлази у потрази за послом).

Негативан природни прираштај, праћен одласком особа млађе доби у потрази за послом, представља значајан проблем са којим се суочава општина Прњавор. Стратешки изазов представља минимизирање негативних демографских трендова, заустављање тренда одласка младих особа са простора општине и посвећивање значајне пажње мјерама пронаталитетне политике. Наравно, један од основних услова за остварење ових циљева је у даљем развоју локалне економије, као и могућностима искоришћавања близине већих центара и саобраћајне повезаности. Изградњом друштвене и комуналне инфраструктуре одређеног квалитета могли би се привући чак и појединци из сусједних општина.

У Демографском билтену Завода за статистику Републике Српске за 2015. годину, приказани су подаци о природном кретању становништва за петогодишњи период посматрања 2010-2014. године.

Табела број 7. Природни прираштај за општину Прњавор 2010-2014. година

ГОДИНА	РОЂЕНИ	ПРИРОДНИ ПРИРАШТАЈ	УМРЛИ
2010.	333	-126	459
2011.	356	-150	506
2012.	325	-91	416
2013.	308	-172	480
2014.	281	-159	440

Извор: Демографски билтен Завода за статистику Републике Српске за 2015. годину

Попис становништва из 2013. године (прелиминарни подаци)

Агенција за статистику Републике Српске објавила је на својој службеној интернет страници прелиминарне резултате пописа становништва домаћинства и станова у 2013. години. Према овим прелиминарним статистичким резултатима, **у општини Прњавор пописано је укупно 38.399 лица, укупно 12.220 домаћинства и 18.529 станова**, и то:

Табела број 8. Општина Прњавор – Попис БиХ 2013.

НАСЕЉЕНО МЈЕСТО	УКУПАН БРОЈ ПОПИСАНИХ ЛИЦА	УКУПАН БРОЈ ПОПИСАНИХ ДОМАЋИНСТАВА	УКУПАН БРОЈ ПОПИСАНИХ СТАНОВА
Бабановци	217	68	101
Брезик	134	42	66
Велика Илова	767	231	341
Вршани	394	127	210
Гајеви	151	42	72
Гаљиповци	312	65	124
Горња Илова	890	250	374
Горња Мравица	602	190	290
Горњи Вијачани	708	231	378
Горњи Гаљиповци	270	81	137
Горњи Палачковци	888	302	457
Горњи Смртићи	1 207	355	489
Горњи Штрпци	1 331	421	618
Грабик Илова	657	192	253
Гусак	192	60	80
Долине	191	59	73
Доња Илова	572	196	318
Доња Мравица	417	131	197
Доњи Вијачани	1 326	426	662
Доњи Гаљиповци	460	136	232

Доњи Палачковци	395	146	192
Доњи Смртићи	391	175	215
Доњи Штрпци	1 199	385	590
Дренова	497	154	292
Јадовица	85	22	25
Јасик	301	96	142
Караћ	120	38	55
Кокори	407	128	199
Коњуховци	1 196	358	519
Кремна	959	307	445
Кулаши	542	170	412
Лишња	1 091	331	526
Лужани	221	78	109
Мађино Брдо	264	78	112
Мравица	415	103	179
Мрачај	143	54	91
Мујинци	186	65	98
Насеобина Бабановци	760	214	296
Насеобина Лишња	296	93	160
Насеобина Хрвађани	76	24	50
Ново Село	89	31	64
Околица	896	253	348
Орашје	221	86	144
Отпочиваљка	131	43	87
Парамије	176	63	104
Печенег Илова	924	234	327
Поповићи	668	214	365
Поточани	874	270	388
Прњавор	8 484	2 854	4 174
Просјек	324	103	162
Пураћи	299	85	143
Ралутинац	54	15	21
Ратковац	633	196	261
Скаваци	243	79	132
Срповци	173	63	106
Хрвађани	456	171	276
Црквена	493	155	231
Чивчије	251	78	108
Чорле	443	144	227
Шаринци	568	207	298
Шерг Илова	346	108	146
Шибовска	264	89	111
Штивор	159	55	127

Извор: http://www2.rzs.rs.ba/static/pnloads/bilteni/popis/PreliminarniRezultati_Popis2013-drugo_izdanje_sa_kartama_Final.ndf

4.2. Друштвена инфраструктура

Прњавор представља административни центар општине, гдје су смјештене све значајне јавне установе и организације. Скупштина општине Прњавор оснивач је следећих јавних установа и предузећа:

1. **ЈЗУ Дом здравља**, установа примарне здравствене заштите по моделу породичне медицине за становништво општине,
2. **ЈУ Центар за социјални рад**, установа социјалне заштите са јавним овлашћењима у области социјалне, дјечије, породичне заштите и старатељства, извршавања васпитних мјера и мјера заштитног надзора, те обављања услуга социјалног рада,
3. **ЈУ Дјечији вртић „Наша радост“**, установа за цјелодневни боравак, васпитање и образовање, рано учење и формирање личности дјетета узраста од три године до поласка у школу,
4. **ЈУ Центар за културу**, установа основана ради задовољења културних потреба грађана, владиних и невладиних организација и стварања услова за развој културе и других друштвених потреба,
5. **ЈУ Народна библиотека**, основана ради обављања библиотечке дјелатности, издавања књига, новина и часописа, као носилац културно – умјетничких активности везаних за књигу,
6. **ЈП „Радио Прњавор“**, средство информисања основано 1984. године. Дневна програмска шема састоји се од емитовања редовних издања вијести, те централних вијести са информативном емисијом „Прњавор данас“, емитује главне информативне емисије Радија Републике Српске, а у програмској шеми су емисије о здрављу, о селу и за село, емисија о култури и спорту, музичка емисија, те колаж програм.

Организације друштвених дјелатности су јавна комунална предузећа а.д. „Парк“ и а.д. „Водовод“, основне школе „Бранко Ћопић“ и „Никола Тесла“, ЈУ Гимназија и ЈУ Центар средњих школа „Иво Андрић“, подручна јединица Пореска управа, Биро за запошљавање, Р.Ј. „Поште Српске“ Прњавор, Основни суд Прњавор, Републичка управе за геодетско и имовинско правне послове, подручна јединица Прњавор, ЗП „Електрокрајина“ а.д. Бања Лука – Р.Ј. „Електродистрибуција“ Прњавор, „Шуме Републике Српске“ – шумска управа Прњавор, спортска дворана „Слога“, локална телевизија „КЗ“ и Радио Љубић.

Слика број 7. Насеље Прњавор

Слика број 8. Трг српских бораца, Прњавор

4.3. Образовање

4.3.1. Предшколско образовање

Предшколско образовање и васпитање има велики значај, како у образовном тако и у социјалном смислу, јер ствара претпоставке и основе припремања дјетета за укључивање у редован процес школовања. Организован рад на предшколском васпитању и образовању у општини Прњавор почео је крајем 1973. године у Дјечијем вртићу „Наша Радост“ Прњавор. Капацитет вртића је 130 дјеце са издвојеним одјељењем у Доњој Илови. Поред Дјечијег вртића „Наша радост“ Прњавор, који је организован као јавна установа, на подручју општине постоје четири приватне предшколске установе и дјечије играонице. Укупан капацитет приватних предшколских установа је 130 дјеце.

4.3.2. Основно образовање

На подручју општине Прњавор основно образовање се одвија кроз рад осам основних школа и Школе за основно музичко образовање Прњавор. У школској 2014/15 години наставу похађа 3.142 ученика основних школа.

Табела број 9. Преглед укупног броја ученика у периоду 2011-2014. година

НАЗИВ ШКОЛЕ	ШКОЛСКА 2011/12	ШКОЛСКА 2012/13	ШКОЛСКА 2013/14	ШКОЛСКА 2014/15
О.Ш. „Никола Тесла“ Прњавор	1010	977	962	968
О.Ш. „Бранко Ћопић“ Прњавор	749	755	714	721
О.Ш. „Свети Сава“ Смртићи	292	279	268	244
О.Ш. „Милош Црњански“ Поточани	473	448	434	430
О.Ш. „Петар Кочић“ Шибовска	296	298	278	264
О.Ш. „Иво Андрић“ Кулаши	177	165	151	141
О.Ш. „Вук Караџић“ Д.Вијачани	253	221	216	193
О.Ш. „Меша Селимовић“ Н. Лишња	201	193	183	181
УКУПНО	3451	3336	3206	3142

Извор: Статистички билтени Основно образовање

4.3.3. Средње образовање

На подручју општине Прњавор средње образовање се одвија кроз рад двије школе: ЈУ Гимназија Прњавор и ЈУ Центар средњих школа „Иво Андрић“ Прњавор.

Табела број 10. Преглед броја ученика средњих школа

Број ученика и одјељења средњих школа на подручју општине Прњавор			
Школска година	Број школа	Број одјељења	Свега ученика
2009/2010	2	51	1252
2010/2011	2	54	1314
2011/2012	2	56	1393
2012/2013	2	55	1422
2013/2014	2	55	1417
2014/2015	2	54	1302

Извор: Републички завод за статистику; Статистика образовања – средње образовање

У школској 2014/15. години ЈУ Гимназија Прњавор имала је два смјера: општи и рачунарско-информатички, док је Центар средњих школа „Иво Андрић“ Прњавор имао неколико смјерова (занимања):

1) ЕКОНОМИЈА, ПРАВО И ТРГОВИНА

- Економски техничар (од првог до четвртог разреда)
- Банкарски техничар (први и други разред)
- Пословно-правни техничар (од првог до четвртог разреда)
- Пословни секретар (од првог до трећег разреда)
- Трговац (трећи разред)

2) ГЕОДЕЗИЈА И ГРАЂЕВИНАРСТВО

- Грађевински техничар (трећи и четврти разред)
- Зидар (трећи разред)

3) МАШИНСТВО И ОБРАДА МЕТАЛА

- Лимар (други разред)
- Инсталатер (први разред)
- Бравар (први и други разред)
- Обрађивач метала резањем (први и други разред)

4) ПОЉОПРИВРЕДА И ПРЕРАДА ХРАНЕ

- Пољопривредни техничар (од првог до трећег разреда)
- Ветеринарски техничар (други разред)
- Прехрамбени техничар (трећи и четврти разред)
- Прехрамбени прерађивач (први и други разред)

5) ШУМАРСТВО И ОБРАДА ДРВЕТА

- Техничар за обраду дрвета (трећи разред)
- Столар (трећи разред)

6) ЕЛЕКТРОТЕХНИКА

- Техничар телекомуникација (први и други разред)
- Електричар (први и други разред)

У школској 2014/15 години наставу је похађало 1.302 средњошколца што је за 115 ученика мање у односу на претходну школску годину.

5. Привреда и индустрија

Привредно предузетништво у општини Прњавор има дугу традицију и његова улога увелико је довела до чињенице да је општина Прњавор од неразвијене општине постала једна од развијених општина у БиХ.

Најзначајније природне ресурсе општине Прњавор чине земљиште и вода. Од укупне површине земљишта од 62 996 ха, пољопривредно земљиште чини 42 963 ха или 68,20%, те шуме са 17 387 ха или 27,60%. Пољопривредно земљиште у приватном власништву заузима површину од 37 740 ха, док остатак од 5 223 ха чини земљиште у јавном власништву. Индустријско земљиште заузима површину од 372 ха.

Суочена са проблемом недостатка грађевинског земљишта за развој предузетничких активности, општина Прњавор је 2012-те године усвојила **Регулациони план Пословно-туристичке зоне „Вијака“**, укупне површине 330 хектара, која се налази на локацији будуће петље трасе аутопута Бања Лука – Добој.

Општину Прњавор карактеришу изражена предузетничка традиција, као и могућност за развој пољопривредне производње и прехранбене индустрије. Општина Прњавор је лидер у производњи сировог млијека у Републици Српској. Окосницу развоја општине чине мала и средња предузећа. Највећи број предузећа дјелује у области металопрерађивачке, прехранбене индустрије и производње коже и обуће. У општини Прњавор су активни производни капацитети из области прераде дрвета, производње намјештаја и грађевинског материјала. У овим секторима запослен је и највећи број радника са подручја општине Прњавор и сусједних општина.

5.1. Металопрерађивачка индустрија

У металопрерађивачкој индустрији дјелатност обавља 18 регистрованих предузећа са 500 запослених радника (*извор: Пореска управа Републике Српске, подаци на 31.10.2015. године*). Већина предузећа из ове области су извозно оријентисана, а најзначајнији подсектори у којима раде су: производња арматурних и носивих мрежа, мрежа за зидове, ребрастих и глатких шипки, пројектовање, производња и инсталација топлотних и парних котлова и металних конструкција, извођење и пројектовање система централног гријања и климатизације, машинска обрада метала и производња металних конструкција.

5.2. Производња коже и обуће

У овој области, која има дугогодишњу традицију у општини Прњавор, дјелатност обавља 10 предузећа са 698 запослених радника (*извор: Пореска управа Републике Српске, подаци на дан 31.10.2015. године*).

5.3. Пољопривреда и прехранбена индустрија

Од укупне површине на којој се општина Прњавор распростире, пољопривредно земљиште обухвата око 68,7%. Према степену значаја за развој локалне економије, пољопривредна дјелатност тренутно заузима једно од водећих мјеста по важности. Општина има повољне природне услове за развој пољопривредне производње, претежно сточарства и ратарства, што су управо и најразвијеније гране пољопривреде на територији општине Прњавор.

Процењује се да у руралном дијелу општине живи близу 30.000 становника. Према регистру Агенције за посредничке, информатичке и финансијске услуге (АПИФ-а) П.Ј. Прњавор, на подручју општине регистровано је преко **1700 пољопривредних газдинстава**. По засијаним површинама, на подручју општине Прњавор најзаступљеније пољопривредне културе према Извјештају о површинама и засадима на крају прољетне сјетве у 2015. години су:

- кукуруз око 5 980 ха,

- пшеница око 950 ha,
- зоб око 660 ha,
- тритикале око 620 ha,
- јечам око 370 ha.

На подручју општине активна су три удружења пољопривредних произвођача:

- Општинско удружење пољопривредних произвођача Прњавор,
- Удружење пољопривредних произвођача „Сноп“ Прњавор,
- Удружење пчелара „Багрем“ Прњавор.

Према подацима којима располаже Одјељење за пољопривреду, водопривреду и шумарство, у општини Прњавор у 2014. години, бројност сточног фонда по врстама и категоријама приказана је следећим табелама:

Табела број 11. Бројност сточног фонда у 2014. години по врстама и категоријама

Р.бр	Категорија	Број укупно
1.	Говеда	15445
2.	Свиње	31955
3.	Овце и козе	10180
4.	Живина	2 058 610
5.	Коњи	703
6.	Пчелиња друштва	3980

Извор: Одјељење за пољопривреду, водопривреду и шумарство општина Прњавор

Посматрајући са аспекта заштите животне средине, потенцијално велик извор загађења површинских и подземних вода представља испирање нитрата из стајског ђубрива. То се прије свега односи на подручја са интензивним узгојем у којима је велика густоћа сточарских фарми. Потребно је проводити мјере и поступке одлагања стајњака да би се омогућио развој сточарске производње без штетног утицаја на животну средину. Испирање нитрата у подземне воде које доспију у питку воду директно штети здрављу људи. Осим тога, губи се вриједан извор азота које би пољопривредне културе могле искористити а морају се надомјестити скупим минералним ђубривима. Са аспекта неадекватног одлагања и складиштења стајњака и посљедица по животну средину потребно је приказати просјечну производњу стајњака по врстама и категоријама домаћих животиња у зависности од узрасне категорије:

Табела број 12. Производња стајњака по врстама и категоријама домаћих животиња

Р.бр.	Категорија	Производња стајњака (просјечно у kg)
1.	Говеда	10-50
2.	Свиње	0,7-14
3.	Овце и козе	0,5-4,0
4.	Коке носиље-бројлери	0,08-0,18
5.	Коњи	8-30

Извор: <http://www.stocarstvo.com/>

На подручју општине Прњавор развијена је фармерска производња. Један од најатрактивнијих видова пољопривредне производње, која је константно у порасту је перадарство и узгој товних пилића/бројлера. У приказаној табели су уобзирене фарме које имају пет и више музних крава, пет и више товних јунади, седам и више расплодних свиња, 30 и више товних свиња, 30 и више оваца, 30 и више коза и 5000 и више товних пилића (бројлера) по турнусу у току једне године.

Табела број 13. Врста и број фарми на подручју општине Прњавор

Ред. број	Врсте животиња на фарми	Број фарми
1.	Музне краве	207
2.	Товна јунад	69
3.	Расплодне свиње	25
4.	Товне свиње	7
5.	Овце	46
6.	Козе	1
7.	Товни пилићи (бројлери)	50
Укупно:		377

Извор: Евиденција Одјељења за пољопривреду, водопривреду и шумарство општине Прњавор за 2014. годину, према захтјевима за остваривање права на подстицајна средства

У оквиру пољопривредног сектора на подручју општине Прњавор регистровано је 28 предузећа. Пословне могућности постоје у сљедећим подсекторима пољопривреде:

а) Општина Прњавор је прва у Републици Српској по количини произведеног млијека за откуп, са 8-10 милиона литара произведеног млијека годишње. То отвара пословну могућност да се на подручју општине изграде капацитети за пријем и прераду сировог млијека. За потребе изградње млекаре општина Прњавор располаже земљиштем површине 6.340 m² са комплетном инфраструктуром (електрична енергија, канализација, снабдијевање водом, телекомуникације и приступни пут) процијењене вриједности 97.248,00 €.

б) Производња и прерада меса - развијена је перадарска производња (са узгојених преко 2 милиона комада перади и преко 10 милиона комада расплодних и конзумних јаја током 2014. године), свињогојство (са узгојем од преко 32.000 прасади, товних и свиња за расплод) и узгој говеда (са узгојем од око 16.000 грла). То отвара пословну могућност да се на подручју општине Прњавор, поред постојећих изградње нови прерађивачки капацитети у области производње и прераде меса.

в) Рибарство (предузеће „Рибњак“ а.д. Прњавор са површином рибњака од 638 ha и производњом од око 750 тона годишње, од чега је 500 тона конзумне рибе, а остатак чини производња рибље млађи).

г) На подручју општине Прњавор постоје изразито повољни агроклиматски услови за производњу јабучастог, коштуничавог, језграстог, јагодичастог и бобичастог воћа. Евидентно је да постоји велика потражња на локалном тржишту јер количине воћа које се произведу на нашем подручју не могу да задовоље потражњу локалног тржишта.

У наредном периоду потребно је посветити пажњу интензивирању интегралне производње воћа које представља контролисану производњу у погледу употребе хемијских средстава у којој је дозвољена примјена одређених пестицида за заштиту биља на основу праћења степена напада болести и штеточина као и интензитета и врсте закоровљености парцеле. Заснивањем нових интензивних засада по принципима интегралне производње долази се до боље конкуретности на тржишту што подразумијева увођење бољих култивара, постизање већег приноса, ефикаснију производњу и могућност пласмана тржишних вишкова на страна тржишта.

Општина Прњавор је члан Еко-регије „Мотајица – Козара“, као и члан Локалне акционе групе „Врбања – Укрина“. Пројекат предвиђа развој атрактивне животне средине од Мотајице до Козаре а нагласак би био на унапређењу пољопривреде, ратарства, сточарства, воћарства и повртарства, односно производњи здраве хране.

Од прерађивачких капацитета за обраду примарних пољопривредних производа доминира прерада меса, чији производи полако стичу своју препознатљиву робну марку на националном тржишту. Посљедњих година, све већу заступљеност у привредној структури биљежи и дјелатност трговине, чиме привредна структура добија на пријекто потребној диверзификацији. У складу са општим трендом раста приватне својине и подстицања развоја сектора малих и средњих предузећа и ширења предузетничких активности, општину Прњавор карактерише

доминација приватног сектора у локалној привредној структури.

У потенцијале за наставак развоја индустријске производње на територији општине убрајају се:

1. развијена локална инфраструктура (путна, телекомуникациона, жељезничка),
2. изграђеност производних и потребних инфраструктурних објеката,
3. развијено тржиште,
4. традиција у обављању појединих индустријских грана,
5. развој робних марки.

На другој страни, као основни ограничавајући фактори бржег развоја индустријске производње општине, на којима би у наредном периоду требало порадити, наводе се:

- застарјелост технолошких процеса и опреме,
- недовољни капацитети за реализацију виших фаза прераде,
- изостанак привредних асоцијација, пословних удружења и већег степена организованог наступа на тржишту,
- неодговарајућа усклађеност образовних профила локалне радне снаге са потребама локалне индустрије,
- депопулација.

Одрживи развој у сектору привреде подразумева развој који поштује економске, еколошке и социјалне принципе у међусобно уравнотеженом односу, који не исцрпљује природне ресурсе, него их користи само у мјери која обезбјеђује да остану на располагању и будућим генерацијама.

6. Туризам и угоститељство

Општина Прњавор располаже богатим туристичким потенцијалом. Природа је овом подручју подарила разнолике природне комплексе, а кроз вијекове народ је стварао културно-историјске мотиве. Данас на подручју општине Прњавор можемо издвојити више туристичких локалитета, а један од најкомплекснијих је Бањско-рекреативни центар „Бања Кулаши“. Удаљена 14 km од центра града, као љечилиште позната је још из доба Аустроугарске. Стољетна традиција Бање Кулаши заснива се на изворима изразито љековите термоминералне воде. Вода је бактериолошки потпуно стерилна, а посебне карактеристике су висока алкалност са ниском минерализацијом. Главне индикације су: болести бубрега и мокраћних путева, болести органа за варење, повишени крвни притисак, дијабетес и холестерол, посљедице тјелесних повреда, а доказано је и дјеловање на кожне болести нарочито псоријазу. Значајно је споменути да на простору Европе постоје само три извора воде са оваквим карактеристикама што је сврстава у свјетске раритете.

Слика број 9. Бања Кулаши

Шумски комплекс је одувijek представљао непроцјењиво богатство и велики туристички потенцијал општине Прњавор. Ловишта на Мотајици, Чавки и Љубићу, поново су постали мета ловаца из Њемачке, Аустрије и посебно Италије. Простор општине Прњавор је у прошлости био познат по честој организацији ловачких и риболовачких семинара, такмичења и дружења.

О културно-историјском наслеђу општине Прњавор свједоче архитектонски туристички мотиви, који својом вриједношћу употпуњују туристичку понуду.

Црква брвнара у Палачковцима, изграђена је 1843. године. Овај својеврстан споменик културе посвећен Светим апостолима Петру и Павлу, у потпуности је изграђен од храстовог дрвета. У то вријеме, да би се саградила православна богомоља по дозволи која је плаћена златом, морало се ићи чак до Цариграда. На основу докумената који су добијени у тадашњој турској пријестоници, површина цркве није могла бити већа од површине коју може покрити једна воловска кожа. Довитљивошћу мајстора, кожа је исјечена на уске траке чијим се плетењем добила знатно већа површина, те изградом крова са широким стрехама, под које је за вријеме богослужења могло стати два пута више вјерника него у унутрашњи простор, храм је добио своју потпуну функционалност. Због своје градитељске и естетске вриједности, у вријеме старе Југославије проглашена је спомеником нулте категорије и стављена под заштиту државе.

Слика број 10. Црква брвнара посвећена Св.апостолима Петру и Павлу, Горњи Палачковци (изграђена 1843., обновљена 1998. године)

Један од изузетно вриједних културно-историјских споменика Манастир Ступље налази се на размеђу прњаворске и челиначке општине уз ријеку Манастирку. По предањима на мјесту данашњег манастира било је много ступа за набијање конопље, па је ту преко ноћи освануо манастир. Манастир је био посвећен Светом Архангелу Михаилу, па се предио изнад њега звао и данас зове Михаиловац. Претпоставља се да је Манастир Ступље изграђен у XIII вијеку када и Манастир Липље (1249. године), због тога су у књигама увијек заједно помињани као два близанца и страдалници од паљевина за вријеме турске владавине. Темељи Манастира Ступље пронађени су тек средином 1994. године од када траје и обнова овог средњевјековног манастира.

Општини Прњавор припада још једно богатство, чија се вриједност не може процијенити. Ријеч је о липицанерској ергели „Вучијак“, најстаријем предузећу на подручју општине основаном априла 1946. године. Име је добило по оближњем узвишењу Вучијак и представља огранак словеначке ергеле у Липицама. Данас у њој егзистира педесетак грла липицанера, уз посебност постојања више расплодних линија и родова, што гарантује велики генетски потенцијал ове престижне расе коња.

Подземне воде на прњаворској општини су афирмисане од давнина, док површинским тек предстоји валоризација. Добру основу за развој риболова чине ријека Укрина и језеро Дренова. Богатство рибљег фонда, обале ријеке Укрине окружене зеленилом, те стари млинови чине је посебно привлачном за све љубитеље природе. Значајно је напоменути да ријека Укрина једина на простору БиХ има феномен „цвјетања воде“. Наиме, једном годишње

(средином августа) из ларви са дна ријечног корита, само једну ноћ на појединим дијеловима ријеке излази на милионе лептира који живе само неколико часова, завршавајући свој репродукцијски циклус и кратки живот. Водени цвијет, како га риболовци називају, један је од најбољих и најцењенијих мамаца за лов сома, тако да се у августу на обалама ријеке окупља на десетине риболоваца из Србије, који цвијет користе за лов сома на Дунаву.

Због изузетних претпоставки за риболов, чисте воде и очуване природе језеро Дренова је прије три године проглашено риболовним ревиrom. Отварање риболовне сезоне на језеру Дренова, одржава се сваке године, прве недјеље у јуну. Тог дана организује се и такмичење прњаворских риболоваца у риболову на пловак, а отварање сезоне на обалама језера окупи преко хиљаду риболоваца и љубитеља природе. Поводом крсне славе општине 20. августа на ријеци Укрини организује се Куп у лову удицом на пловак и такмичење у припремању рибљег паприкаша.

Туристички потенцијал општине Прњавор обухвата природне љепоте краја, традиционалну здраву кухињу, старе занате, типичне објекте сеоског туризма грађене од природних материјала (дрво, камен, цигла) у аутохтоном стилу старих мајстора традиционалне архитектуре, савремене објекте – хотеле, ресторане, одмаралишта и људе спремне за пружање туристичких услуга.

Од посебног значаја за општину Прњавор су бројни фестивали и манифестације од којих је најрепрезентативнији свакако **Фестивал националних мањина општине Прњавор који носи назив „Мала Европа“**.

У мултиетничкој средини поред припадника конститутивних народа у БиХ живе Украјинци, Италијани, Чеси, Пољаци, Роми и други народи који су се доселили на подручје општине Прњавор крајем 19. вијека. Заједнички живот на овим просторима створио је амбијент уважавања и толеранције, који је деценијама карактеристика Прњавора. Доносећи са собом различиту етнологију и етнографију припадници националних мањина задржали су своје обичаје, језик и културу. Фестивал националних мањина општине Прњавор „Мала Европа“ традиционална је манифестација на којој националне мањине презентују фолклор, своје обичаје и традицију кроз пјесму, плес и националне кухиње.

Слика број 11. Фестивал националних мањина „Мала Европа“

Слика број 12. Прњавор, вјерски објекти

Православна црква Св.Георгија
Великомученика

Градска џамија у Прњавору

Католичка црква Св. Анте Падовански

Украјинска црква Преображење Господње

За унапређење туристичке услуге потребно је отклонити присутне недостатке, што би омогућило подизање профитабилности ове дјелатности:

- а) унаприједити укупан маркетиншки приступ и презентацију туристичких атрактивности подручја,
- б) побољшање постојеће туристичке инфраструктуре градњом капацитета високе категорије,
- ц) изградња туристичких садржаја за развој активног одмора (пјешачке и бициклистичке стазе, излетишта, пикник мјеста),
- д) подизање нивоа и приступа у организацији рада у туристичкој дјелатности,
- е) категоризација туристичких објеката.

7. Култура и спорт

Основни носиоци културних збивања на подручју општине Прњавор су ЈУ Центар за културу Прњавор и ЈУ Народна библиотека Прњавор. На шароликост културног мозаика овог краја битно утиче велики број различитих нација од којих свака има своје богато и специфично културно наслеђе, које јавно афирмишу и на тај начин утичу на културне садржаје наше општине. Своје дјеловање афирмишу кроз културно-умјетничка друштва.

На подручју општине не постоје посебне установе спорта него егзистира већи број спортских клубова из различитих области спорта: фудбал, кошарка, рукомет, одбојка, џудо, карате, теквондо, кик бокс, шах, атлетика, тенис, итд. Најважнији спортски објекти су: СРЦ „Борик“ Прњавор, неколико спортских дворана, 22 спортска игралишта у мјесним заједницама и два базена. Иако дјелимично изграђена, друштвена инфраструктура не задовољава постојеће потребе на подручју општине. Стратешки изазов у овој области представља унапређење концепта полицентричног развоја општине, нарочито са аспекта обезбјеђења друштвене инфраструктуре у руралним подручјима. Ово се односи на аспект предшколског образовања, социјалне заштите, спорта, те одређених аспеката развоја културних садржаја. Даљи развој друштвене инфраструктуре ће свакако водити ка повећању квалитета живота свих грађана.

8. Социјално-економски аспект заштите животне средине

Социјално-економски аспект заштите животне средине повезује природне и друштвене системе, дефинишући њихове међусобне односе. Тренутни еколошки проблеми не могу бити схваћени без сагледавања проблема социјалних односа у друштву. Дакле, економски, етички и социјални проблеми се заиста могу повезати са локацијом капацитета који највише нарушавају човјекову животну средину. Без одговарајућих услова живота који зависе од социјалних фактора, изостаје и брига за заштиту животне и радне средине.

Социјална угроженост се може окарактерисати као вишедимензионалан проблем друштва у цјелини, који поред недовољних примања и средстава за испуњавање животних потреба подразумева и немогућност задовољавања потреба у запошљавању, обезбјеђењу минималних услова за становање, неадекватан приступ образовању, социјалној заштити, здравственим и комуналним услугама. Постоје и остали аспекти социјалне угрожености у које спадају неостваривање права на здраву и чисту животну средину, немогућност кориштења природних богатстава у локалној заједници (чиста вода, чист ваздух и сл.). Од посебне су важности квалитет становања, исхрана, снабдијевање енергијом и водом, правилно одлагање чврстог и течног отпада и контрола загађености животне средине. Основ ових проблема је прије свега немогућност запошљавања радно способног становништва, посебно лица са инвалидитетом и посебним потребама, а нарочито је изражен у руралним насељеним мјестима.

8.1. Социјална заштита

Центар за социјални рад Прњавор основала је Скупштина општине Прњавор као установу социјалне заштите са јавним овлаштењима у области социјалне, дјечије, породичне заштите и

старатељства, извршавања васпитних мјера и мјера заштитног надзора, те установу за обављање услуга социјалног рада. У складу са Законом о социјалној заштити („Службени гласник Републике Српске“, број 37/12) корисник социјалне заштите је лице које се налази у стању социјалне потребе и који остварује сљедећа права: новчана помоћ, додаток за помоћ и његу другог лица, подршка у изједначавању могућности дјеце и омладине са сметњама у развоју, смјештај у установу, збрињавање у хранитељску породицу, помоћ и њега у кући, дневно збрињавање, једнократна новчана помоћ и савјетовање.

У 2014. години је 195 материјално необезбијеђених и за рад неспособних лица путем Центра за социјални рад остварило право на сталну новчану помоћ, док је 786 лица са подручја општине Прњавор су остварило право на једнократне новчане помоћи из редовних и проширених права социјалне заштите. Једнократне новчане помоћи су исплаћиване за потребе: куповине хране, хигијенског прибора, лијечења, израде личних докумената, куповине књига и плаћање станарине, трошкова сахране и плаћање комисије, плаћања дјечијег вртића и путних трошкови за дјецу са сметња у развоју, те санације стамбеног простора и подршка инвалидним лицима. У 2014. години право на помоћ и његу другог лица из категорије инвалида је остварило 699 лица од чега се 234 лица налази у првој групи (потпуно зависни од помоћи и њега другог лица), а 465 лице у другој групи (дјелимично зависни). Старих лица без породичног старања у 2014. години је било 111, од којих 72 лица остварује право на новчану помоћ, а 30 лица додаток за помоћ и његу другог лица. Пунољетних лица под старатељством у 2014. години је било 82 (76 лица којима је потпуно одузета пословна способност и 6 лица са дјелимично одузетом пословном способношћу), од чега су 25 лица смјештена у установе социјалне и здравствене заштите. У протеклој години право на здравствену заштиту по овом основу остварило је 177 корисника права из области социјалне заштите, од чега је 97 корисника новчане помоћи, 51 корисник додатка помоћ и његу другог лица, 17 лица смјештених у установе, 7 лица смјештених у хранитељску породицу и 5 лица под старатељством.

8.2. Незапосленост

Према подацима из евиденције Бироа за запошљавање Прњавор, посао тражи 2450 пријављена лица од чега је број пријављених жена 1186. Број лица евидентирана на Бироу за запошљавање ради остваривања других права износи 3500 од чега је 1722 жена.

Табела број 14. Приказ пријављених лица на основу квалификационе структуре

Степен стручне спреме	Квалификациона структура	УКУПНО	Жене
0	Без школе	186	87
1	Неквалификовани радници	171	80
2	ПК-НСС радници	30	17
3	Квалификовани радници	1090	407
4	Техничари ССС	696	422
5	ВКВ специјалисти	9	3
6-1	Виша стручна спрема	25	15
7-1	ВСС 180 ЕЦТС	52	35
7-2	ВСС 240 ЕЦТС, 4г, 5г, 6г	186	117
7-3	Мастер 300 ЕЦТС	5	3
7-4	Магистар стари програм	0	0
8	Доктори наука	0	0
УКУПНО		2450	1186

Извор: Биро за запошљавање Прњавор, закључно са 30.08.2015. године

Табела број 15. Приказ пријављених лица на основу старосне структуре

Старосна структура	УКУПНО	Жене
Од 15 - 18 година	1	0
Од 18 - 20 година	160	75
Од 20 - 24 година	361	173
Од 24 - 27 година	247	136
Од 27 - 30 година	209	113
Од 30 - 35 година	314	158
Од 35 - 40 година	299	145
Од 40 - 45 година	233	118
Од 45 - 50 година	222	104
Од 50 - 55 година	225	102
Од 55 - 60 година	141	54
Од 60 - 65 година	37	8
65 година	1	0
УКУПНО	2450	1186

Извор: Биро за запошљавање Прњавор, закључно са 30.08.2015. године

ВИЗИЈА ОПШТИНЕ ПРЊАВОР

**„Очуваном животном средином и развијеном привредом
општина Прњавор као регионални лидер у примјени принципа
одрживог развоја“**

III. СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПРОБЛЕМА У ОПШТИНИ ПРЊАВОР

Заштиту животне средине обезбјеђује у оквиру својих овлашћења Република, општине, привредна друштва, предузетници, удружења и фондације и сами грађани путем доношења и провођења планова заштите, постављања циљева заштите и обезбјеђивања истих путем испуњених услова заштите. Јединице локалне самоуправе проводе одредбе Закона о заштити животне средине у дијелу који им је повјерен путем надлежног Одјељења (Одјељење за просторно уређење) и путем надзора надлежне инспекције (Одјељење за инспекцијске послове).

На подручју општине Прњавор егзистира више загађивача из области: производња намјештаја и столарије, производња обуће и дијелова обуће, прехранбена индустрија, метална индустрија, примарна прерада дрвета, пољопривредна производња, управљање отпадом, производња елемената за грађевинарство и асфалтне масе и експлоатација минералних сировина.

На подручју општине у току је извођење радова на изградњи аутопута Бања Лука – Добој. Извођење радова је уско везано са елементима загађења: бука, вибрација, број укупних

лебдећих честица (прашина) и ниво издувних гасова сагоријевања мотора (радних и транспортних машина), са пропратним појавама као што су измјештање и пресијецање водних токова (поток, ријека, природни и изграђени одводни канали за површинске воде), измјештање и пресецање локалних путева и прилаза у домаћинство. Извођење наведеног пројекта прати и редован мониторинг, а који због карактера пројекта (еколошка дозвола издата од стране надлежног Министарства) прати и контролише републички еколошки инспектор, тако да стварни утицај извођења радова по овом пројекту је непознат.

У вези са извођењем радова на изградњи ауто-пута су и субјекти који експлоатишу минералне материје (каменоломи). Утицај на животну средину је евидентан и у директној је корелацији са прекомјером експлоатацијом минералних сировина.

Активно је постројење за производњу асфалта са производним капацитетом 200 t/h. Узимајући у обзир да су производња и прерада асфалтних сировина главни извори токсичних органохемијских загађивача који штетно дјелују на јавно здравље локалног становништва наложене су строжије мјере спречавања загађења и максимална учесталост мониторинга емисија.

У широј зони утицаја ових постројења налази се и вјештачка акумулација Дренова, која се користи као главни водозахват за водоснабдијевање становништва града Прњавора. У односу на велики број пријава грађана, може се рећи да постоји значајан негативан утицаја на животну средину општине Прњавор.

Исто се може констатовати и за „Рудник и Термоелектрана Станари“ инвеститора „EFT-GROUP“ д.о.о. Станари. Општина Прњавор је под директним утицајем овог постројења, јер је од подручја општине удаљено свега 4,4 km (Бања Кулаши). Обзиром да општина Прњавор не располаже прецизним подацима о типу и карактеру технолошких процеса и чињенице да није укључена у поступку одлучивања за предметно постројење, не може се са сигурношћу вршити објективна процјена утицаја на животну средину подручја општине Прњавор.

Надлежно Министарство је у току 2015. године извршило ванредну ревизију еколошке дозволе број 15-96-70/08 од 19.04.2013. године за Термоелектрану са технологијом сагорјевања угља у CFS котлу (циркулационом флуидизованом слоју) и подкритичним параметрима паре, снаге блока 300 MW, у Станарима и наложило усклађивање рада постројења са новим законским актима.

У односу на циљеве заштите животне средине који се односе на очување и заштиту вода, треба напоменути да ни сво градско подручје општине Прњавор није „покривено“ системом за одводњу отпадних вода и нису уређени колектори на улазу у водне токове као крајње реципијенте. Што се тиче загађивача, у односу на врсту отпадних вода субјекти који имају еколошку дозволу имају и адекватне уређаје за пречишћавање отпадних вода (таложници, сепаратори зауљених вода).

Подаци о стању квалитета ваздуха на подручју општине Прњавор су такође минорни и своде се на горе поменути Програм и појединачна мјерења квалитета ваздуха од стране правних лица и предузетника којима је то обавеза по еколошкој дозволи. У до сада контролисаним резултатима мјерења, нису евидентирана прекорачења вриједности мјерених параметара квалитета ваздуха у односу на дозвољене и граничне вриједности истих.

Ово није стварно стање квалитета ваздуха из разлога што не постоје континуирана мјерења квалитета ваздуха у подручју града условљена саобраћајем и горе поменути дјелатностима – изградња аутопута и експлоатација камена. Инспекцијски надзор из области заштите животне средине врши еколошки инспектор и у 2014. години је извршено 300 контролних прегледа.

Законом о заштити животне средине („Службени гласник Републике Српске“, број 71/12 и 79/15), Правилником о постројењима која могу бити изграђена и пуштена у рад само уколико имају еколошку дозволу („Службени гласник Републике Српске“, број 124/12), дефинисани су погони и постројења који су у обавези прибавити еколошку дозволу. Еколошким дозволом наложене су мјере за спречавање загађења и заштиту животне и радне средине, граничне вриједности емисија за загађујуће материје (ГВЕ), максимално дозвољене концентрације (МДК), мјере за управљање отпадом, услови за праћење емисија са методологијом и

учесталосту мониторинга, мјере за довођење на минимум прекограничног загађења и мјере за услове у ванредним ситуацијама.

У том смислу се може посматрати покривеност загађивача наведеним мјерама. На подручју општине Прњавор, а према евиденцији Одјељења за просторно уређење, већина индустријских постројења и самостални предузетници који подлијежу наведеним законским одредбама посједују еколошку дозволу или су у поступку издавања исте.

Табела број 16. Издате еколошке дозволе

Еколошке дозволе	
Година издавања	Број издатих дозвола
2006.	2
2007.	28
2008.	31
2009.	22
2010.	18
2011.	9
2012.	10
2013.	48
2014.	50
2015.	38

Извор: Одјељење за просторно уређење, општина Прњавор

Закључак о стању животне средине:

Животна средина у општини је годинама изложена утицају негативних чинилаца од којих су најизраженији: неадекватно пречишћавање отпадних вода, загађивање површинских и подземних вода, нерегулисано управљање отпадним материјама, постојање приватних клаоница које производе велике количине анималног отпада и отпадних вода, индустријски загађивачи, асфалтна база, сепарација и каменоломи и утицај Термоелектране и рудника Станари, изградња аутопута Бања Лука-Добој, негативан утицај пољопривредне производње на квалитет земљишта и квалитет хране, бесправна градња, низак ниво еколошке свијести и еколошког понашања, недовољан број служби које се баве проблематиком животне средине и неадекватно спровођење законских мјера.

Стање животне средине и идентификација проблема биће анализирани кроз 9 тематских сектора.

1. СЕКТОР ВОДЕ И ОТПАДНЕ ВОДЕ

1.1. Анализа стања површинских и подземних вода

На подручју општине Прњавор идентификовани су сљедећи водни ресурси: ријека Укрина са Великом и Малом Укрином, Вијака са својим притокама Лишња и Илова, Јадовица, Кремница и Турјаница. Ријека Укрина припада сливу ријеке Саве. У дужини од 36 km протиче јужним и источним дијелом општине Прњавор. Најдужа притока Вијака износи 36 km, затим Илова са дужином од 22 km.

1.1.2. Ријека Укрина

Представља најзначајнији водни ресурс на подручју општине Прњавор. Међутим, ријека Укрина и њене притоке су изузетно угрожене испуштањем отпадних вода, спирањем штетних материја са пољопривредних површина, одлагањем отпада у ријеку итд.

У циљу ефикаснијег управљања и заштите вода на нивоу ријечног слива, општине Дервента, Теслић, Челинац и Прњавор су 2010. године покренуле иницијативу за израду Регионалног акционог плана за заштиту слива ријеке Укрине, који ће пружити свеобухватну процјену стања,

потреба и акција са дефинисаном улогом различитих корисника/интересних група на подручју ове четири општине.

Регионални акциони план за заштиту слива ријеке Укрине усвојен је у фебруару 2012. године. Ријека Укринина има просјечан протицај $15,25 \text{ m}^3/\text{s}$, док слив просјечно прими $985,2 \text{ mm}$ воденог талога годишње. Средњи мјесечни протицаји ријеке Укрине су у функцији количине и расподјеле падавина у току године: највећи су у периоду јануара, фебруара и марта, а најмањи у току јула, августа, септембра и октобра мјесеца. Еколошки прихватљив проток за ријеку Укрину износи $0,630 \text{ m}^3/\text{s}$.

На ријеци Укрини, на локалитету Детлак, у новембру 2006. године постављена је аутоматска хидролошка станица која је пратила вриједности нивоа водостаја, рН, растворени кисеоник, температуру и електропроводљивост. Станица је девастирана у поплавном таласу ријеке Укрине 2010. године.

Оцјена квалитета вода водних тијела у складу са Законом о водама („Службени гласник Републике Српске“, број 50/06, 92/09) и Уредбом о класификацији вода и категоризацији водотока („Службени гласник Републике Српске“, број 42/01), те Оквирном директивом о водама, врши се на основу двије групе критеријума, односно еколошког и хемијског статуса.

Планом мониторинга квалитета вода на ријеци Укрини се проводио оперативни и национални надзорни мониторинг на пет мјерних профила током два циклуса истраживања у јуну и септембру 2010. године. Анализом резултата испитивања органског и фекалног оптерећења профила, закључено је да се квалитет вода кретао у границама II, односно III и IV категорије водотока. Укупно је урађено 40 бактериолошких анализа квалитета вода. Највећи број мјерења, 22 (55%) дефинисан је границама II класе водотока, 13 мјерења (32,25%) у III класи квалитета, док је 5 мјерења (12,5%) у IV класи водотока.³

³Воде се могу подијелити:

- **воде I класе** су најчистије природне воде, изворишта ријека и њихови горњи токови. Употребљавају се за пиће или у прехрамбеној индустрији. Насељавају их племените врсте риба (салмониди). Немају мирис, видљиву боју нити отпадне твари.
- **воде II класе** су још увијек релативно чисте. Могу се користити за рекреацију и уз одређено пречишћавање за снабдијевање градова водом. Не смију имати мирис ни боју.
- **воде III класе** загађене су проласком кроз густо насељене и индустријске области. Имају мирис и видљиву боју, али се још увијек могу користити у пољопривреди и неким гранама индустрије. Показатељи за ове воде имају знатно више граничне вриједности.
- **воде IV класе** су све оне воде које не спадају у претходне три класе. Врло су загађене и морају се пречишћавати уколико се употребљавају у одређене сврхе.

У току 2013. године рађена су испитивања воде, земљишта и ваздуха од стране Предузећа за стручне услуге у заштити животне средине „ЕКОДОЗВОЛА“ д.о.о. Бања Лука, на основу којих је израђен Елаборат о испитивању узорака површинских вода, земљишта и ваздуха на сливу ријека Укринина и Лишња. Испитивање се вршило у III и IV кварталу 2013. године.

Према подацима из **Елабората о испитивању** закључено је следеће:

Према параметрима електропроводљивост воде, укупне чврсте материје и нитратни азот ($\text{NO}_3\text{-N}$) вода ријеке Укрине припада I класи квалитета површинских вода. Према параметрима алкалитет, олово и бакар, вода ријека Укрине спада у III класу квалитета површинских вода. Према осталим испитиваним параметрима ријека Укринина припада II класи квалитета површинских вода према Уредби о класификацији вода и категоризацији водотока („Службени гласник Републике Српске“, број 42/01).

I и II категорија у смислу еколошке функције задовољавају одредбе „доброг еколошког стања-квалитета“ и могу се користити за различите намјене (водоснабдијевање, спорт, рекреација и сл.) остале три категорије (III, IV и V) карактеришу значајни поремећаји природне биолошке равнотеже екосистема и могу се користити искључиво за пловидбу, енергетске потребе и слично, уз напомену да се воде III категорије могу користити за потребе наводњавања пољопривредног земљишта.

1.1.3. Ријека Лишња

Нарочито је угрожена изградњом аутопута Бања Лука-Добој на подручју општине Прњавор. Цијелим својим током протиче кроз општину Прњавор. Дужина тока ријеке Лишња је око 25 km. Извире у насељеном мјесту Пураћи, гдје се поток Луг и поток Лисичак састају и настаје ријека Лишња. Даље протиче границом насељених мјеста Насеобина Лишња и Мрачај, те кроз Чорле и границом насељених мјеста Доњи Гаљиповци и Горњи Гаљиповци. Даљим својим током протиче границом насељених мјеста Гаљиповци и Ратковац, границом К.О. Коњуховци и К.О. Околица. На граници К.О. Прњавор и К.О. Вучијак улијева се у Вијаку, са десне стране магистралног пута Прњавор-Дервента.

Према подацима из Елабората о испитивању узорака површинских вода из 2013. године, закључено је да вода ријеке Лишња према параметрима укупне чврсте материје, нитратни азот ($\text{NO}_3\text{-N}$) и жељезо припада I класи квалитета површинских вода; према параметру алкалитет воде, амонијачни азот, нитритни азот ($\text{NO}_2\text{-N}$), укупни фосфор и вриједност олова, спада у III класу квалитета, док према параметрима кадмијум и никл, вода ријеке Лишња спада у IV класу квалитета површинских вода. Према осталим испитиваним параметрима ријека Лишња припада II класи квалитета површинских вода према Уредби о класификацији вода и категоризацији водотока („Службени гласник Републике Српске“, број 42/01).

1.1.4. Ријека Вијака

Значајна је са аспекта анализе стања површинских водотокова на подручју општине Прњавор. Представља лијеву притоку ријеке Укрине, а уједно је и њена најдужа притока у дужини од 36 km. У Вијаку се улијева више водних токова: Лишња, Радловац, Илова, Мравица, Тополова. Њен значај се огледа са аспекта водоснабдијевања, јер са акумулацијом Дренова чини основни хидропотенцијал општине. Ову акумулацију прихрањују ријечице Дреновица и Вијака а из акумулације истиче ријека Вијака.

Планом мониторинга квалитета вода на ријеци Укрини (оперативни и национални надзорни мониторинг) обухваћене су и притоке ове ријеке као и водоток Вијака, на локацији Мачковац. Утврђено је да на основу израчунатих индекса сапробности, ријека Вијака на наведеном локалитету одговара бонитету III класе, што се може тумачити као повишено оптерећење органским и фекалним материјама, те је на основу података датих у Регионалном акционом планом за заштиту слива ријеке Укрине, ријека Вијака сврстана као притока - водоток која је под вјероватним утицајем загађења. Отпадне воде се у овај водоток испуштају без икаквог вида пречишћавања.

1.2. Анализа стања у односу на појаву поплава

Проблеми се нарочито јављају након обилних падавина при чему се ријеке излијевају из свог корита, те представљају потенцијалну опасност за домаћинства у околини ријечног тока. Генерално, поплаве на подручју општине Прњавор јављају се као посљедица неповољне хидрометеоролошке ситуације, када у одређеном временском периоду услед великих количина падавина (и до 140 l/m^2 у току 24 h) дође до стварања вишка површинских вода, пуњења и излијевања вода из корита ријека Укрине, Вијаке, Лишње, Илове, те стварања бујичних токова на мањим водотоцима и падинским дијеловима општине.

Према досадашњим искуствима, најугроженији рејони од поплава су подручја мјесних заједница: Прњавор, Поповићи, Кулаши, Присоје, Горњи Вијачани, Кремна, Дренова, Штрпци, Доња Илова, Палачковци и Смртићи гдје су поплаве претежно изазване излијевањем вода из корита претходно наведених ријека, уз стварање већих бујичних токова.

У току 2014. и 2015. године извршене су санације и уређења корита ријека на следећим локацијама, чиме су се значајно смањиле потенцијалне штете од поплава и излијевања ових водотокова:

- чишћење и уређење корита ријеке Лишње на дионици од Насеобине Лишње до ушћа у ријеку Вијаку у укупној дужини од 1200 m;
- чишћење и уређење корита ријеке Вијаке на дионици од ушћа ријеке Лишње до ушћа са потоком Радуловац (дио индустријске зоне), гдје су извршени радови на продубљивању и проширењу корита са постављањем земљаних насипа и издизањем тла на појединим локацијама;
- чишћење и уређење корита ријеке Илове у мјесту Доња Илова у дужини од око 850 m, а која је угрожавала путну комуникацију регионалног пута Прњавор-Илова-Србац и Прњавор-Шибовска-Дервента.
- чишћење и уређење корита рјечице Мравица са постављањем земљаних насипа на ушћу са ријеком Вијаком у дужини од око 550 m – Мравица и 220 m – Вијака;
- чишћење и уређење корита бујичног водотока Радуловац у дужини од око 200 m са подизањем земљаног насипа;

Радови на свим локацијама су обухватили планско чишћење и уређење обала корита од наноса дрвног или неког другог материјала (смеће), крчење дрвећа, полудрвеног растиња и жбунастог растиња на поменутих дионицама ријека, а све у циљу повећања и бржег протока ријека стварањем већег протицајног профила ријека и онемогућавања стварања успора и могућности меандрирања и разлијевања воде на овим подручјима. Обиласком предметних дионица уочено је да један од основних проблема који проузрокују изливање ријека на овим локацијама представља нанос муља и шљунка као и дрвенасти материјал односно препреке дрвећа на којима се заустављају и остали дрвенасти наноси грање, лишће, смеће и слично, и тако праве препреке у облику брана и издижу ниво воде правећи „мини акумулације”. Уклањањем наведених препрека сматрамо да би се већина проблема односно излијевања воде из корита ријека у вријеме повећаног водостаја спријечила.

Основни циљ ових захвата је спречавање поплава и угрожавање материјалних добара становништва и привредника који живе и раде на овим подручјима.

У будућности би требало спровести активности на обнављању каскада на ријечним токовима, да би становништво у руралним срединама могло користити задржану воду за пољопривредне дјелатности и у случају елементарних непогода (пожари). Давне 1958. године на ријеци Укрини на локалитету тромеђа Кулаши, постојало је чак 22 каскаде, а данас их је свега 6. Проблем обнављања каскада је недостатак финансијских средстава.

1.3. Водоснабдијевање и стање водоводног система

Услуге водоснабдијевања на подручју општине Прњавор су у ингеренцији комуналног

предузећа „Водовод” а.д. Прњавор. Питање водоснабдијевања општине Прњавор ријешено је путем градског водоводног система и више мањих водоводних система. Према томе, у погледу организованог снабдијевања водом подручја општине Прњавор не може се говорити о постојању јединственог водоводног општинског система, јер су у функцији и мањи локални системи. Са градског водоводног система снабдијевају се општински центар Прњавор и мања насеља Ратковац, Коњуховци, Сегићи, Лужани.

Са аспекта водоснабдијевања за општину Прњавор најзначајнија је вјештачка акумулација – језеро Дренова. Језеро је удаљено 6 km од града и захвата површину од 110 ha, налази се у мјесном подручју Дренове и Доњих Вијачана. Акумулација Дренова је направљена 1976. године, подизањем бране у горњем току ријечице Вијаке, као мултифункционални водопривредни објекат, те осим извора питке воде за Прњавор има улогу заштите од штетног дјеловања вода, као и својеврстан простор за спортско-рекреативни риболов и узгој рибе. Акумулација представља малу и плитку водопривредну акумулацију у којој вријеме измјене водене масе износи 22,5 дана а годишње се у акумулацију исталожи око 53.000 m³ материјала. Испитивања квалитета вода акумулације Дренова показују да је на основу извршених анализа уочен негативан антропогени утицај и тренд пораста трофије који убрзано води, уз смањени доток воде ка прогресивном пропадању, зарастању а тиме и све већој еутрофизацији акумулације Дренова.

Усљед недостатка координираног и планског рада саме акумулације, општина Прњавор током сушних периода године може се наћи у ситуацији недостатка потребних количина воде.

Захваћена вода акумулације гравитационо се транспортује до постројења за пречишћавање воде за пиће јер вода из акумулације не задовољава хигијенско-техничке услове. Технолошки процес производње воде у фабрици воде „Кремна“, обухвата сљедеће технолошке активности: оксидација, коагулација, аеризација, флокулација, таложње, филтрација, УВ стерилизација, и хлорисање. Само постројење је пројектовано на максимални капацитет прераде воде од 100 l/s што задовољава све дугорочне потребе општине Прњавор. Из постројења се вода убацује у сабирни резервоар а затим се путем пумпи потискује у градски резервоар „ЦЕР“. Из резервоара Цер вода се гравитационо шаље у дистрибутивни систем који је конципиран као једна зона снабдијевања.

Систем водоснабдијевања града Прњавора састоји се од:

- изворишта – акумулација „Дренова“, капацитета 100 l/s,
- транспортни цјевовод, дужине 3151 m,
- постројења за пречишћавање воде,
- сабирни резервоар са пумпном станицом,
- транспортни-потисни цјевовод од пумпне станице до резервоара „Цер“, дужине 3600 m,
- резервоар „Цер“, V=2*1000 m³,
- дистрибутивне мреже, укупно 57375,17 m.

Сама акумулација Дренова на ријеци Вијака, својим положајем у изразито пољопривредном крају је веома изложена утицају дифузног загађења, нарочито повећању количина органске материје, фосфора и нитрата као и потенцијалном штетном утицају пестицида и хербицида. План о заштити акумулације постоји, али никада није и практично имплементиран и функционалне зоне заштите нису успостављене. Тренутно се врши само физичко обезбјеђење објекта за прераду воде и саме акумулације. Квалитет водоснабдијевања зависи од стања водоводне мреже, а основни проблем је одржавање функционалности мреже усљед дотрајалости цијеви, недовољног притиска воде у цијевима у појединим дијеловима града, усљед чега се повремено дешавају прекиди збор радова на реконструкцији.

Квалитет воде за пиће се редовно контролише од стране ЈЗУ „Институт за јавно здравство“ Републике Српске. Проблем и даље остаје релативно висок проценат физичких губитака у мрежи који је процјењен на 50% од укупних количина прерађене и испоручене воде. Поред ових основних слабости система водоснабдијевања проблем представљају неадекватна

заштита изворишта питке воде, неадекватно просторно планирање и потешкоће на одржавању система.

Скупштина општине Прњавор је 2015. године именовала Тим за израду Стратегије водоснабдијевања на подручју општине Прњавор за период од 2015.-2020. године. Пројекат изградње приоритетне водоводне мреже, један је од пројеката стратешког циља 3 који је дефинисан Стратегијом развоја општине 2012-2020. године.

1.3.1. Извориште „Повелич“

Један од набитнијих инвестиционих пројеката за општину Прњавор је свакако изградња изворишта Повелич. Општина Прњавор се налази у процесу дугорочног обезбјеђивања квалитетне воде за пиће са изворишта Повелич, као и изградње система водоснабдијевања за 6 мјесних заједница који се у протеклом периоду одвијају по плану. Тренутно је актуелна изградња дистрибутивних цјевовода, док су у појединим мјесним заједницама домаћинства већ прикључена на дистрибутивну мрежу. Пројекат водоснабдијевања са изворишта Повелич је у завршној фази након чега ће се приступити прикључивању града Прњавор овом систему водоснабдијевања.

1.3.2. Мали водоводни системи

На територији општине Прњавор за водоснабдијевање становништва и индустрије, осим воде из јавног водовода, постоји и расута мрежа сеоских водовода (локалних малих водоводних система) и појединачних водозахвата сеоских домаћинстава и индивидуалних бунара. Ови извори пијаће воде су санитарно неодређени и имају значајне осцилације у количини и квалитету воде. Постојећи водоводни системи су:

- „Камник-Беговци“ Доњи Штрпци,
- Водовод Бабановци,
- Водовод Лишња (3 водовода),
- Водовод Велика Илова (3 водовода),
- Водовод Горњи Смртићи,
- Водовод „Дубока долина“ Црквена
- Водовод Хрваћани (2 водовода),
- Водовод - Удружење за очување и заштиту вода „Вода Вијачанка“ Доњи Вијачани,
- Водовод - Удружење за очување и заштиту вода „Водовод – Извор Васиљевац“ у МЗ Гусак и Поточани,
- Водовод - Удружење за очување и заштиту вода „Велика азна“ Мафино Брдо.

Становништво и привреда општине Прњавор негативно утичу на загађење површинских и подземних вода због сљедећих разлога:

- процједне воде поријеклом од отпада са неуређених и дивљих депонија загађују површинске и подземне воде материјама органског поријекла, нутријентима, тешким металима и другим опасним супстанцама,
- отпадне воде из свих насеља општине Прњавор која немају систем јавне канализације и која отпадне воде испуштају у септичке јаме, преливе, канале који воде до најближих водних тијела, садрже загађујуће материје као што су кабасти материјал, биоразградиве органске материје, нутријенте, тешке метале и друге опасне супстанце,
- индустријске отпадне воде различитих индустријских грана садрже специфичне примјесе, од којих многе имају различит степен токсичности у зависности од природе и концентрације загађивача. На подручју општине Прњавор најугроженија у том погледу је ријека Вијака,
- отпадне воде са фарми и пољопривредних добара проузрокују загађење свих већих и мањих водотока због растворених минералних ђубрива и пестицида, односно повећане концентарије азота и фосфора поријеклом из оцједних вода.

1.4. Идентификација проблема у области вода на подручју општине Прњавор:

- ✓ Проблем који је везан за процједне воде поријеклом од отпада са неуређених и дивљих депонија је нередовно и неорганизовано одношење отпада које уз несавјесно понашање резултира управо неконтролисаним одлагањем отпада. Неопходно је идентификовати оваква дифузна загађења и санирати онечишћена подручја;
- ✓ Проблем који доприноси неадекватном квалитету површинских и подземних вода је непостојање адекватног система за пречишћавање отпадних вода у систему јавне канализације;
- ✓ Проблем руралних подручја општине Прњавор је непостојање система прикупљања и пречишћавање санитарно-фекалних вода (непостојање система јавне канализације);
- ✓ Проблем непостојања адекватне контроле водоснабдијевања због расцјепканости мањих водоводних система и незаштићености изворишта;
- ✓ Загађење вода поријеклом од привреде и индустрије настаје због непостојања система за третман индустријских отпадних вода;
- ✓ Проблем загађења вода поријеклом од пољопривредне и сточарске производње настаје јер мали број фарми има постројења за пречишћавање отпадних вода или опрему за производњу биогаса, непровођење Нитратне директиве 91/676/ЕЕЗ и неадекватна употреба хемијских средстава – хербицида и пестицида.

1.5. Закључна разматрања

На основу анализираних стања у вези пијаћих вода на територији општине Прњавор може се закључити да су неопходни:

- ✓ заштита и очување воде од деградације и загађивања тока и приобаља свих водотока;
- ✓ реконструкција водоводне мреже;
- ✓ модернизација система за пречишћавање пијаће воде;
- ✓ санација изворишта и водотокова и успостављање зоне заштите око изворишта у складу са Правилником о мјерама заштите, начину одређивања и одржавања зона и појасева санитарне заштите, подручја на којима се налазе изворишта, као и водних објеката и вода намијењених људској употреби („Службени гласник Републике Српске“, број 7/03);
- ✓ израда катастра загађивача пијаћих вода;
- ✓ израда елабората о љековитим, подземним и термалним водама;
- ✓ поштовање законске регулативе из ове области.

1.6. Анализа стања отпадних вода

1.6.1. Канализационе отпадне воде у градском подручју

Комунално предузеће „Водовод“ а.д. Прњавор поред услуга водоснабдијевања пружа и услуге одводње отпадних вода. Постојећа мјешовита градска канализација је у веома лошем стању. Поред тога њен капацитет, те непостојање постројења за пречишћавање, додатно погоршава ситуацију. Општина Прњавор има изведену канализациону мрежу у дужини од око 38.000 m, главних колектора дијаметара распона DN 2000 до DN 300. Цијевни материјал је различит, али већином се ради о бетонским и азбест цементним цијевима. 98% мреже је мјешовитог типа, а око 8.000 становника Прњавора је прикључено на канализациону мрежу, као и 800 предузећа и институција. Отпадне воде се испуштају на четири локације директно у притоке ријеке Укрине, тј. у ријеке и рјечице: Лишња, Ратковац, Вијака без икаквог вида пречишћавања. Минимални средњи протицај ријеке Лишње износи 0,32 m³/s, а укупно процјењено оптерећење органском материјом за 10.000 еквивалент становника (процијењени број загађивача укључујући становништво које има приступ канализацији, привреду и остало), тј. повећање концентрације

органске материје износи 21,88 mg/l. Овако високо повећање ВРК₅ индицира висок степен загађења у лјетним мјесецима и при малим водостајима. Трошкови изградње постројења са биолошким третманом се могу процијенити на 300 КМ/еквивалент становнику, што би за око 10.000 ЕС износило 3.000.000,00 КМ.

Постојећа канализациона мрежа је неадекватна и обухвата релативно мали број становника. Поред тога услед малих профила, као и слабог одржавања током кишног периода честа су изљевања канализационих вода. Остали дио популације се служи индивидуалним септичким јамама које нису урађене у складу са техничким прописима.

Са развојем Прњавора повећао се и број загађивача, нарочито малих предузећа. Планско-пројектна документација која би дала дугорочно концептуално рјешење изградње система за сакупљање, одводњу и пречишћавање отпадних вода није урађена.

1.6.2. Канализационе воде у руралном подручју

У сеоским домаћинствима на територији општине Прњавор, ако домаћинства имају уведено пијаћу воду – отпадна вода се ствара и одводи из куће и збрињава на лицу мјеста. У неким домаћинствима се одводи до септичке јаме и испушта на околно земљиште, а отпадне воде поријеклом из помоћних објеката за узгој стоке се слободно изливају.

Иначе, у сеоским подручјима, отпадне воде се обично рјешавају појединачно нужничким јамама и септичким резервоарима, који у већини случајева нису урађени по пропису. Нужничке јаме су резервоари без испуста који се користе искључиво за складиштење отпадних вода. Ускладиштени отпад се мора уклањати, јер се резервоар пуни, тако да су овакве јаме скупе за одржавање због потребе честог пражњења. Нужничке јаме могу бити рјешење само уколико је земља непропусна.

Септички резервоари су мали подземни резервоари укопани у земљу, даље од кућа за које су направљени и функционишу као мала постројења за прераду отпадне воде мале ефикасности. Чврсте честице се таложе на дно резервоара, а уља и масти се сакупљају на површини садржаја резервоара. Прочишћени ефлуент се по могућности инфилтрира у земљу кроз процједни систем. Мање прихватљиво је да се ефлуент испушта у ров или водоток, што може изазвати проблеме са непријатним мирисом или загађењем рецепијента.

1.6.3. Индустријске отпадне воде

Индустријски ефлуенти су течни отпади из индустријских процеса. Индустријске отпадне воде настају у фабрикама и индустријским погонима након употребе воде у процесу производње. Основна карактеристика ове групе отпадних вода је веома велика разноврсност састава. У неким случајевима, индустријски ефлуенти су слични по саставу отпаду из домаћинства, као они од прераде хране, производње безалкохолних пића и слично, док у другим случајевима, они могу садржавати материјале који су токсични или корозивни и не могу се испустити у водотокове или канализацију непрерађени. Неки отпади могу бити слични онима из домаћинства, али су изузетно загађујући због високих концентрација органских материја као што су крв, уља, масти, ефлуенти из млекара, клаоница и дестилерија.

Сви индустријски центри и објекти дужни су третирати отпадне воде, поштовати мјере наложене у водним актима и еколошкој дозволи у складу са важећим законским одредбама. Управљање течним медицинским отпадом из лабораторија није регулисано ни у једној од здравствених установа у општини, а отпадна вода из лабораторија би требало да, прије испуштања у градску канализацију буде третирана у одвојеним колекторима.

1.7. Идентификација проблема у области отпадних вода на подручју општине Прњавор:

- ✓ Детаљну процјену утицаја отпадних вода на територији општине Прњавор није могуће у потпуности утврдити због непостојања адекватног и свеобухватног мјерења квалитета и

режима отпадних вода, али се на основу приказаних информација може закључити да постојеће стање канализационог система и отпадних вода генерално угрожава животну средину;

- ✓ Чињеница да сеоска домаћинства имају септичке јаме или се отпадне воде изливају директно на земљиште, указује да су ове отпадне воде извор загађења земљишта, подземних вода али и заразе што изазива појаву цријевних заразних болести;
- ✓ С обзиром да се у реципијент испушта отпадна вода без икаквог пречишћавања она угрожава екосистеме површинских водотокова као и водоснабдијевање насеља низводно од мјеста улијевања у реципијент. Недовољна је покривеност канализационом мрежом и заступљен је локални начин уклањања отпадних вода;
- ✓ Штетни ефекти испуштања отпадних вода без пречишћавања су: присуство чврстих честица (папир, пластичне вреће), органске материје, отпад од хране, фекалије, индустријски ефлуенти (уља, масти и нафта), нутријенти (азот, фосфор и материјали у траговима), бактерије и вируси, токсичне супстанце поријеклом из индустријских система.

1.8. Закључна разматрања

Из претходно наведеног можемо закључити да на територији општине Прњавор не постоји правилан третман отпадних вода, дужина атмосферске мреже је мала, септичке јаме нису изграђене по стандардима односно нису водонепропусне тамо гдје постоје.

Као мјере за побољшање горе наведених индикатора, предлажу се: повећање покривености канализационом мрежом, изградња пречишћивача отпадних вода, реконструкција најугроженијих дионица на постојећој мрежи, изградња водонепропусних септичких јама. На овај начин ће доћи до побољшања услова за живот и рад људи у општини, као и до заштите животне средине као битног сегмента развоја.

Неопходне мјере које треба предузети су:

- ✓ изградња система за пречишћавање отпадних вода;
- ✓ забрана упуштања санитарних и индустријских отпадних вода у водотокове, без претходног пречишћавања до захтијевањег квалитета дефинисаног класом водотока;
- ✓ изградња канализационе мреже по сепарационом систему;
- ✓ изградња непропусних септичких јама за изоловане објекте, као прелазно рјешење до реализације канализационе мреже;
- ✓ изградња водонепропусних базена за прикупљање употребљених вода са фарми;
- ✓ изградња катастра отпадних вода и успостављање мониторинга отпадних вода;
- ✓ поштовање законске регулативе из ове области.

1.9. Законски оквир у сектору вода и отпадних вода

1. Закон о водама („Службени гласник Републике Српске“, број 50/06 и 92/09, 129/12);
2. Правилник о условима испуштања отпадних вода у површинске воде („Службени гласник Републике Српске“, број 44/01);
3. Правилник о третману и одводњи отпадних вода за подручје градова и насеља гдје нема јавне канализације („Службени гласник Републике Српске“, број 68/01);
4. Правилник о условима за испуштење отпадних вода у јавну канализацију („Службени гласник Републике Српске“, број 44/01);
5. Правилник о здравственој исправности воде за пиће („Службени гласник Републике Српске“, број 75/15);
6. Правилник о начину одржавања ријечних корита и водног земљишта („Службени гласник Републике Српске“, број 34/03 и 22/06);
7. Правилник о начину и методама одређивања степена загађености отпадних вода као основице за утврђивање водне накнаде („Службени гласник Републике Српске“, број 79/11);
8. Правилник о мјерама заштите, начину одређивања и одржавања зона и појасева санитарне заштите, подручја на којима се налазе изворишта, као и водних објеката и вода намјењених

- људској употреби („Службени гласник Републике Српске“, број 7/03);
9. Уредба о класификацији вода и категоризацији водотока („Службени гласник Републике Српске“, број 42/01);
10. Уредба о начину учешћа јавности у управљању водама („Службени гласник Републике Српске“, број 35/07);
11. Уредба о начину, поступку и роковима обрачунавања и плаћању и одгађању плаћања посебних водних накнада („Службени гласник Републике Српске“, број 7/14).

2. СЕКТОР УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ

Управљање отпадом је дјелатност од општег интереса како на локалном, тако и на ентитетском и државном нивоу. Подразумјева спровођење прописаних мјера за поступање са отпадом у оквиру сакупљања, транспорта, складиштења, третмана и одлагања отпада, укључујући и надзор над тим активностима и бригу о постројењима за управљање отпадом после затварања истих. Начин управљања отпадом мора да обезбиједи најмањи ризик којим се угрожавају животи и здравље људи и животне средине, а исти би требао да обухвати контролу и мјере смањења:

- загађења вода, ваздуха и земљишта,
- опасности по биљни и животињски свијет,
- опасности од настајања удеса, експлозија или пожара,
- негативне утицаје на предјеле и природна добра посебних вриједности и
- нивоа буке и непријатних мириса.

Донесени законски и подзаконски акти који обухватају област управљања отпадом имају за циљ да обезбједе и осигурају услове за:

- ✓ управљање отпадом на начин којим се не угрожава здравље људи и животна средина,
- ✓ превенцију настајања отпада развојем чистијих технологија,
- ✓ рационално коришћење природних богатстава,
- ✓ поновно искоришћавање и рециклажу отпада,
- ✓ издвајање секундарних сировина из отпада,
- ✓ коришћење отпада као енергента,
- ✓ санацију неуређених одлагалишта отпада,
- ✓ развој поступака и метода за одлагање отпада и
- ✓ развијање свијести о управљању отпадом.

У циљу развоја акционог плана заштите животне средине у области управљања отпадним материјама сагледана је постојећа ситуација са чврстим отпадним материјама на основу расположивих података добијених из следећих докумената и извора: ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор и Стратегија одрживог развоја општине Прњавор. На основу анализе цитиране расположиве документације, као и на други начин прикупљених података (на терену), дат је приказ постојећег стања на територији општине.

Начело хијерархије управљања отпадом – представља редослијед приоритета у пракси управљања отпадом по практичном принципу „4 R“, који чине: спречавање стварања отпада и редукција, односно смањење коришћења ресурса и смањење количина и/или опасних карактеристика насталог отпада, поновна употреба, односно коришћење производа за исту или другу намену, рециклажа, односно, третман отпада ради добијања сировине за производњу истог или другог производа; искоришћење, односно, коришћење вриједности отпада (нпр. компостирање, поврат енергије и др.). Дакле, принцип „4 R“ садржи следеће елементе: *eng. REDUCTION, REUSE, RECOVERY, RECYCLING*.

2.1. Анализа стања у сектору управљања отпадом

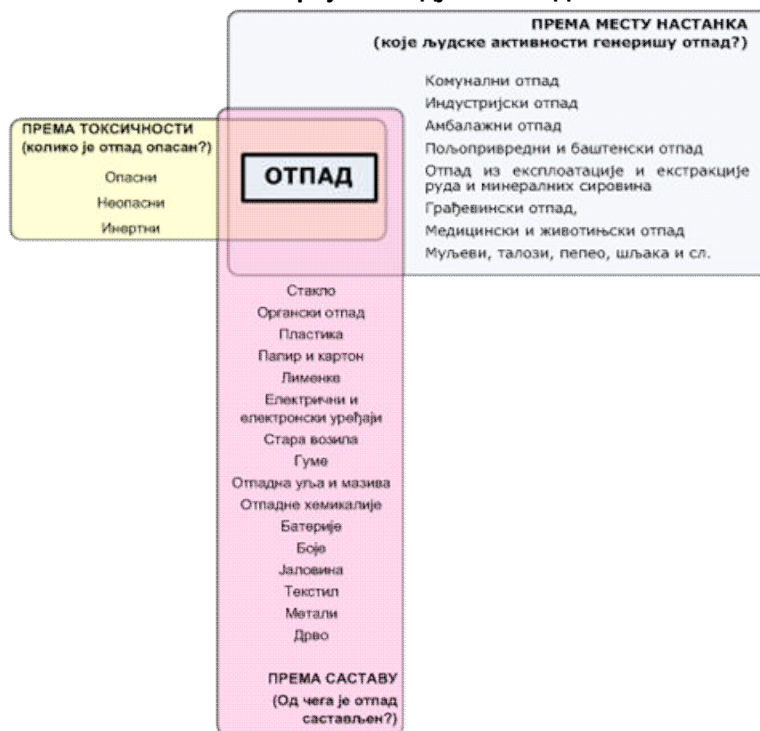
У оквиру активности израде ЛЕАП-а општине Прњавор разматрани су проблеми комуналног и индустријског отпада, а из посебних токова проблеми медицинског отпада, отпада животињског поријекла, грађевинског отпада и опасног отпада различитог поријекла.

Познавање количине и карактеристика отпада који генеришу насеља на територији општине, као и индустријска производња, у току одређеног временског периода су почетни и основни подаци неопходни за организовање управљања отпадом на одређеној територији.

На подручју општине Прњавор не постоје регистроване уређене депоније за одлагање смећа. Отпад се са подручја општине одвози на регионалну депонију отпада у Рамићима.

Ј.П. „ДЕП-ОТ“ Бања Лука основано је 06.03.2003. године од стране општина бањалучке регије: Градишка, Лакташи, Србац, Котор Варош, Челинац, Кнежево и Прњавор.

Слика број 13. Подјела отпада

Извор: <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=207&id=202&akcija=showXlinked>

Према подацима општинске комуналне полиције, неконтролисане дивље депоније регистроване су на 8 локација. Иако се ради о мањим депонијама, исте настају као посљедица непрописног одлагања кућног отпада од стране несавјесног локалног становништва. Ради се о сљедећим депонијама:

- Маћино Брдо, отпад у количини од око 3 камионске приколице разног кућног и кабастог отпада,
- Вучијак – пут према избјегличком насељу, отпад у количини од око 3 камионске приколице кућног и кабастог отпада,
- Кремна – напуштен мајдан за експлоатацију пијеска, отпад у количини од око 5-6 камионских приколица кућног и кабастог отпада,
- Кремна (Грмчара) – Павловића шљункара, отпад у количини од око 2 камионске приколице кућног отпада,
- Кремна, преко пута потпорног зида, на Регионалном путу Прњавор – Добој,
- Градина – напуштен мајдан за експлоатацију пијеска, отпад у количини од око 10 камионских приколица, највише аутомобилских гума, али и разног другог кабастог отпада,
- Чивчије, гранично подручје са општином Челинац, отпад у количини од 1 камионске приколице кућног отпада,
- Љубић (Свињар), код репетитора, отпад у количини од око 3 камионске приколице, углавном кућног отпада.

Да би се процијениле све постојеће локације депоновања биће неопходно поред идентификације мјеста одлагања утврдити категорију депоније и ризик по животну средину и

здравље. Ово укључивање ризика је важно пошто помаже у одређивању основних санационих захвата и даје индиције о захтјевима и мјерама које ће бити потребне у дугорочном периоду, за сваку локацију посебно. Примарни ризици који иду уз неуређене депоније су: филтрат, гас, заразне болести, нестабилност тијела депоније, пожари.

На подручју општине Прњавор нису идентификоване локације већег и дуготрајнијег загађења животне средине – „црне тачке“ попут исплака, опасан гудронски отпад из процеса рафинације и регенерације искориштених уља, зауљене земље, муљеви, хемијски отпад и друго.

2.1.1. Комунални отпад

ЈКП „ПАРК“ а.д. Прњавор врши организовано прикупљање и транспорт чврстог отпада. Према подацима из Извјештаја о пословању у 2014. години, регистровано је 170 корисника из категорије правних лица и 133 корисника из категорије физичких лица. Број корисника из категорије правних лица у 2014. години, већи је 12,89% у односу на период 2013. године, а мањи је за 11% у односу на планирани број у 2014. години.

Табела број 17.

Извор: Извјештај о пословању ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор за 2014. годину

Разлози за овакав процентуални однос леже у отежаним условима привређивања (значајан број одјављених правних лица у 2014. години). Проблеми са којима се комунално предузеће суочава су:

- учесталост хаварија на возилима и дотрајалост истих,
- неизвјесности наплате за извршене услуге.

Табела број 18.

Извор: Извјештај о пословању ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор за 2014. годину

На претходно наведеном графикону приказан је планирани и остварени физички обим пословања по основу сакупљања, транспорта и одлагања комуналног, индустријског и кабастог отпада у 2014. години. Остварене количине наведеног отпада, веће су за 7,5% у односу на период 2013. године (повећан број корисника), а мање су за 15,4% у односу на планиране количине.

Просјечна дневна количина отпада у 2014. години износи 14,87 тона.

На наредном графикону приказан је реализован физички обим пословања по основу сакупљања и транспорта комуналног, индустријског и кабастог отпада по мјесецима у 2013. и 2014. години, као и планиране количине отпада у 2014. години.

Табела број 19.

Извор: Извјештај о пословању ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор за 2014. годину

Одјељење за просторно уређење општине Прњавор је 2013. године започело са прикупљањем улазних података за израду републичке Стратегије за управљање отпадом и Локалног плана управљања отпадом.

Према подацима из 2013. године ЈКП „ПАРК“ а.д. Прњавор врши раздвајање следећих врста отпада:

- пет амбалажа у количини од 11,60 t/г и иста се одвози на даљу прераду у „РЕТ 4 РЕТ“ д.о.о. Бања Лука,
- стакло у количини од 3,90 t/г и исто се одвози на даљу прераду у „ДЕПОТ“ Бања Лука,
- картон – папир у количини од 71,14 t/г и исти се одвози на даљу прераду у „УНИЈА“ д.о.о.

Бања Лука,

- најлон који се одвози на даљу прераду у „АГРОПЕКС“ Обудовац.

Потешкоће са којима се предузеће сусреће приликом сакупљања и одвоза амбалажног отпада (ПЕТ и стаклена амбалажа) је неправилно одлагање истог, јер се не врши раздвајање и откуп стаклене амбалаже.

Локална заједница дужна је одредити локацију Центра за сакупљање отпада на које грађани доносе углавном кабасте предмете, као што су намјештај и бијела техника, баштенски отпад и материјал погодан за рециклажу.

Организовано сакупљање и транспорт отпада предузеће врши на подручју града Прњавора (3.074 домаћинства обухваћена одвозом отпада у 2013. години) и околних села општине Прњавор (2.240 домаћинства обухваћена одвозом отпада у 2013. години).

Годишње се сакупи и транспортује 4.900,04 t (подаци се односе на 2013. годину).

ЈКП „ПАРК“ а.д. Прњавор врши сакупљање и одлагање отпада животињског поријекла, те према подацима из 2013. године сакупљено је и одложено 9,60 t отпада из клаоница и месница. Потешкоће са којима се предузеће сусреће током сакупљања и одлагања наведеног отпада су неправилно одлагање истог, односно одлагање истог са комуналним отпадом и стварање дивљих депонија.

ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор, располаже сљедећом механизацијом за сакупљање и транспорт отпада:

Табела број 20. Возни парк за прикупљање и транспорт отпада

Возни парк за прикупљање и транспорт				
Врста/произвођач возила	Тип возила	Намјена	Капацитет	Година производње
Mercedes Actros	18-31	Теретно специјално	9,555 t	1997.
Mercedes	19-22	Теретно специјално	10,60 t	1992.
STAYER	22 C 27	Теретно специјално	11,17, t	1994.
Mercedes	19-28	Теретно кипер	7,60 t	1985.
MAN	N2	Носач контејнера	6 m3	1999.
Mercedes	308D	Комбинован	1,96 t	1999.
Renault	Clio	Теретно		2003.
Renault	Clio	Теретно		2004.
Renault	Megan	путничко		2008.
Mercedes	1212	Теретно цистерна		1988.
Scania	94-260	Теретно специјално		2000
Scania	CP 14	Теретно специјално		2005.
Трактор	IMT 539			2013.

Извор: Извјештај о пословању ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор за 2014. годину

На подручју општине Прњавор у сектору управљања отпадом послују сљедећа физичка и правна лица:

- ❖ Самостални предузетник Ковач Осман „Код Санеле“, откупна станица Лишња који врши депоновање, рециклажу и продају металног отпада и остатака, односно пребирање,

сортирање, резање и балирање метала и металних предмета и складиштење отпадних акумулатора;

- ❖ „ДД Комерц“ д.о.о. Прњавор – предузеће за рециклажу металног отпада, који врше прикупљање старог секундарног металног отпада, одвајање неметалних дијелова, сортирање по врсти материјала, пресовање ситних металних дијелова, откуп и привремено складиштење акумулатора.

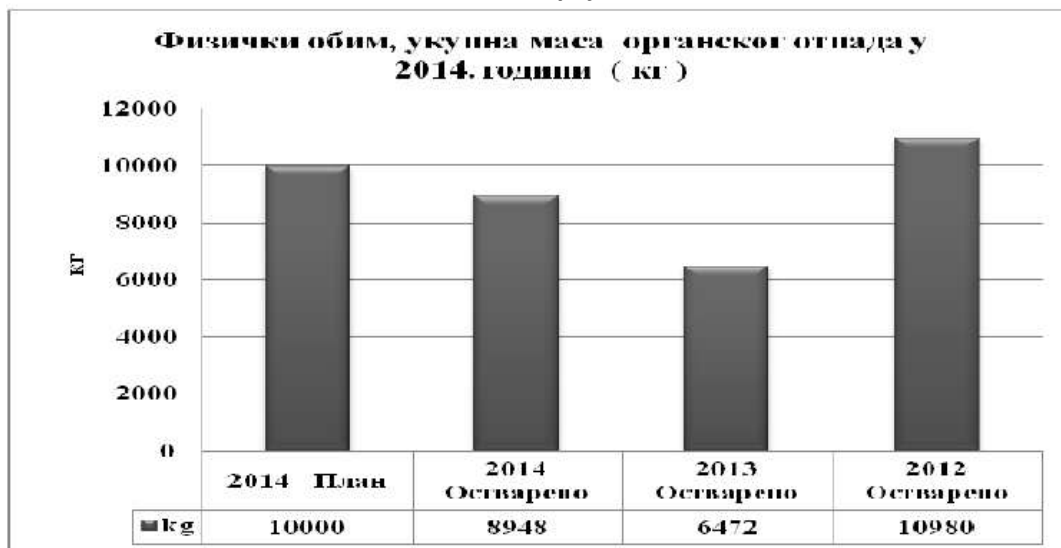
2.1.2. Анимални отпад

На територији општине Прњавор тренутно дјелатност клања и обраду меса папкара обавља 6 клаоница занатског типа, док је једна клаоница регистрована за клање и обраду перади. Клаонички отпад се уклања у сарадњи са комуналним предузећем „Парк“ а.д. Прњавор на основу уговора о одвозу органског отпада са клаоница. За рјешавање овог питања, као и лешева угинуле стоке са фарми папкара и перади било би пожељно пронаћи локацију за изградњу јаме гробнице. Ефекти изградње и газдовања оваквим објектом су прије свега финансијске природе, јер би се збрињавање наплаћивало а заинтересовани субјекти би свакако добили нижу цијену услуге. За сада се овај отпад одвози у регионалну депонију у Рамиће, што додатно ствара трошкове локалном комуналном предузећу.

2.1.3. Органски отпад

У току 2014. године збринуто је 8.948 kg органског отпада, што је 38% више него у периоду 2013. године, а мање за 10,5% у односу на план за 2014. годину. У току 2014. године била је већа потражња за ову врсту услуге у односу на 2013. годину. На наредном графикону приказан је реализовани физички обим пословања по основу збрињавања органског отпада у 2014. години, са упоредим подацима из 2013. године. У току 2014. године уведена је накнада за преузимање и одвоз биоразградивог и кабастог отпада на мјесечном нивоу за 3200 корисника из категорије физичких лица на подручју града Прњавор.

Табела број 21.

Извор: Извјештај о пословању ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор за 2014. годину

2.1.4. Опасан отпад

Опасан отпад је отпад који по свом поријеклу, саставу или концентрацији опасних материја може проузроковати опасност по животну средину и здравље људи и има најмање једну од опасних карактеристика утврђених посебним прописима, укључујући и амбалажу у коју је опасан отпад био или јесте упакован.

Привредни субјекти и физичка лица у чијем се процесу рада јавља опасан отпад дужни су га прописно складиштити те га збрињавати у сарадњи са лиценцираним организацијама, а на основу Плана управљања отпадом.

2.1.5. Медицински отпад

Медицински отпад је отпад који настаје пружањем здравствених услуга и вршењем научних истраживања и експеримената у области медицине (инфективни, патолошки, хемијски, токсични или фармацеутски отпад, као и цитотоксични лијекови, оштри инструменти итд.). На подручју општине Прњавор не постоји организовано сакупљање и третман медицинског и опасног отпада. Медицински отпад ЈЗУ Дом здравља Прњавор, сакупља у намјенске контејнере и одвози у сарадњи са ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор.

2.1.6. Индустијски отпад

У индустријским постројењима технолошки процес рада карактеришу различите врсте течног и чврстог отпада. Привредни субјекти и физичка лица дужни су изградити План управљања отпадом, одредити одговорно лице и склопити Уговоре о преузимању и коначном збрињавању разних врста отпада са овлашћеним предузећима. Осим уговора за одвоз комуналног отпада дужни су обезбједити Уговор за одвоз и збрињавање опасног отпада (отпадна уља, течне талоге из сепаратора, моторна уља и уља од мјењача, и др.), затим Уговор за одвоз отпадне амбалаже (картон, фолија, најлон, папир и сл.) и за одвоз отпадног метала са овлашћеним предузећем за прихват секундарних сировина. За комерцијални отпад настао у производном процесу као што су коже, сунђери, гуме, пиљевина, отпад текстила, и сл. потребно је пронаћи заинтересована лица за откуп.

2.1.7. ЕЕ-отпад

Електрични и електронски отпад (тзв. ЕЕ отпад) је отпадна електрична и електронска опрема укључујући склопове и саставне делове, који настају у привреди (индустрији, обрту и слично), затим електронски отпад из домаћинства, односно отпадна електрична и електронска опрема настала у домаћинствима или у производним и/или услужним делатностима када је по врсти и количини слична ЕЕ отпаду из домаћинства. Електронски и електрични отпад има карактер опасног отпада и не може се мијешати са другим врстама отпада. Циљ манипулисања ЕЕ отпадом је успостављање система за одвојено сакупљање електричног и електронског отпада. Потребно је да буде разврстан на основу категорије ЕЕ отпада ради његове даље употребе, збрињавања и заштите животне средине и здравља људи.

На подручју општине Прњавор врши се привремено складиштење ове врсте отпада и предавање предузећу "GREEN TANK" д.о.о. Градишка, овлашћено од стране Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске, за прикупљање и збрињавање опасног електронског отпада.

2.1.8. Грађевински отпад

Грађевински отпад потиче од рушевина, реконструкције и изградње нових објеката. Пројекције о количини овог отпада не постоје. Овај отпадни материјал би се могао у великој мјери користити за насапање природних деградација или као покривка на депонијама. На подручју општине Прњавор постоје активна производна предузећа која генерирају отпад. Сакупљање и третман грађевинског отпада није организовано. У неким случајевима јављају се и мање количине опасног отпада који се не смије одлагати на депонију комуналног отпада (салонитне плоче).

2.2. Идентификација проблема у сектору управљања отпадом

На основу досадашње анализе стања у области организованог сакупљања и третмана отпада на подручју општине, могу се дефинисати следећи проблеми:

- ✓ Незадовољавајуће стање у погледу прикупљања, транспорта и локације одлагања отпада, које је посљедица неселективности приступа у рјешавању овога проблема;
- ✓ Не постоји систем мониторинга и контроле промета и одлагања отпада, не постоје подаци о генерисању опасног отпада, његовом одлагању и третману;

- ✓ Изостаје примјена начела „загађивач плаћа“, а који се односи на плаћање накнаде загађивања животне средине у складу са прописима који регулишу финансирање заштите животне средине, у случају када својим активностима потенцијални загађивач проузрокује или може проузроковати оптерећење животне средине;
- ✓ Постојање неуређених одлагалишта отпада;
- ✓ Неидентификоване дивље депоније;
- ✓ Проблеми у транспорту отпада због застарјеле и неисправне механизације.

2.3. Закључна разматрања

Да би се установиле тачне вриједности количина отпада на територији општине Прњавор неопходно је детаљније и много темељније истраживање у интервалу од више година уназад. Неопходно је успоставити организован интегрални информациони систем одрживог управљања отпадом, у оквиру кога би се прикупљали, евидентирали и обрађивали подаци о комуналном отпаду (врста, количина, локација настанак комуналног отпада, генератор – произвођач комуналног отпада, локација за одлагање, начин збрињавања и актери збрињавања одложеног комуналног отпада). Успостављањем оваквог система биће омогућено пружање потребних информација о стању управљања отпадом на подручју локалне заједнице. Ради превазилажења тренутног стања у области управљања отпадом на подручју општине Прњавор неопходно је:

- ✓ смањити укупну количину производње отпада;
- ✓ дивље депоније у потпуности елиминисати;
- ✓ организовати прикупљање и одвоз отпада из свих већих урбано насељених мјеста;
- ✓ организовати и омогућити селекцију отпада по врсти и материјалу;
- ✓ омогућити рециклажу отпада;
- ✓ стимулисати увођење производње еколошких производа који нису штетни по животну средину;
- ✓ селектовати и посебно одлагати опасан отпад од неопасног отпада;
- ✓ формирати базу података о локалном отпаду, његовом прикупљању, третману и одлагању;
- ✓ успоставити ефикасан систем мониторинга и контроле отпада.

2.4. Законски оквир у сектору управљања отпадом

1. Закон о управљању отпадом („Службени гласник Републике Српске“, број 111/13 и 106/15);
2. Правилник о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Службени гласник Републике Српске“, број 19/15);
3. Правилник о обрасцу захтјева за издавање дозволе за складиштење, третман, и одлагање отпада („Службени гласник Републике Српске“, број 18/15);
4. Правилник о обрасцу документа о кретању опасног отпада и упутству за његово попуњавање („Службени гласник Републике Српске“, број 21/15);
5. Правилник о садржини програма мјера са динамиком прилагођавања за рад постојећих депонија („Службени гласник републике Српске“, број 41/15);
6. Правилник о поступку класификације и означавања амбалаже („Службени гласник Републике Српске“, број 8/12);
7. Правилник о смањењу амбалажног отпада („Службени гласник Републике Српске“, број 46/12);
8. Уредба о управљању амбалажом и амбалажним отпадом („Службени гласник Републике Српске“, број 36/15);
9. Уредба о одлагању отпада на депоније („Службени гласник Републике Српске“, број 36/15).

3. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

3.1. Анализа стања пољопривредног земљишта

Постојеће стање земљишта на територији општине Прњавор анализирано је на основу расположиве документације и података добијених са терена и стручних служби општинске управе.

Пољопривредно земљиште заузима 68,2% од укупне површине општине, док су шуме заступљене на површини од 27,6%.

Настанак и појава загађења земљишта могу се дефинисати као случајна (акцидентна) загађења која се јављају као посљедица мањих или већих хаварија радне механизације (цурења или просипања уља, мазива и горива). Штетно дејство минералних уља је кумулативно уколико дође на слободни простор.

Анализом стања земљишта уочено је његово нарушавање и деградација која је узрокована различитим утицајима. Значајан извор загађења земљишта су неадекватна примјена вјештачких ђубрива и пестицида као и неадекватан третман амбалаже и њихових остатака након употребе. Прекомјерна употреба вјештачких ђубрива доводи до пораста садржаја нитрита у земљишту што се може неповољно одразити и на квалитет подземних вода. Посебан је интерес општине да очува земљиште јер се одликује високим пољопривредним вриједностима.

Процењена количина хемијских средстава у пољопривреди износи 16 500 литара у току једне календарске године која је израчуната на основу обрађених пољопривредних површина.

Као посљедица одвијања саобраћаја, у непосредној близини саобраћајница јавља се повећан садржај олова услед таложења честица које емитују моторна возила. Биљежи се и благо повишен салинитет као посљедица посипања саобраћајница у зимским мјесецима, односно спирања на земљиште поред саобраћајница.

На основу резултата добијених анализом квалитета земљишта на простору општине Прњавор у оквиру Елабората о испитивању из 2013. године на локалитетима насеље Кулаши и Насеобина Лишња, може се закључити да се сви параметри у узорку земљишта налазе испод дозвољених граничних вриједности према Правилнику о утврђивању количина штетних и опасних твари у земљишту („Службене новине Федерације БиХ“, број 72/09), односно може се закључити да испитивани узорци задовољавају. Нађена концентрација минералних уља у испитиваном узорку земљишта нижа је од граничних вриједности које могу указати на значајну контаминацију дате Уредбом о програму систематског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцјену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма („Службени гласник Републике Србије“, број 88/10).

Значајнији загађивачи земљишта су површинске експлоатације – каменоломи. Загађење потиче од отпада који настаје на локацији приликом рада и експлоатације (јаловина, уља и остаци течних горива, минерална хлорована моторна уља, садржај сепаратора, амбалажни отпад, опасан отпад класификован као апсорбенти, материјали за филтере и сл.). Најзначајнији проблем представља прекомјерна експлоатација и непредузимање одговарајућих превентивних мјера за спречавање загађења и ефикасног коришћења природних ресурса. Посебно је актуелан проблем каменолома „Љубић“. Интензивна експлоатација је у вези са потребама извођења радова на изградњи аутопута Бања Лука-Добој. Планирани годишњи капацитет експлоатације грађевинског камена перидотита износи 150 000 m³, док је према подацима предоченим у документацији Студије процјене утицаја на животну средину, од почетка Концесионог уговора, до краја 2014. године експлоатисано више од 1 860 000,00 камене масе. Током 2015. године биће експлоатисано око 1 000 000 m³ камене масе. Може се закључити да је прекомјерна експлоатација у значајној мјери нарушила стање животне средине и угрозила локално становништво у еколошком и социјално-економском погледу.

Тренутно у Републици Српској не постоји Правилник о максимално дозвољеним концентрацијама опасних и штетних материја у земљишту. Међутим, на основу литературних података (критеријуми Ontario Ministry of the Environment), наводе се разне препоруке за

контаминираност земљишта укупним нафтним угљоводоницима и потребе за ремедијацију. У струци се користе Холандски стандарди концентрација за интервенцију (2009. година), The European Council Regulation EEC No 2092/91, EU Proposal for a Soil Framework Directive - COM (2006.232), Правилник о утврђивању дозвољених количина штетних и опасних твари у земљишту и методе њиховог испитивања („Службене новине ФБиХ“, број 72/09) и Правилник о дозвољеним количинама опасних штетних материја у земљишту и води за наводњавање и методама њиховог испитивања („Службени гласник Републике Србије“, број 23/94).

Највећи узрочници загађења земљишта су неадекватно одложени отпад, отпадне воде из домаћинства која нису прикључена на систем јавне канализације, отпадне воде септичких јама које нису прописно изграђене, директна излијевања у земљиште, привредне дјелатности, неадекватно и неконтролисано кориштење хемијских средстава у пољопривреди.

Посебан проблем са собом доносе и поплаве, ерозија земљишта и појава великог броја клизишта које изазивају посредно загађење пољопривредног земљишта, угрожавање путне инфраструктуре и стамбених објеката. На целокупном подручју општине до сада је евидентирано преко 150 клизишта, од којих је 55 активних клизишта на локалним путевима и саобраћајницама.

У складу са надлежностима прописаним Законом о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама („Службени гласник Републике Српске“ број 121/12) Начелник општине формира довољан број Комисија за процјену штете проузроковане елементарном непогодом и другом несрећом. У том смислу, а у складу са исказаним потребама, за вријеме дешавања поплава у 2014. години, на подручју општине Прњавор формирана је једна општинска Комисија и четири стручне комисије. Комисије су обрадиле све захтјеве за процјену штета, као и извршиле евидентирање појединачних клизишта, насталих као посљедица поплава.

3.2. Идентификација проблема у области пољопривредног земљишта на подручју општине Прњавор

- ✓ Проблем загађења земљишта због постојања дивљих одлагалишта отпада, затрпавања, паљења или директног бацања на/у земљиште или директног бацања у ријеке и водотоке;
- ✓ Основни проблем у области пољопривреде је да се због непримјењивања стандарда заштите животне средине на фармама и газдинствима и непостојања система за мониторинг кориштења количина и врста пестицида, ђубриво и стајњака загађује земљиште;
- ✓ Проблем наплавина и муља који су актуелни у вријеме поплава нарочито приликом плављења ријека у околно пољопривредно земљиште. Наплавине и муљ са собом доносе загађујуће материје;
- ✓ Проблем неадекватног одлагања амбалаже и амбалажног отпада од разне врсте пестицида и других хемикалија;
- ✓ Неспровођење поступка троструког испирања амбалаже разних врста хемикалија;

3.3. Закључна разматрања

На основу наведене анализе може се закључити да је пољопривредно земљиште значајно угрожено са више аспеката те је на локалном нивоу потребно обезбједити заштиту земљишта на бази превенције кроз идентификацију подручја под ризиком од деградације, било да се деградација дешава природно или је узрокована људским активностима. Степен угрожености земљишта од загађења одређује се на основу вриједности загађујућих материја, те је неопходно спровести мониторинг план и изградити програм ремедијације контаминираних локација на основу утврђеног присуства загађујућих материја у земљишту.

Ради унапређења стања и квалитета земљишта неопходно је предузети сљедеће мјере:

- ✓ израда катастра загађивача земљишта на подручју општине;
- ✓ забрана бесправне градње односно пооштравање мјера и примјена правила градње;
- ✓ правилна употреба агротехничких мјера и правилан третман амбалаже;

- ✓ смањење употребе вјештачких ђубрива и прелазак на производњу органских ђубрива;
- ✓ увођење процеса компостирања органског отпада;
- ✓ рјешавање одлагања анималног отпада и осталог чврстог отпада;
- ✓ прописна изградња септичких јама (водонепропусних, вишекоморних);
- ✓ изградња канализационе мреже по сепарационом систему;
- ✓ поштовање законске регулативе у овој области;

3.4. Законски оквир у сектору заштите пољопривредног земљишта

1. Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник Републике Српске“, број 93/06, 86/07, 14/10 и 5/12);
2. Закон о водама („Службени гласник Републике Српске“, број 50/06, 92/09 и 121/12);
3. Закон о уређењу простора и грађењу („Службени гласник Републике Српске“, број 40/13 и 106/15);
4. Закон о комуналним дјелатностима („Службени гласник Републике Српске“, број 124/11);
5. Закон о пољопривреди („Службени гласник Републике Српске“, број 70/06, 20/07, 86/07 и 71/09);
6. Закон о концесијама („Службени гласник Републике Српске“, број 59/13);
7. Закон о рударству („Службени гласник Републике Српске“, број 59/12);
8. Закон о геолошким истраживањима („Службени гласник Републике Српске“, број 51/04);
9. Закон о заштити од пожара („Службени гласник Републике Српске“, број 71/12);
10. Закон о управљању отпадом („Службени гласник Републике Српске“, број 111/13);
11. Закон о минералним ђубривима („Службени гласник БиХ“, број 46/04 и 76/11);
12. Закон о средствима за заштиту биља („Службени гласник Републике Српске“, број 52/10);
13. Закон о сточарству („Службени гласник Републике Српске“, број 44/15);
14. Закон о обезбјеђењу и усмјеравању средстава за подстицање развоја и пољопривреде и села („Службени гласник Републике Српске“, број 43/02 и 106/09);
15. Правилник о утврђивању дозвољених количина штетних и опасних твари у земљишту и методе њиховог испитивања („Службене новине ФБиХ“, број 72/09);
16. Уредба о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма („Службени гласник Републике Србије“, број 88/2010);
17. Холандски стандард концентрација за интервенцију (2009. година).

4. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

4.1. Анализа стања шума и шумског земљишта

Један од веома значајних проблема у сектору шумарства јесу различити видови бесправних активности. Бесправне активности се односе првенствено на активности човјека. То су све оне активности човјека у шуми и сектору шумарства које нису у складу са прописима управљања шумским ресурсом. Питање отворености шума заслужује посебну пажњу, не само када је ријеч о шумама у својини Републике Српске, него и о свим другим шумама и шумским земљиштима. Због ниске отворености шума, етат се не реализује на цијелој површини шумскопривредних подручја. Ниска отвореност шума има за посљедицу повећање транспортних дистанци у фази примицања и привлачења израђених дрвних сортимената, те с тим у вези, повећање трошкова транспорта и обима штета изазваних примјеном механизације.

Због ниске отворености, отежане су мјере заштите шума, посебно од пожара, недовољно су валоризоване еколошке и социјалне функције наших шума, успорен је развој руралних подручја.

У оквиру шумарства није довољно посвећена пажња развоју урбаног шумарства чије је тежиште интереса усмјерено на остваривање добробити у еколошко-социјалном смислу, а

његови главни задаци су побољшање животног простора (климатски услови, хидрологија, ваздух, бука, естетика и др.), осигурање површина у рекреативне и образовне сврхе, рециклажа и збрињавање отпада и одређени степен производње дрвне масе. Урбано шумарство треба омогућити и усмјерити уравнотежен развој градских паркова, дрвореда и шумских заједница које су под снажним утицајима урбаних средина.

Угроженост шума шумским пожарима представља најјачи облик деструкције на шума и шумских земљишта. У наредном периоду потребно је тежити да се број пожара и величина опожарених површина како у шумама у својини Републике Српске тако и у шумама у приватном власништву смање, примјеном одговарајућих превентивних противпожарних мјера, као јасно дефинисаних активности.

Даље, регулација климе утицајем шумских екосистема на климу представља основу глобалне борбе против отопљавања климата. Шуме су изложене промјенама усљед процеса отопљавања и климатских поремећаја широких размјера. Због тога су неопходна нова сазнања о осјетљивости врста и екосистема према клими, континуирано праћење различитих климатских режима и развој стратегија управљања климатским промјенама. Иницијативе за осигурање здравственог стања шума, одржавање биодиверзитета и смањивање фрагментације станишта имају значајну улогу у стварању пуферног ефекта према климатским промјенама. Посебну пажњу треба посветити биотској угрожености шума (биљне болести и штеточине).

4.2. Идентификација проблема

- ✓ Бесправне активности у сектору шумарства: илегалне сјече стабала, изазивање пожара, узурпације шума и шумског земљишта, бесправно коришћење шумских ресурса, изворишта и водних токова; илегални промет ШДС и др.
- ✓ Изражени притисци за промјеном намјене шума и шумског земљишта;
- ✓ Неизграђен систем вриједновања еколошких и социјалних функција шума;
- ✓ Недовољно искориштен туристички и рекреативни потенцијал шума;
- ✓ Уситњеност посједа приватних шума;
- ✓ Неповољан утицај других привредних грана на шуме;
- ✓ Необезбеђени извори финансирања, посебно за заштићене дијелове природе и др.
- ✓ Мјестимично присутни процеси водне ерозије и недовољна заштита изворишта и водозахвата;
- ✓ Неизграђен систем мониторинга биодиверзитета шума и вриједновања предјела;
- ✓ Непотпун мониторинг здравственог стања шума и земљишта;
- ✓ Издвајање заштићених подручја и добара углавном у шумама у својини Републике Српске.

4.3. Закључна разматрања

Очување шумског земљишта и заштиту земљишта у шумама и шумским подручјима од ерозије представља врло значајан задатак, јер од очувања земљишта зависе све остале функције шума, у оквиру задатака очувања животне средине. Степен очуваности шумских земљишта уско је повезан са карактером земљишног покривача. Стабилне и добро очуване шумске екосистеме у главном карактеришу очувана и високо продуктивна шумска земљишта. У деградираним шумама процеси деградације земљишта често су веома изражени, а нарочито су угрожена земљишта необраслих шумских површина.

Ради унапређења стања и квалитета шума и шумског земљишта неопходна је већа посвећеност провођењу усвојених Планава управљања и газдовања шумама и шумским земљиштем (Шумскопривредне основе).

4.4. Законски оквир у сектору заштите шума и шумског земљишта

1. Закон о шумама („Службени гласник Републике Српске“, број 75/08 и 60/13);
2. Закон о садном материјалу („Службени гласник Републике Српске“, број 37/0 и 117/11);
3. Правилник о елементима и садржају шумскопривредних основа за државне и приватне шуме („Службени гласник Републике Српске“, број 25/94, 52/09 и 43/11);
4. Одлука о усвајању шумскопривредне основе за приватне шуме на подручју општине Прњавор („Службени гласник општине Прњавор“, број 16/07).

5. СЕКТОР АТМОСФЕРЕ, ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ И ОБНОВЉИВИХ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ

Ваздух као важан елемент животне средине посебно је угрожен загађењем путем емисија штетних гасовитих и чврстих материја, које настају најчешће као резултат људске дјелатности, али и емисијом из природних извора. Загађење ваздуха настаје кад концентрација одређених загађујућих материја (полутаната) достигне величине које узрокују његову токсичност, тј. почиње штетно дјеловати на здравље људи и биљни и животињски свијет.

Загађивање ваздуха може да се посматра кроз три основне групе штетних ефеката изазваних емисијом различитих загађујућих материја у ваздух:

- закисељавање, еутрофизација (исушивање земљишта) и приземни озон услед сагоријевања фосилних горива и пољопривредних активности, што има за посљедицу емисију сумпор-диоксида (CO_2), азотних оксида NO и NO_2 (NO_x), испарљивих органских супстанци (VOC) и амонијака (NH_3),
- оштећење озонског омотача које може утицати на климу и свеукупну температурну равнотежу планете,
- климатске промјене као резултат повећаних емисија гасова са ефектом стаклене баште (ГЕСБ) антропогеног поријекла,
- највећи извор загађења сигурно је индустрија, али се не могу занемарити кућна ложишта, моторна возила и други, чији утицај зависи прије свега од количине и врсте горива. Посебно треба нагласити да штетан утицај аерозагађења зависи од врсте и капацитета индустрије, броја моторних возила, броја и густине индивидуалних загађивача и слично. Поред тога, све значајнији извор загађења ваздуха је загађење поленом трава, чија концентрација представља незаобилазни индикатор стања квалитета ваздуха.

5.1. Анализа стања у сектору атмосфере

Ради развоја акционог плана заштите животне средине сагледана је постојећа ситуација са стањем ваздуха на основу расположивих података добијених из Елабората о испитивању квалитета ваздуха на подручју општине Прњавор у 2013. години.

На подручју општине Прњавор не постоји континуирано мјерење квалитета ваздуха, а једини доступни резултати су они добијени мјерењима вршеним за потребе одређивања „нултог стања“ утицаја рудника Станари и будуће ТЕ Станари, у оквиру Елабората о испитивању квалитета ваздуха на простору општине Прњавор током 2013. године. Наведена мјерења обављена су у зони будућег утицаја термоелектране „Станари“, односно на мјерном мјесту прије насеља Кулаши и у зони изградње аутопута на мјерном мјесту Насеобина Лишња. Узорковање је извршено аутоматском станицом у току 24h. Извршена су мјерења концентрација релевантних показатеља квалитета ваздуха што је укључивало: мјерење емисијских концентрација SO_2 , CO , CO_2 , NO_2 , NO , CH_4 и количине укупних лебдећих честица. Истовремено су вршена и мјерења микрометеоролошких параметара: брзине и смјера вјетра, температуре и релативне влажности ваздуха. Добијени резултати мјерених полутаната не прелазе граничне нити циљане вриједности у складу са Правилником о граничним вриједностима квалитета ваздуха („Службени гласник Републике Српске“, број 39/05).

На основу брзине и смјера вјетра, те добијених праваца распрострања појединих полутаната може се рећи да нису регистрована већа загађења околних насеља.

Дакле, сви анализирани параметри на наведеним мјерним мјестима се налазе у прописаним

границама те не представљају опасност по околину. Приликом мјерења параметара квалитета ваздуха мјерни уређаји нису идентификовали присуство озона и укупних оксида азота.

На основу Уредбе о вриједностима квалитета ваздуха („Службени гласник Републике Српске“, број 124/12), прописано је да је за оцјену квалитета ваздуха мониторинг потребно проводити непрекидно 5 година, те се са сигурношћу не може дати објективна процјена квалитета ваздуха на подручју општине Прњавор. Граница оцјењивања сматра се прекораченом уколико је до прекорачења дошло током најмање три године од поменутих пет година.

Међутим, на основу ставова грађана и чланова општинског тима, незадовољавајуће стање квалитета ваздуха јавља се нарочито током грејне сезоне, када је изражена појава смога. Најзначајнији је притисак на атмосферу због емисија од привредних субјеката, гријања стамбеног, пословног и јавног простора, а потом од емисија из саобраћаја, депонија отпада и емисија из пољопривредних дјелатности.

У складу са Правилником о мјерама за спречавање и смањење загађивања ваздуха и побољшању квалитета ваздуха („Службени гласник Републике Српске“, број 3/15), субјекти који подлијежу обавези прибављања еколошке дозволе, дужни су изградити План мјерења емисије и вршити континуирани мониторинг стационарних извора емисије у ваздух.

Најважнији загађивачи ваздуха су:

- котларнице и индивидуална ложишта,
- саобраћај, нарочито у подручју око друмске саобраћајнице,
- индустријска и привредна постројења.

Загађивање ваздуха на територији општине, поред наведених, изазивају депонијски гасови, сагоријевање отпада на депонији или у двориштима кућа, пожари, дувански дим у затвореном простору, као и полен неких биљака утичући на појаву болести дисајних органа. У одговарајућој структури градске мреже, обзиром на њене (не)повољности на ниво аерозагађења утичу и слједећи фактори: временски услови, регулисање саобраћаја, брзина, проток и густина саобраћаја, ширина, стање путева, број возила, стање вегетације итд. Ниво загађења не зависи само од фреквенције саобраћаја, иако је степен корелације врло висок, већ штавише од поменутих фактора, из којих разлога је нађено да највеће загађење није само тамо гдје је највећа фреквенција саобраћаја, већ заправо на оним локалитетима гдје неповољни фактори стварају услове за дуже задржавање и кумулирање емисионог загађења. Издувни гасови бензинских мотора највише садрже угљенмоноксида (0.25 – 10%) и оксида азота (0,01 – 0,3%). Издувни гасови дизел мотора садрже чађ као тврди филтрат састављен од честица угљеника.

Забилежено је повећање броја регистрованих возила на подручју општине Прњавор посљедних година, што значајно утиче на повећање емисије штетних гасова у атмосферу.

Табела број 22. Регистровани број возила на општини Прњавор по годинама

Регистрована возила на подручју општине Прњавор								
година	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
број рег.возила	10 277	9 582	9 584	10 411	10 493	11 511	12 063	12 576
Просјечна старост возила у Републици Српској износи 16,7 година								

Извор: Министарство саобраћаја и веза РС, Агенција за безбједност саобраћаја [http://www.absrs.org/sajt/doc/File/broj%20vozila%20po%20godinama%20za%202014_%20godinu\(2\).pdf](http://www.absrs.org/sajt/doc/File/broj%20vozila%20po%20godinama%20za%202014_%20godinu(2).pdf)

5.2. Идентификација проблема у области атмосфере на подручју општине Прњавор

- ✓ Основни проблем загађења атмосфере је постојање застарјелих и енергетски неефикасних

неприхватљивих објеката и система гријања стамбеног, пословног и јавног простора као и кориштење електричне енергије на енергетски неефикасан начин. Ова констатација вриједи како за сектор становања тако и за привреду и јавну администрацију;

- ✓ Основни проблем везан за сектор саобраћаја је да су возила старости у просјеку 16 година и више, те да је према подацима Агенције за безбједност саобраћаја, Министарства саобраћаја и веза РС, 11,9% возила технички неисправно у односу на број прегледаних возила;
- ✓ У области пољопривреде највећи пробем су прекомјерна и неконтролисана употреба хемијских средстава, непостојање стандарда добрих пољопривредних пракси које онемогућавају емисије штетних супстанци.

5.3. Закључна разматрања

На основу анализе се може закључити да су у ваздуху присутне загађујуће материје које доприносе загађењу животне средине и нарушавању здравља. Неопходно је нагласити да не постоје стални и прецизни подаци о стању квалитета ваздуха, што је посљедица непостојања мониторинга стања ваздуха. Међутим, на основу анализираних, сакупљених информација може се закључити да су континуирани загађивачи ваздуха индустријска постројења и привредни субјекти, саобраћај и транспорт, а значајан привремен загађивач су ложишта и котловнице (кућне и фабричке) услед коришћења фосилних горива. Зато је неопходно усмјерити акције на замјену постојећих горива употребом еколошки повољних горива за загријавање (ниско сумпорна горива, енергија вјетра, соларна енергија, геотермална, енергија биомасе и централизација система за загријавање).

У циљу будућег сагледавања стања квалитета ваздуха, као и његовог унапређења неопходно је увести мониторинг емисије и израдити катастар загађивача ваздуха на територији општине. Да би се процјенио ризик за здравље становништва услед загађења ваздуха неопходна је израда студије како би се установили показатељи угрожености здравља појединих група становника (дјеца, хронични болесници).

5.4. Анализа стања у сектору обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности

Обновљива енергија добијена је из природних процеса који се константно обнављају. Струјање обновљиве енергије укључује природне феномене као што су: сунчева свјетлост, вјетар, валови, геотермална топлота и сл. Обновљиви извори енергије могу се подијелити у двије главне категорије:

- традиционални обновљиви извори енергије (биомаса и велике хидроелектране),
- нови обновљиви извори енергије (сунце, вјетар, океани, геотермална енергија и сл.).

Из обновљивих извора енергије добија се 18% укупне свјетске енергије, већином енергија добијена традиционалним искориштавањем биомасе 13%, од великих хидроелектрана 3%, док од нових извора енергије 2,4%.

У будућности удио обновљивих извора енергије настао из нових обновљивих извора треба знатно повећавати, јер необновљивих извора енергије све је мање, а њихов штетан утицај је све израженији у посљедњих неколико деценија.

Развој обновљивих извора енергије, а нарочито од Сунца, вјетра, воде и биомасе, важан је из сљедећих неколико разлога:

- Обновљиви извори енергије имају важну улогу у смањењу емисије угљен-диоксида (CO₂) у атмосферу,
- Повећање удјела обновљивих извора енергије повећава енергетску одрживост система, те побољшава сигурност доставе енергије на начин да смањује зависност о увозу енергетских сировина и електричне енергије,
- За очекивати је да ће обновљиви извори енергије постати економски конкурентни конвенционалним изворима енергије.

Према резултатима спроведене анкете о стању животне средине на општини Прњавор од укупно 157 анкетираних грађана општине Прњавор, њих 75,1% сматра да општина Прњавор има потенцијала за коришћење обновљивих извора енергије.

На подручју општине Прњавор у току је изградња мини хидроелектране (МХЕ) „Дренова“ на ријеци Вијаци, инсталисане снаге 120 kW и постројење фотонапонских панела – Соларна електрана „Новаковић“ 250 kWp у Горњим Вијачанима, за производњу и продају електричне енергије.

Према подацима за соларне електране ЗП „Електрокрајина“ а.д. Бања Лука, РЈ „Електродистрибуција“ Прњавор, на подручју које опслужује ово предузеће до сада су изграђене двије соларне електране „МСЕ Прњавор 1“, снаге 27 kW и „МСЕ ТРИВАС“, снаге 50 kW. „МСЕ ТРИВАС“ је изграђена у и на пословном објекту „МИ-ТРИВАС“ д.о.о. Прњавор, те је крајем септембра 2015. године започела са производњом електричне енергије и предавањем у дистрибутивни систем.

Слика број 14. Соларна електрана „Новаковић“, Горњи Вијачани

„МСЕ Прњавор 1“ је изграђена у и на пословном објекту „Гарант“, а преглед производње електричне енергије у моменту израде ЛЕАП-а приказан је у табели:

Табела број 23. Преглед производње електричне енергије

Соларна електрана "МСЕ Прњавор 1" снаге 27 Kw		
2015. година	Произведено (kWh)	Предано у дистрибутивни систем (kWh)
јануар	611	64
фебруар	814	106
март	1943	555
април	2667	973
мај	3105	1078
јун	3475	1271
јул	4286	1462
август	3374	1006
септембар	2342	727

ЗП „Електрокрајина“ а.д. Бања Лука, РЈ „Електродистрибуција“ Прњавор

5.5.Идентификација проблема у сектору обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности

- ✓ Постојање застарјелих и енергетски неефикасних неприхватљивих објеката и система гријања стамбеног, пословног и јавног простора као и кориштење електричне енергије на енергетски неефикасан начин;
- ✓ Неразвијена свијест и информисаност о могућностима и предностима искоришћавања обновљивих извора енергије;
- ✓ Финансијски аспект.

5.6. Закључна разматрања

У циљу унапређивања стања у овој области потребно је слиједити следеће мјере:

- ✓ израда пројектне документације за експлоатацију обновљивих извора енергије;
- ✓ подизање свијести и информисање у области примјене обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности,
- ✓ интензивирати програме и пројекте коришћења обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности,
- ✓ оптимизација система електричне расвјете (замјена постојећих извора свјетлости с новим, високоефикасним изворима свјетлости те свјетиљкама с квалитетнијом оптиком),
- ✓ оптимизација система за производњу топлотне енергије, система за вентилацију/климатизацију и електроенергетских система.

5.7. Законски оквир у сектору заштите ваздуха, обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности

1. Републичка стратегија заштите ваздуха, Влада Републике Српске, март 2011. године,
2. Стратегија развоја енергетике Републике Српске до 2030. године,
3. Закон о заштити ваздуха („Службени гласник Републике Српске“, број 124/11),
4. Закон о промету експлозивних материја и запаљивих течности („Службени гласник Републике Српске“, број 16/96 и 67/05),
5. Закон о хемикалијама („Службени гласник Републике Српске“, број 25/09),
6. Закон о превозу опасних материја („Службени гласник Републике Српске“, број 1/08 и 117/11),
7. Закон о превозу експлозивних материја и запаљивих течности и гасова („Службени гласник Републике Српске“, број 16/96, 110/03, 67/05 и 1/08),
8. Закон о заштити од пожара („Службени гласник Републике Српске“, број 71/12),
9. Закон о енергетској ефикасности („Службени гласник Републике Српске“, број 59/13),
10. Закон о концесијама („Службени гласник Републике Српске“, број 59/13),
11. Закон о обновљивим изворима енергије („Службени гласник Републике Српске“, број 39/13),
12. Правилник о мјерама за спречавање и смањење загађивања ваздуха и побољшање квалитета ваздуха („Службени гласник Републике Српске“, број 3/15)
13. Правилник о методологији и начину вођења регистра постројења и загађивача („Службени гласник Републике Српске“, број 92/07),
14. Правилник о најбољим расположивим техникама за постизање стандарда квалитета животне средине („Службени гласник Републике Српске“, број 22/08),
15. Правилник о активностима и начину израде најбољих расположивих техника („Службени гласник Републике Српске“, број 108/13),
16. Правилник о мониторингу емисија загађујућих материја у ваздух („Службени гласник Републике Српске“, број 39/05 и 90/06),
17. Правилник о ограничењу емисије у ваздух из постројења за спаљивање биомасе („Службени гласник Републике Српске“, број 85/05),
18. Уредба о вриједностима квалитета ваздуха („Службени лист СРБиХ“, број 124/12);
19. Уредба о постепеном искључивању супстанци које оштећују озонски омотач („Службени гласник Републике Српске“, број 94/05).

6. ПЛАНСКО УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА

Задатак просторног планирања је оптималан распоред људи и добара на одређеној територији уз поштовање принципа одрживог развоја. Подразумијева планско, рационално, функционално, управљање простором и свим ресурсима који се на њему и у њему налазе.

Сваку интервенцију у простору морамо изводити јасним и унапријед дефинисаним правилима, односно плановима, да би обезбиједили његову оптималну употребу и искоришћавање. Сходно томе доносе се планови од државног до локалног нивоа.

Документи просторног уређења дијеле се на стратешке и спроведбене документе, односно планове.

Стратешки документи просторног уређења су:

- Просторни план Републике Српске,
- Просторни план подручја посебне намјене Републике Српске,
- Заједнички просторни план двије или више јединица локалне самоуправе,
- Просторни план јединице локалне самоуправе,
- Урбанистички план.

Просторни и Урбанистички планови су развојни, стратешки, дугорочни документи просторног уређења којима се дефинишу основни циљеви и принципи развоја у простору. Доносе се за плански период до 20 година.

Спроведбени документи просторног уређења су:

- Зонинг план,
- Зонинг план подручја посебне намјене,
- Регулациони план,
- Урбанистички пројекат,
- План парцелације.

Спроведбени документи просторног уређења су техничко-регулативни документи просторног уређења на основу којих се дефинишу услови за пројектовање и извођење објеката. Доносе се на плански период до 10 година.

Општина Прњавор се развија по Просторном плану Републике Српске 2013 – 2025. године и просторном Плану општине Прњавор 2010-2030. године.

Просторни план општине Прњавор обухвата укупно 58 катастарских општина, а територија насељеног мјеста Прњавор подјељена је на 5 градских зона.

Општина Прњавор нема Урбанистички план, односно исти је истекао, па су у току припреме за израду новог Урбанистичког плана града у коме ће се проширити зона градског грађевинског земљишта.

6.1. Анализа стања на подручју општине Прњавор

За сагледавање стања планског уређења простора на подручју општине Прњавор коришћени су подаци Одјељења за просторно уређење и Одјељења за инспекцијске послове општине Прњавор. За дефинисање проблема и мјера и овој области потребно је сагледати стање грађевинског земљишта.

Грађевинско земљиште обухвата све грађевинске зоне насеља и површине које су као такве дефинисане планским документима. Заузима 4,2% површине општине што не представља велики проценат, али имајући у виду број становника и разуђеност села, показује да је густина изграђености и искоришћеност земљишта веома мала.

Урбано насеље Прњавор карактерише индивидуална стамбена изградња са мањим комплексом колективне стамбене изградње. У овом насељу је и највећа концентрација привредних објеката, јавних установа и објеката друштвеног стандарда. Сеоска насеља разбијеног типа чине насељена мјеста и засеоци стамбених и пратећих објеката. У новије вријеме се граде куће уз асфалтиране путне правце, са пратећом инфраструктуром.

Примарни проблем у овој области је свакако бесправна градња. Бесправна градња у дугорочном смислу трајно мијења и уништава простор, смањујући развојне могућности у будућности. Представља чин агресије у простору, а као појава дефинише се и под називом „дивља градња“. Масовна бесправна градња нарушава суштину живота у организованом друштву и смисао планирања простора. Животни простор бива потпуно поремећен а ред у простору, који је смисао сваког урбанистичког плана се губи или је дугорочно изгубљен.

Према Закону о уређењу простора и грађењу („Службени гласник Републике Српске“, број 40/13), од ступања на снагу, маја 2013. до крајњег рока 24.05.2015. године омогућена је легализација изграђених, започетих или реконструисаних објеката без прибављене грађевинске дозволе, као и за објекте изграђене на основу грађевинске дозволе на којима је приликом грађења одступљено од грађевинске дозволе и главног пројекта.

Одјељење за просторно уређење општине Прњавор, надлежно за издавање грађевинских дозвола у претходном периоду ријешило је по захтјевима према приказаној табели:

Табела број 24. Приказ издатих грађевинских дозвола

Редни број	Година издавања рјешења	Број издатих грађевинских дозвола	Број накнадних грађевинских дозвола (легализација)
1.	2013.	58	13
2.	2014.	63	38
3.	2015.	86	43
Укупно:		207	94

Извор: Одјељење за просторно уређење

Закључено је да већина подносиоца захтјева нема ријешен имовинско-правни статус на земљишту на којем су градили или имају више сувласника до којих не могу да дођу или не могу да плате обавезне накнаде, што поступак легализације чини сложенијим.

Најважнија карика у примјени законских регулатива у овој области је свакако инспекцијски надзор и контрола. Урбанистичко-грађевински инспектор врши надзор над примјеном прописа у области урбанизма, грађења и геодетских послова. Број извршених контрола општинског урбанистичко-грађевинског инспектора приказан је у сљедећој табели:

Табела број 25: Приказ броја извршених контрола

Ред.бр.	Урбанистичко-грађевинска инспекција	2013. година	2014. година
1.	Број извршених контрола	564	411
2.	Број донесених рјешења	71	65

Извор: Одјељење за инспекцијске послове

6.2. Идентификација проблема у области просторног планирања

- ✓ Бесправна градња;
- ✓ Развој у области просторног планирања се споро одвија;
- ✓ Непостојање информационог система;
- ✓ Недостатак финансијских средстава за имплементацију савремених информационих технологија и израду докумената просторног планирања.

6.3. Закључна разматрања

Поред општих прописа у области просторног уређења, грађења и заштите животне средине који се примењују на територији Републике Српске, потребно је донијети и општинске одлуке које су у складу са постојећим законима а које се односе на очување и унапређење

амбијенталних и природних вриједности, успостављања заштитних зона и правилног старања о заштићеним и незаштићеним природним и културним добрима.

6.4. Законски оквир у сектору просторног планирања

1. Закон о уређењу простора и грађењу („ Службени гласник Републике Српске“, број 19/96, 25/96, 10/98, 53/03, 40/13 и 106/15),
2. Закон о грађевинском земљишту („ Службени гласник Републике Српске“, број 112/06).
3. Закон о финансирању послова премјера и катастра непокретности („ Службени гласник Републике Српске“, број 20/07 и 92/09),
4. Закон о премјеру и катастру непокретности („ Службени гласник Републике Српске“, број 34/06, 110/08 и 15/10) и Правилници донесени на основу наведених закона.

7. БИОДИВЕРЗИТЕТ И ЗАШТИТА ПРИРОДЕ

7.1. Анализа стања у сектору биодиверзитета

Према Регистру заштићених природних добара Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске, на подручју општине Прњавор не постоје регистрована заштићена подручја на националном нивоу као ни заштићени објекти геонаслеђа.

Констатује се да је притисак на биљни и животињски свијет све израженији и интензивнији кроз претварање пољопривредног у грађевинско земљиште, експанзију насеља и изградњу стамбених и привредних објеката, изградњу аутопута Бања Лука-Добој и других инфраструктурних објеката.

Акронимом „HIPPO“, могу се описати основни разлози губитка биодиверзитета и ишчезавања врста:

- **Habitat alteration** (промјене станишта),
- **Invasive species** (инвазивне врсте),
- **Pollution** (загађивање),
- **Population growth of human** (демографски раст становништва),
- **Overexploitation** (претјерана експлоатација).

Елементи утицаја су и повећана деградација и загађење земљишта, повећана и неконтролисана експлоатација природних, минералних сировина, интензивна пољопривредна производња и нестручна, прекомјерна и неконтролисана употреба минералних ђубрива, пестицида и других хемијских средстава, појава повремених водених бујица и поплава које ремете биолошку равнотежу. Приликом озелењавања уводе се многе врсте неприлагођене условима средине које мијењају екосистем потискујући аутохтоне врсте. Непланска и бесправна сјеча шума има за резултат стварање голети, земљишта погодног за ерозију и нарушавање шумског фонда овог краја. Неконтролисана појава ватре и пожара чији је главни узрок људски фактор у чак 95% случајева, такође ремете биолошку равнотежу.

Одлуком о давању сагласности на приједлог ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац, ШГ Градишка о стављању под заштиту састојина које имају атрибуте шума високе заштитне вриједности и осталих објеката високе заштитне вриједности („Службени гласник општине Прњавор“, број 17/07) одређене су **шуме високе заштитне вриједности на подручју општине Прњавор**:

1. Парк шума Борик, Прњавор, шума високе заштитне вриједности којом газдује „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац – Шумска управа Прњавор;
2. Комплекс шумског земљишта Г.Ј. „Гумјера-Царева Гора“, површина одјела је 91,50 ха – класе – високе шуме букве брдског појаса на еутеричним смеђим земљиштима на стијенама флиша;

3. Културно историјски споменик „Дамјанов гроб“ у оквиру комплекса шумског земљишта Г.Ј. „Гумјера-Царева Гора“, издвојена на површини од 2,25 ха;
4. Туристичко-рекреациони центар „Равно брдо“ у оквиру комплекса шумског земљишта Г.Ј. „Љубић“ на површини од 18,12 ха, на надморској висини од 370-450 m,
5. Извориште љековите воде „Смрдељ“ у оквиру комплекса шумског земљишта Г.Ј. „Велика Укрини“, на надморској висини од 180-230 m, површине 8,50 ха. Љековитост воде се огледа у лијечењу кожных болести;
6. „Невиђени поток и слив ријеке Кремнице“ – шума високе заштитне вриједности издвојена у циљу заштите земљишта од ерозије и заштита изворишта питке воде, укупне површине 524,32 ха у оквиру Г.Ј. „Љубић“. Назив „Невиђени поток“ је добио јер се ради о тешко приступачним теренима, тако да само искрени заљубљеници природе могу уживати у његовим благодетима;
7. Историјски локалитет „Кадијин храст“, који је смјештен у Г.Ј. „Велика Укрини“ на самој тремеђи шумскопривредних подручја „Горње Врбаског“, „Теслићког“ и „посавског“. Површина локалитета износи 1,61 ха. Ради се о великом стаблу храста чија је старост непозната, а сам назив говори о временима кадија и спахија. Храст се налази у фази одумирања.
8. Извор ријеке Боровице, издвојени појас шуме у циљу заштите питке воде у оквиру Г.Ј. „Велика Укрини“, површине 3,95 ха. Извор је специфичан јер извире јаким млазом из камена.
9. Ловачка вода у оквиру одјела Г.Ј. „Велика Укрини“, површине локалитета 4,10 ха, познато као свратиште ловаца и осталих путника намјерника као и случајних пролазника;
10. Извор уз ријеку Шибовачу, поред шумског камионског пута, издвојени појас шуме у циљу заштите питке воде, површине 1,53 ха. Од давнина га користи како локално становништво тако и шумари, ловци а и дивљач.

Табела број 26: Приказ постојећих зелених површина у граду Прњавору

Р.бр.	Зелена површина	Површина
1.	Парк код спортске дворане „Слога“	6.677 m ²
2.	Зелена површина код градске бензинске пумпе	30 m ²
3.	Спомен-парк Народних хероја	83 m ²
4.	Зелена површина код угловнице 1.	91 m ²
5.	Двије површине на излазу из града	50 m ²
6.	Зелена површина код Занатског центра 1.	200 m ²
7.	Зелена површина код Нове банке	101 m ²
8.	Зелена површина преко пута старог хотела	100 m ²
9.	Зелена површина код старе зграде општине	72 m ²
10.	Парк код Дома културе	4.360 m ²
11.	Зелена површина код „Моје апотеке“	61 m ²
12.	Зелена површина код Гимназије	834 m ²
13.	Зелени троугао у ул. М. Кондића	450 m ²
14.	Зелена површина код хотела и угловнице 2.	850 m ²
15.	Зелена површина код зграде суда	254 m ²
16.	Зелена површина у ул. С. Јењића	191 m ²
17.	Зелена површина у ул. Ј. Дучића	700 m ²
18.	Зелена површина у ул. В. Миланковића	150 m ²
19.	Зелена површина код стамбене зграде С-58	400 m ²
20.	Зелена површина код стамбене зграде С-46	450 m ²
21.	Зелена површина код стамбене зграде С-53	300 m ²

22.	Зелена површина код стамбене зграде „Солидарка“	400 m ²
23.	Зелена површина код Трга српских бораца	200 m ²
24.	Зелена површина испред бијеле зграде општине	450 m ²
25.	Зелена површина у Београдској улици	400 m ²
26.	Зелене површине и стазе у СРЦ „Борик“	5.000 m ²
УКУПНО:		22.854 m²

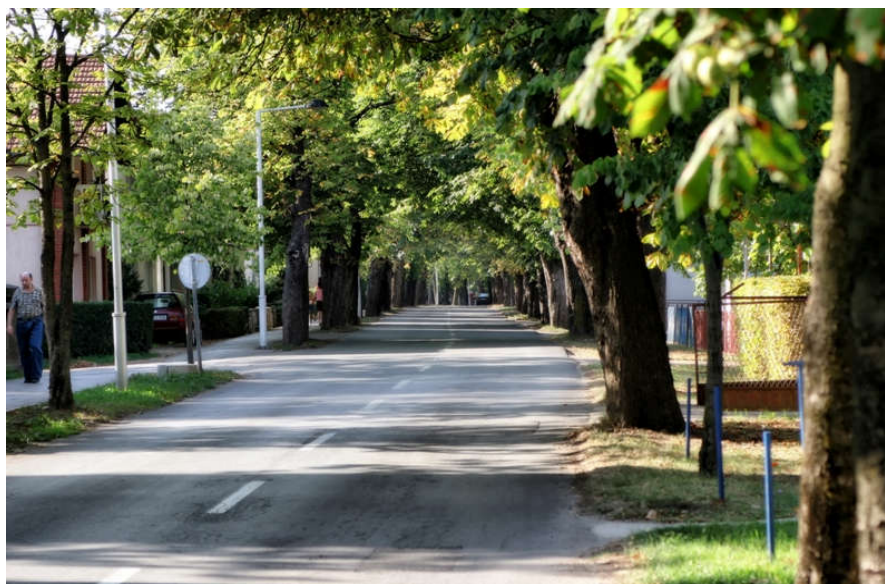
Извор: Програм одржавања објеката заједничке комуналне потрошње за 2015. годину („Службени гласник општине Прњавор“, број 6/15)

Са аспекта заштите и унапређења амбијенталног простора на урбаном подручју Прњавор, потребно је анализирати зелене површине и амбијенталне садржаје градског подручја општине Прњавор. Може се констатовати да су у том погледу нарушени амбијентални услови живота. Зелена површина од 22.854 m² је недовољна за прописане стандарде за насељено мјесто величине Прњавора.

У урбаним подручјима мора се обезбиједити одговарајући стандард зелених површина од 15 m²/становнику и разноврсна заступљеност зеленила (паркови, скверови, дрвореди, шуме, парк шуме). Према томе, садржај паркова и зеленила је оскудан, те је неопходно предузети мјере за побољшање стања и унапређење амбијенталне цјелине општине Прњавор.

Прњавор карактеришу два дрвореда:

- ✚ дрворед у улици Светог Саве у дужини од 760 m,
- ✚ дрворед у Београдској улици у дужини од 780 m.

Слика број 12. Прњавор – Кестенград
Дрворед кестена заснован 1904. године

Приоритетни пројекат ЛЕАП-а за период 2009-2014. годину било је уређење СРЦ „Борик“ Прњавор. За изградњу 1900 m трим стаза са пратећим садржајима уложено је 150.000 КМ, а пројекат "Оаза здравља, чистог ваздуха и рекреације" био реализован у току 2010. године. Поводом Дана планете Земље 22. априла 2015. у СРЦ „Борик“ је проведена акција чишћења и уређења коју је Општинска управа организовала у сарадњи са УГ „Мозаик пријатељства“ из Бања Луке и „Руке“ из Сарајева у оквиру пројекта „Очистимо Земљу за један дан“. Овим акцијама доказана брига за заштиту својеврсне природне оазе на подручју града Прњавор.

У сектору заштите локалног биодиверзитета општина Прњавор ће у наредном периоду, а у складу са Законом о заштити природе („Службени гласник Републике Српске“, број 20/14) и

Стратегијом заштите природе Републике Српске из 2011. године приступити изради Локалног плана заштите природе и извршити процјену и покренути поступак заштите нових подручја. Заштићено подручје, у зависности од категорије, проглашава Народна скупштина Републике Српске, Влада Републике Српске или Скупштина јединице локалне самоуправе.

Законом о заштити природе утврђено је 7 категорија заштићених подручја. Категорије заштићених подручја су у великој мјери усклађене са категоризацијом Међународне уније за заштиту природе (IUCN). Скупштина јединице локалне самоуправе надлежна је за проглашавање сљедећих категорија:

- III категорија – споменик природе односно мања, неизмијењена или дјелимично измијењена природна просторна цјелина, објект или појава, физички јасно изражен, препознатљив и јединствен, репрезентативних, геоморфолошких, геолошких, хидрографских, ботаничких и других обиљежја, као и људским радом формирана ботаничка вриједност од научног, естетског, културног или образовног значаја;
- VI категорија – заштићено подручје са одрживим коришћењем природних ресурса (парк шума и објекти обликоване природе), односно подручје намијењено очувању екосистема и станишта, а упоредо с тим и пратећих културних вриједности и традиционалних начина управљања природним ресурсима. Ту спадају: Парк шума - природна или сађена шума, веће пејзажне вриједности, намијењена за одмор и рекреацију, у којој су допуштене само оне активности и радње чија је сврха њено одржавање или уређење и објект обликоване природе је вјештачки обликован простор (перивој, ботанички врт, арборетум, градски парк, дрворед, као и други облици вртног и парковског обликовања), односно појединачно стабло или група стабала, који има естетску, стилску, умјетничку, културно-историјску, еколошку или научну вриједност.

7.2. Идентификација проблема

- ✓ Урбанизација - изградња насеља и инфраструктуре;
- ✓ Непланска сјеча шума и експлоатација биљних врста;
- ✓ Загађивање вода, ваздуха, земљишта;
- ✓ Површинске експлоатације;
- ✓ Недовољна посвећеност, неинформисаност јавности;
- ✓ Недостатак финансијских средстава;
- ✓ Непостојање евиденције о локалитетима од природног и културног-историјског значаја.

7.3. Закључна разматрања

Постојећи ниво мониторинга биодиверзитета може се у најкраћем описати као некомплетан и мозаичан. Квалитет и квантитет постојећих података мониторинга је нехомоген, веома често нестандардизован и само у ријетким случајевима упоредљив са подацима земаља у региону и Европи.

Циљеви и мјере које је неопходно предузети да би се очувао биодиверзитет на подручју општине Прњавор су:

- ✓ израда Локалног плана заштите природе;
- ✓ едукација становништва о љековитом биљу и правилном брању биља и гљива;
- ✓ израда студије о заштићеним, угроженим, љековитим, ендемичним и реликtnим биљкама овог краја;
- ✓ израда елабората о значају заштите феномена „Укрински цвијет“ и покретање поступка проглашавања природне ријеткости и заштићеног подручја;
- ✓ планска сјеча шума, пошумљавање голети;
- ✓ увођење ваннаставних активности у школама које се баве заштитом биодиверзитета и геодиверзитета или обогатити садржаје у наставним активностима овим темама;
- ✓ интензивирање популаризације постојећих заштићених културних и природних добара и заштићених подручја;

- ✓ активирати процедуре заштите и других добара која имају одлике ријетких, вриједних и атрактивних објеката и локација а прије тога израдити катастар;
- ✓ при планирању и пројектовању водити рачуна о аутентичној архитектури и аутохтоности биљних врста;
- ✓ поштовање важеће законске регулативе.

7.4. Законски оквир у сектору биодиверзитета

1. Закон о заштити природе („Службени гласник Републике Српске“, број 20/14);
2. Закон о ловству („Службени гласник Републике Српске“, број 60/09 и 50/13);
3. Уредба о Црвеној листи заштићених врста флоре и фауне Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 124/12);
4. Правилник о регистру заштићених природних добара („Службени гласник“, број 55/15);
5. Одлука о мјерама за сузбијање и уништавање коровске биљке амброзија („Службени гласник Републике Српске“, број 81/07);
6. Правилник о садржају, утврђивању и начину спровођења мјера управљања заштићеним подручјима („Службени гласник Републике Српске“, број 83/15);
7. Правилник о начину успостављања и управљања информативним системом за заштиту природе и систему праћења („Службени гласник Републике Српске“, број 85/05);

8. ЈАВНО ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЈЕДНОСТ СТАНОВНИШТВА

Здравље је дефинисано као стање потпуног физичког, психичког и социјалног благостања, а не само као одсуство болести и онеспособљености. Највиши ниво здравља је основно право сваког човјека без обзира на расу, религију, политичка убеђења, економски и социјални положај. Постоје фактори који повећавају здравствени потенцијал, а то су здравствени ресурси: здрава животна средина, здрави стилови живота, социјално благостање. Веома је сложен и компликован практични задатак повезивања стопе морталитета, наталитета и морбидитета локалног становништва са загађењем животне и радне средине у локалној заједници. Опште је познато да постоји јака корелацијска веза између одређених услова животне и радне средине и поремећаја здравља и сигурности становништва, биљног и животињског свијета на подручју локалне заједнице.

Посљедњих година се повећава број алергијских обољења, чији су узроци, углавном осетљивост на полен, прашину, буђ и сл. а мање је узрок загађен ваздух. Доминирају болести из групе незаразних болести: плућне болести, кардиоваскуларне болести, дијабетес, болести уrogenиталног система, болести коштаном-мишићног система, тумори.

8.1. Организованост здравствене заштите

Примарна здравствена заштита становништва општине Прњавор остварује се преко ЈЗУ Дом здравља Прњавор, у оквиру које је организовано неколико служби: породична медицина, здравствена заштита дјете, здравствена заштита жена (породилиште и гинекологија), стоматолошка здравствена заштита, лабораторијска дијагностика, РТГ дијагностика, хигијенско-епидемиолошка заштита, те Центар за ментално здравље и Центар за физикалну рехабилитацију. У оквиру службе породичне медицине налази се и служба хитне помоћи и теренске амбуланте. Становништво општине Прњавор, осим у оквиру ЈЗУ Дом здравља Прњавор, здравствену заштиту може остварити и у неколико приватних љекарских, специјалистичких и стоматолошких ординација.

У циљу мјера за заштиту становништва са аспекта животне средине потребно је слиједити здравствену политику унапређења здравља кроз Стратегију заштите здравља и праћење и редукцију ризичних фактора и јачање инфраструктуре и функције установа за здравствену заштиту који су у вези са Националним акционим планом за здравље и животну средину

усвојеним од стране Владе Републике Српске.

Преглед регистрованих обољења према старосној структури приказан је у сљедећим табелама:

Табела број 27. Регистрована обољења: породична медицина – одрасли (од 15 година живота)

Група обољења	Регистрована обољења			
	2013. год.		2014. год.	
	број	%	број	%
Заразне болести и паразитарне болести	242	1,13	376	1,87
Тумори	606	2,82	415	2,07
Болести крви, крвотворних органа и поремећаји имунитета	184	0,85	131	0,65
Болести жлијезда са унутрашњим лучењем, исхране и метаболизма	952	4,44	682	3,39
Душезни поремећаји и поремећаји понашања	652	3,04	693	3,45
Болести нервног система	616	2,87	516	2,57
Болести ока и припојка ока	482	2,25	517	2,58
Болести уха и болести астоидног наставка	339	1,58	387	1,93
Болести система крвотока	4.187	19,53	3.472	17,3
Болести система за дисање	3.233	15,08	3.697	18,42
Болести система за варење	960	4,47	924	4,6
Болести коже и поткожног ткива	784	3,65	900	4,48
Болести мишићног-коштаног система и везивног ткива	2.658	12,4	2.191	10,92
Болести мокраћно-полног система	1.358	6,33	1.368	6,82
Симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораторијски налази	1.749	8,16	1.669	8,32
Повреде, тровања и посљедице дјеловања спољних фактора	-	-	-	-
Фактори који утичу на здравствено стање и контакт са здравственом службом	2.435	11,41	2.133	10,62
УКУПНО:	21437	100%	20071	100%

Извор: Извјештај о раду ЈЗУ Дом здравља Прњавор за период од 01.01.-21.12.2014. године

Табела број 28. Регистрована обољења: породична медицина (од 7 до 15 година живота)

Група обољења	Регистрована обољења			
	2013. год.		2014. год.	
	број	%	број	%
Заразне болести и паразитарне болести	172	3,24	284	5,37
Болести крви, крвотворних органа и поремећаји имунитета	21	0,40	42	0,79
Болести жлијезда са унутрашњим лучењем, исхране и метаболизма	7	0,13	13	0,25
Душезни поремећаји и поремећаји понашања	12	0,23	24	0,45
Болести нервног система	15	0,28	16	0,30
Болести ока и припојка ока	72	1,36	95	1,80
Болести уха и болести мастоидног наставка	116	2,18	134	2,54
Болести система за дисање	2.413	45,50	2.829	53,53

Болести система за варење	83	1,56	141	2,67
Болести коже и поткожног ткива	133	2,50	233	4,40
Болести мишићног-коштаног система и везивног ткива	122	2,30	139	2,63
Болести мокраћно-полног система	490	9,24	280	5,30
Урођене наказности деформације и хромозомске ненормалности	4	0,80	42	0,79
Симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораторијски налази	114	2,15	244	4,62
Фактори који утичу на здравствено стање и контакт са здравственом службом	1.527	28,80	769	14,55
УКУПНО:	5.301	100%	5.285	100%

Извор: Извјештај о раду ЈЗУ Дом здравља Прњавор за период од 01.01.-21.12.2014. године

Табела број 29. Регистрована обољења: педијатар – дјеца (од 0 до 6 година живота)

Група обољења	Регистрована обољења			
	2013. год.		2014. год.	
	број	%	број	%
Заразне болести и паразитарне болести	574	11,30	450	9,55
Болести крви, крвотворних органа и поремећаји имунитета	575	11,32	234	4,96
Болести жлијезда са унутрашњим лучењем, исхране и метаболизма	6	0,12	11	0,23
Душевни поремећаји и поремећаји понашања	14	0,28	14	0,30
Болести нервног система	2	0,04	4	0,08
Болести ока и припојка ока	68	1,34	45	0,95
Болести уха и болести мастоидног наставка	232	4,56	33	0,70
Болести система за дисање	1.725	33,97	1.793	38,04
Болести система за варење	222	4,37	175	3,71
Болести коже и поткожног ткива	227	4,47	261	5,54
Болести мокраћно-полног система	447	8,80	426	9,04
Стање у порођајном периоду	15	0,29	48	1,02
Урођене наказности деформације и хромозомске ненормалности	160	3,15	132	2,80
Симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораторијски налази	161	3,17	203	4,31
Повреде, тровања и посљедице дјеловања спољних фактора	21	0,41	29	0,62
Фактори који утичу на здравствено стање и контакт са здравственом службом	629	12,38	846	17,95
УКУПНО:	5.078	100%	4.714	100%

Извор: Извјештај о раду ЈЗУ Дом здравља Прњавор за период од 01.01.-21.12.2014. године

Табела број 30. Регистрована обољења: Здравствена заштита жена

Група обољења	Регистрована обољења			
	2013. год.		2014. год.	
	број	%	број	%
Заразне болести и паразитарне болести	135	3,53	106	2,86
Тумори	244	6,39	451	12,17
Болести мокраћно-полног система	2.414	63,22	1883	50,8
Трудноћа, рађање и бабиње	163	4,27	90	2,43
Фактори који утичу на здравствено стање и контакт са здравственом службом	862	22,57	1.177	31,75

УКУПНО:	3.818	100%	3.707	100%
----------------	--------------	-------------	--------------	-------------

Извор: Извјештај о раду ЈЗУ Дом здравља Прњавор за период од 01.01.-21.12.2014. године

На основу публикације ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске „Здравствено стање становништва Републике Српске, 2013“, на подручју општине Прњавор евидентирана је епидемија вирусног менингитиса (Meningitis viralis), код дјеце предшколског и школског узраста и укупно је у периоду од 22.08.2013. до 11.10.2013. године пријављено 19 обољелих. У периоду од 02.12.2013. до 31.12.2013. године, евидентирано је 44 обољелих од варицеле (Varicella zoster).

ЈЗУ Дом здравља Прњавор спроводи програм имунизације дјеце као мјеру специфичне заштите према обавезном Календару имунизације у Републици Српској. Програм обавезне имунизације становништва се спроводи према Наредби о обавезној имунизацији за текућу годину и према стручном методолошком упутству Института за заштиту здравља Републике Српске, Бања Лука.

Табела број 31. Приказ броја вакцинација

Вакцинација		Индекс
1	2	$3=(2/1)*100$
Планирано за вакцинацију	Вакцинирано	92,41%
1.715	1.585	
Ревакцинација		
Планирано за ревакцинацију	Ревакцинирано	91.79 %
2.863	2.628	

Извор: Извјештај о раду ЈЗУ Дом здравља Прњавор - 2014. година

8.2. Анализа стања у односу на индикаторе животне средине

8.2.1. Бука и вибрације

Бука је непријатна звучна појава изнад прописаног нивоа у средини у којој човјек борави. Јавља се у урбаним и у руралним срединама. Вибрације су звучни таласи који такође утичу негативно на људско здравље. Настају услед механичког дјеловања на тијело треперењем подлоге на којој се тијело налази или на којој је машина која производи вибрације. У општини Прњавор не постоји систем за мониторинг и контролу буке и вибрација.

Испитивања нивоа буке врше субјекти који су на основу Закона о заштити животне средине („Службени гласник Републике Српске“, број 71/12 и 79/15), дужни прибавити еколошку дозволу. Еколошком дозволом наложене су мјере за спречавање буке и вибрација и мониторинг емисије буке у окружење према Правилнику о дозвољеним границама интезитета звука и шума („Службени лист СР БиХ“, број 46/89).

Табела број 32. Дозвољени нивои вањске буке према Правилнику о дозвољеним границама интезитета звука и шума („Службени лист СР БиХ“, број 46/89)

ПОДРУЧЈЕ (ЗОНА)	НАМЈЕНА ПОДРУЧЈА	ЕКВИВАЛЕНТНИ НИВОИ (Leq) (dBA)		ВРШНИ НИВОИ (dBA)	
		дан	ноћ	L ₁₀	L ₁
I	болничко, љечилишно	45	40	55	60
II	туристичко, рекреацијско, опоравишно	50	40	60	65
III	чисто стамбено, васпитно-образовне, здравствене институције, јавне зелене и рекреационе површине	55	45	65	70

IV	трговачко, пословно-стамбено и стамбено уз саобраћајне коридоре, складишта без тешког транспорта	60	50	70	75
V	пословно, управно, трговачко, занатско, сервисно (комунални сервис)	65	60	75	80
VI	индустријско, складишно, сервисно и саобраћајно подручје без станова	70	70	80	85

Према подацима из Извјештаја о мјерењу укупног еквивалентног нивоа вањске буке у већем броју извршених мјерења од стране овлашћених институција нису утврђена прекорачења дозвољених вриједности према дефинисаним зонама у односу на локацију субјекта. Код субјекта који се налазе директно уз магистрални пут М16-1, измјерене вриједности могу прекорачити дозвољене вриједности за дефинисане зоне, јер је фреквенција саобраћаја висока те укупни ниво буке представља кумулативну вриједност и потиче од више извора који се не могу искључити и занемарити.

Прекорачење буке је идентификовано на локацији каменолома „Љубић“ што негативно утиче на становништво околног подручја. Приликом експлоатације камена на површинском копу „Љубић“ обавља се бушење и минирање, док се за риповање, копање сировине и одстрањивање откривке користи робусна механизација. Утовар и транспорт материјала на крајњу локацију (траса аутопута Бања Лука-Добој) се врши континуирано кроз насељено мјесто. Свим овим активностима становништво је угрожено са свих аспекта међу којима је и повећана бука у дужем периоду експлоатације.

Дозвољене корекције нивоа измјерене вањске буке дате су у сљедећој табели:

Табела број 33. Корекција нивоа измјерене вањске буке

УТИЦАЈНИ ФАКТОРИ	КОРЕКЦИЈА ЗА L_{eq} (dBA)	КОРЕКЦИЈА ЗА L_1 (dBA)
истакнути тонови	+5	-10
импулсна бука	+5	-10
бука жељезнице	-5	+5
бука авиона	-5	+5

8.2.2. Нејонизујуће, јонизујуће зрачење и радијациона сигурност

Поред буке и вибрација, у радним и пословним просторијама јављају се извори електромагнетног нејонизујућег зрачења од свих апарата који су укључени у струјно коло. Ова зрачења нису опасна али могу имати посљедице по људско здравље (главобоље, повраћање, губитак апетита, несанице). Зрачење изазива извјесне здравствене ризике код становништва које му је изложено. Изазвани здравствени ризици повезују се са електростатичким, електромагнетним и електричним пољима. Таква поља имају високо напонски далеководи и ниско напонске преносне мреже (трафо станице).

Осим ових, нејонизујуће зрачење изазивају електромагнетни таласи које емитују сви кућански апарати и уређаји, микроталасна зрачења која емитују телевизори сателитске антене, мобилни телефони, радари, микроталасне пећи и радиофреквенцијски таласи које емитују радио станице и уређаји са батеријским напајањем.

На подручју општине Прњавор не постоји успостављена системска евиденција извора (не)јонизујућег зрачења. Не постоје систематска испитивања нити је успостављен систем мониторинга утицаја таквих зрачења.

Нарочиту опасност по људско здравље представљају базне станице за мрежу мобилних телефона. Такве двије базне станице изграђене су у централном градском подручју општине

Прњавор. Простор од око 400 m изложен је непрестано електромагнетном зрачењу које испушта базна станица за мрежу мобилних телефона;

- у простору око базне станице на удаљености од 400 m овим негативним зрачењем обухваћена је сва популација без разлике да ли се налази на отвореном или у затвореном простору;
- није допуштено постављати овакве станице у густо насељеним дјеловима града или другог насеља;
- није дозвољено постављати овакве станице на све јавне објекте у насељеном мјесту. Ту се прије свега мисли на школе, вртиће, болнице, поште и сл.

Становништво мора бити заштићено од ових штетних зрачења због тога што иста штетно утичу на здравље становништва у заједници. Штетан утицај овог зрачења по здравље становништва испољава се појавом умора код људи који су често пута изложени овом зрачењу, касније се јавља несаница док становници који су изложени дужим и сталним електромагнетним зрачењима, произведеним из базних станица и мобилних телефона оболијевају од карцинома и најчешће главе и других органа.

8.2.3. Квалитет ваздуха (амбијентални и затворени простор)

Значајан утицај на настанак аеро-загађености на локалном нивоу има саобраћај, индустрија, домаћинства, асфалтна база, каменоломи, појава пожара, спаљивање разног отпада и биљних остатака (послије жетве, чишћења и припреме пољопривредног земљишта за поновну сјетву усјева и сл.), етажна и појединачна гријања (у сезони).

За људско здравље нарочито је значајан квалитет ваздуха у затвореном микро простору у коме се окупља и борави већи број становника (јавне установе, болнице, школе, дјечији вртићи и сл.). Већ споменутим загађивачима ваздуха, нарочито у затвореном простору (микро простор) треба додати и друге загађиваче као што су то: кућна прашина, пушење, разна плинска и електро гријања, отворени пламен и сл. Повећана концентрација штетних гасова и полутаната у ваздуху нарочито у урбаним насељима може бити јако штетна по здравље становништва, јер доводи до:

- ✓ појаве респираторних и кардио-васкуларних болести;
- ✓ акутних погоршања здравственог стања код становника који болују од асматичних болести;
- ✓ штетног учинка на вентилацијску функцију плућа и других респираторних органа;
- ✓ негативна последица на репродукцијски циклус;
- ✓ појаве мутагених и канцерогених обољења;
- ✓ повећање морбидитета и морталитета код становништва због укупног повећања обољења респираторних и кардио-васкуларних органа (акутне болести).

На територији општине Прњавор не постоји континуирани мониторинг квалитета ваздуха (имисије). Врше се периодична испитивања емисија из постројења за сагоријевање, термалне снаге котловница преко 250 kW од стране субјеката који су обавезни прибавити еколошку дозволу за рад и контрола квалитета ваздуха у кругу датих постројења. Према Извјештајима о наведеним мјерењима са којима располаже Одјељење за просторно уређење општине Прњавор може се закључити да резултати мјерења током љетњег и зимског периода указују на разлике у присуству оксида азота, оксида сумпора, чађи и таложних материја, мада, у већини случајева, не прелазе граничне вриједности. Разлог томе је мали број индустријских постројења, као и котловница већег капацитета, док се у индивидуалним ложиштима највише користи огревно дрво. Присуству загађујућих материја у ваздуху, добрим дијелом доприноси и саобраћај и висока фреквенција теретног транспорта.

8.2.4. Квалитет воде за пиће

Испитивање контроле квалитета воде врши се од стране ЈЗУ „Институт за јавно здравство“ Републике Српске, Бања Лука. Контрола хигијенске исправности воде градског водовода у

2014. години рађена је на бактериолошке и хемијске параметре према броју еквивалент становника сходно Правилнику о хигијенској исправности воде за пиће („Службени гласник Републике Српске“, број 40/03).

Током 2014. године узето је укупно 504 узорка воде. Од чега 252 узорака на микробиолошку анализу и 252 узорка на хемијску анализу. Резултати анализа показују да је вода у микробиолошком погледу у 245 узорака хигијенски исправна, тј од 252 испитаних узорака утврђено је да 7 узорака (2,77 %) нису задовољили исправност према одредбама Правилника.

Резултати анализе воде на хемијске параметре показују да је вода у 40,08% случајева хигијенски неисправна, јер је од 252 испитаних узорака утврђена неисправност код 101 узорка и то због повећане концентрације калијум-перманганата (KMnO_4) која се кретала у вриједности од 8,03-15,40 mg/l док је дозвољена концентрација KMnO_4 8,0 mg/l.

Поред повећане концентрације KMnO_4 у седам случајева у октобру и новембру 2014. године утврђена је повећана концентрација жељеза (0,35-1,63 mg/l, а дозвољена концентрација према важећим прописима је 0,3 mg/l).

Очигледно је да на квалитет воде утичу и чести кварови на дистрибутивној мрежи, и чести прекиди у снабдијевању електричном енергијом који изазивају поремећаје у припреми и дистрибуцији воде. Због таквог квалитета воде рјешење санитарног инспектора о забрани воде за пиће број 03-510-184/03 од 23.04.2003. године остаје и даље на снази.

Одлуком о сеоским водоводима, јавним бунарима и јавним чесмама („Службени гласник општине Прњавор“, број 02/08) одређено је 10 јавних водних објеката на подручју града Прњавор чије је одржавање и управљање у надлежности Одјељења за стамбено-комуналне послове и инвестиције, а то су:

1. Јавни бунар у Хиландарској улици (код Православне цркве),
2. Јавни бунар у кругу старе пилане „Стандард“,
3. Јавни бунар у Првомајској улици (код ТО „Слога“),
4. Јавни бунар на Тргу српских бораца (иза стамбене зграде угловнице),
5. Јавни бунар на раскршћу улица Илије Малића и Савка Јењића,
6. Јавни бунар у Будисавској улици (Насеље Запад 1),
7. Јавни извор „Брестовац“ (Градина),
8. Јавни извор „Добра вода“,
9. Јавни извор у улици Живојина Прерадовића,
10. Фонтана на Тргу српских бораца.

У 2014. години обављена су узорковања воде из јавних водних објеката дана 13.06.2015. и 20.06.2015. године. Према извјештајима вода из само 2 јавна водна објекта била је одговарајућег квалитета у микробиолошком и хемијском погледу и то из јавног бунара у улици Хиландарској и јавног извора „Добра вода“.

8.2.5. Контрола здравствене исправности животних намирница

Испитивања здравствене исправности животних намирница и воде континуирано се обављају од стране ЈУ Института за јавно здравство Републике Српске и Ветеринарског института „Др Васо Бутозан“, Бања Лука. Контрола здравствене исправности животних намирница и воде вршена је редовним инспекцијским прегледима и испитивањем здравствене исправности животних намирница које је документовано извјештајима о узорковању прослијеђеним од стране Института за јавно здравство Републике Српске. Тако је у 2014. години узето укупно 927 узорака (хране и воде) на микробиолошку и хемијску анализу.

Испитивање хране рађено је само на микробиолошке параметре гдје је узето 423 узорака за анализу, од чега само 1 узорак није задовољио одредбе Правилника о условима у погледу микробиолошке исправности којима морају одговарати животне намирнице у промету („Службени лист СФРЈ“, број 45/83, 18/87 и 43/89).

У позитивном случају утврђено је присуство стафилококних бактерија које су резултат респираторних инфекција лица која манипулишу са намирницама.

Инспектори за храну и санитарну заштиту према надлежностима анализирају извјештаје здравствене исправности животних намирница и предузимају мјере у случајевима позитивних налаза, контролишу начина складиштења лако кварљивих животних намирница, контролишу хигијенско-санитарне услове превоза, прибора, опреме и пословних просторија у којима се чувају и стављају у промет животне намирнице, те врше контролу лица под санитарним надзором која раде са животним намирницама.

На основу усменог захтјева странака у предмету отписа робе у складу са Правилником о примјени Закона о порезу на додатну вриједност („Службени гласник БиХ“, бр. 93/05), у 2014. години, стављено је ван промета 69.031,035 kg хигијенски неисправних животних намирница и предмета опште употребе, у вриједности од 145.818,87 КМ, те записницима наложено уништење у КП „Парк“ а.д. Прњавор. То је углавном роба из већих складишта и магацина гдје власници сами траже инспекцијски записник и присуство инспектора везано за поврат ПДВ-а, због насталог истека рока употребе намирница.

8.2.6. Здравље животиња са аспекта утицаја на здравље становништва

Посматра се кроз одређене врсте болести које се путем хране или директним контактима са обољелих животиња преносе на становништво:

- бјеснило (rabies) је вирусно обољење животиња и становништва са леталним исходом. Превентивна заштита од ове болести је у смањењу броја бијесних животиња и вакцинацији паса на цијелом општинском подручју. Вакцинација је законска обавеза власника (држаоца) паса и иста се проводи једном годишње на цијелом простору општине. Осим набројаног треба проводити нешкодљиво уклањање паса луталица и мачака и извршити њихово еколошки исправно збрињавање. У наставку текста биће разложен евидентан проблем паса луталица са приједлом рјешавања овог проблема.
- трихинелоза (trichinella spiralis) је паразитно обољење животиња које се преноси и на становништво. Ако се на вријеме становништво не лијечи ова болест може имати смртне последице. Преносе је мишолики глодари, дивља свиња и остала ловна дивљач. Становништво се најчешће зарази конзумирањем недовољно термички обрађеног меса дивље и домаће свиње и меса од друге ловне дивљачи. Редовне мјере борбе против ове болести су: интегрална дератизација, као и редован преглед свињског меса од домаће и дивље свиње, као и меса од друге ловне дивљачи, прије његове употребе и конзумације.
- бруцелоза (brucella abortus, melitensis, suis) је болест од које оболијевају домаће и дивље животиње (папкари). Код животиња ова болест изазива побачај – орхитис, као и појаву других знакова овог обољења, преноси се контактом са обољелим животињама и конзумирањем недовољно термички обрађених производа од заражених животиња (млијеко, сир и месо). Појава ове болести код становништва уколико се не лијечи на вријеме може имати смртне последице. Превентивне мјере су: вакцинација, њена контрола, изоловање и одстрањивање болесних животиња, еколошко-хигијенско збрињавање еутаназираних животиња.
- кју – грозница (q-groznica) је болест која се појављује се и код животиња и код човјека. Главни преносиоци ове болести су номади и њихова стада која прелазе или се задржавају на општинским просторима. Номадско сточарење треба потпуно забранити на општинској територији или повремене номаде уколико се појаве на подручју општине треба што хитније организованим превозом удаљити са општинског простора.
- туларемија – ову болест изазива бактерија *Francisella tularensis*, преко посредника који може бити крпељ, али и мува или обад, осим тога ова болест може настати и преко заражене воде контаминираном излучевинама обољелих животиња.
- крпељска грозница се стручно назива пироплазмоза или бабезија код паса а код људи лајмска болест, коју преко крпеља изазива бактерија *Borrelia burgdorferi* која у каснијој фази болести изазива тешка оштећења периферног нервног система. Преноси се уз помоћ шумског крпеља који напада домаће и дивље животиње (овце, пса, мачку) и човјека. Последице ове врсте болести су опасне, а понекад и смртне.

8.2.6.1. Здравствено-еколошки проблем паса луталица

Рјешавање питања паса луталица је комплексно, сложено и мултидисциплинарно питање које укључује многе аспекте. Пси луталице као здравствени, еколошки и социолошки проблем, треба да се рјешавају на прихватљив начин у складу са одређеним стандардима и начелима. Пси луталице су у знатној мјери преносиоци разних болести бактеријске, вирусне и паразитске етиологије од којих су најопасније болести бјеснило, ехинококоза и цријевна паразитоза. Са еколошког аспекта проблем се може посматрати кроз стварање и неадекватно збрињавање лешева угинулих животиња, кретање у чопору у потрази за храном у урбаној средини, разношење отпада и слично. Са социолошког аспекта код људи изазивају страх од напада и наношења повреда. Приликом рјешавања овог проблема мора се водити рачуна о законском оквиру, етичносту рјешавања и ефикасности. Проблем се мора ријешити трајно како би се број паса луталица могао држати под контролом а опасност од њих свела на најмању могућу мјеру. Адекватан начин је азил – прихватилиште за псе луталице. Потребно је обавити одабир локација, одредити заинтересоване субјекте за обављање ових послова и могућности за бављење овим питањем.

Тренутно ове послове обавља „Ветеринарска станица“ а.д. Прњавор која има хигијеничарску службу и азил за псе у кругу предузећа.

8.3. Цивилна заштита

Законом о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама („Службени гласник Републике Српске“, број 121/12) дефинисан је систем заштите и спасавања као обједињени облик управљања и организовања снага и субјеката система на спровођењу превентивних и оперативних мјера и извршавању задатака заштите и спасавања људи и добара од посљедица елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа, катастрофа, епидемија, посљедица ратних дејстава, посљедица тероризма и других опасности и несрећа које могу угрозити становништво, материјална и културна добра и животну средину, укључујући и мјере опоравка од насталих посљедица.

Цивилна заштита је интегришући и оперативни дио система заштите и спасавања који координира мјерама и активностима заштите и спасавања. Активни је и неодвојиви дио система заштите и спасавања, а најактивнија је у условима елементарне непогоде и друге несреће, односно по проглашењу ванредног стања, када је неопходно на организован начин ангажовати све расположиве ресурсе на подручју општине, у циљу што ефикаснијег пружања заштите и спасавања онима којима је то потребно, материјалних добара и животне средине, те што успјешнијег ублажавања негативних посљедица елементарне непогоде и друге несреће и што бржег успостављања стања нормалног функционисања свих друштвених функција.

Одсјек за цивилну заштиту општине Прњавор позициониран је у кабинету начелника ради ефикаснијег, бржег, рационалнијег дјеловања и рада како у нормалним околностима тако и у случају ванредних ситуација.

Субјекти заштите и спасавања су: Одсјек за цивилну заштиту, други општински органи управе, привредна друштва и друга правна лица, предузетници, грађани, удружења, професионалне и друге организације.

Снаге заштите и спасавања су: Општински штаб за ванредне ситуације, јединице и тимови цивилне заштите које формира општина, тимови и екипе Црвеног крста општине, јединице и тимови које формирају привредна друштва и друга правна лица, јединице и тимови које формирају удружења грађана и друге невладине организације, повјереници заштите и спасавања, професионалне и хитне службе, те грађани у оквиру личне, узајамне и колективне заштите.

****Могуће несреће/ ризици који могу задесити општину Прњавор***

У циљу идентификације могућих ризика/несрећа на општини Прњавор, и заштите ризичних група (људи, имовине, животне средине и инфраструктуре), општинска служба цивилне заштите општине Прњавор је у складу са Законом прикупила информације о ризичним објектима и потенцијалним несрећама у општини Прњавор од релевантних служби, установа, предузећа, а на основу историјских података, искустава, извјештаја ватрогасних, спасилачких и хитних служби и др.

 Могуће природне несреће:

- земљотрес,
- поплава,
- клизање и одроњавање земљишта,
- високи снијег и сњежни наноси,
- епидемија заразних болести,
- суша,
- високе и ниске температуре ваздуха и појава мраза,
- пролом облака, олујни вјетар и град,
- топлотни таласи.

 Техничко-технолошке несреће:

- велики пожари,
- рушење или преливање брана на акумулацијама,
- експанзије или експлозије гасова и опасних материја,
- радиоактивно и друго загађење зрака, воде и земљишта.

 Остале пријетње од несрећа већих размјера:

- неексплодирана убојна средства и мине (НУС),
- велике несреће у друмском саобраћају,
- ратна дејства.

Темељни документ у области заштите и спасавања је План заштите и спасавања од елементарне непогоде и друге несреће који се израђује за подручје општине и за потребе привредних друштава и других правних лица.

План заштите и спасавања је свеобухватни плански документ којим се разрађују задаци заштите и спасавања и који обезбјеђује организовано и усклађено дјеловање на спречавању несрећа, односно смањењу посљедица, и обезбјеђење услова за живот у случају елементарне непогоде и друге несреће.

План заштите и спасавања чине сљедећи документи:

- Процјена угрожености од елементарне непогоде и друге несреће,
- План превентивног дјеловања,
- План приправности,
- План мобилизације и
- План хитног поступања.

Поред наведеног Плана, на годишњем нивоу израђују се и следећи планови:

- План активности на спровођењу посебних мјера заштите и спасавања од сњежних падавина и снијега од интереса за општину Прњавор,
- План одбране од поплава у општини Прњавор,
- План оперативног спровођења Плана активности у припреми и спровођењу мјера заштите и спасавања од шумских и других пожара на отвореном простору у општини Прњавор.

У наредном периоду Одсјек за цивилну заштиту општине Прњавор развијаће капацитете система заштите и спасавања у смислу организовања структуре, обуке и оспособљавања у материјално-техничком погледу, изради нових планских докумената и препорука, систему осматрања, обавјештавања и узбуђивања, едукацији становништва и успостављање алтернативних система веза у случају немогућности коришћења постојећих.

8.4. Процјена стања и ризици

Процјена здравственог стања представља сложену социјално-медицинску процедуру која омогућава добијање што објективније слике здравственог стања појединца или целе популације.

Морбидитет и морталитет су фактори који показују здравствено стање становништва, односно морбидитет је негативан показатељ који указује на обољевање становништва, морталитет је показатељ здравља заснован на подацима о смртности на територији општине. Овим подацима се морају додати показатељи о броју здравих особа, тј. показатељи позитивног здравља становништва.

Методe позитивног мјерења здравља су:

- ✚ опсервациони метод,
- ✚ адаптибилност животної средини,
- ✚ мерење способности особе да извршава своје задатке.

На основу расположивих показатеља здравственог стања становништва, може се закључити да се на територији општине Прњавор повећава број обољелих од кардиоваскуларних обољења, карцинома и болести респираторног система. На настанак и ток болести утичу прије свега животни услови (посебно посљедњих неколико година), утицаји спољашње средине и штетне навике.

Најчешћи фактори који изазивају појаву незаразних болести су: стрес, пушење и алкохолизам, недовољан одмор, недовољна физичка активност, неадекватна исхрана и друго.

На појаву заразних болести првенствено утичу: лоше хигијенске навике, пад стандарда (лоши животни услови), лош квалитет исхране, миграције становништва и транзит путника, неријешени комунални проблеми, лоше спровођење мјера дезинфекције, дезинсекције и дератизације.

Велику опасност представља појава лајмске болести због великог броја крпеља на овом подручју и све већег броја особа које траже помоћ за одстрањивање крпеља из коже. За појаву епидемије заразних болести погодује колективни смештај, као што су вртићи и школе, због блиског контакта међу дјецом. Пијаћа вода може бити узрочник појаве болести у случају неадекватне контроле воде за пиће, неправилног третмана отпадних вода, фекална контаминација воде, лоше водоводне мреже (цијеви лошег квалитета), опрема и уређаји за пречишћавање воде за пиће у лошем стању и сл. Храна, као узрочник појаве обољевања се може јавити у случају присуства минералних ђубрива, хемијских заштитних средстава и тешких метала, остатака хормона, недозвољене количине или недозвољене врсте адитива, детерџента и сл. Тежња за све већим приносима биљних култура и производње нових сорти, довела је до смањења квалитета производа и биолошке вриједности намирница. Неадекватним складиштењем и чувањем намирница губи се њихов садржај. У току складиштења може доћи до контаминације средствима за дезинсекцију, дезинфекцију и дератизацију, а неодговарајућа амбалажа може изазвати контаминацију намирница продором неорганских и органских компоненти, а може доћи и до микробиолошке деконтаминације у току неправилног складиштења.

У циљу системске контроле стања намирница, неопходно је повећати број годишњих прегледа квалитета, досљедност у спровођењу законске регулативе од стране инспекцијских органа, контроле санитарно-хигијенских услова за рад објеката у којима се врши производња, лагероване и дистрибуција намирница, контролу хигијенске исправности воде за пиће, контрола здравља и хигијене особа које рукују са намирницама, контролу намирница са пијаца и продавница, спречавање продаје намирница у објектима без санитарног чвора.

8.5. Закључна разматрања

Циљеви и мјере које треба предузети у циљу побољшања здравља становништва и смањење појаве оболелих на територији општине Прњавор су:

- ✓ здравствена исправност воде за пиће;
- ✓ обезбјеђивање квалитета ваздуха успостављањем континуираног мониторинга аутоматском мјерном станицом;

- ✓ обезбјеђивање третмана отпадних вода и третмана чврстог отпада;
- ✓ побољшање хигијенско-санитарних услова у колективима;
- ✓ здравствена исправност хране;
- ✓ креирање механизма за брз одговор на велике здравствене пријетње;
- ✓ обезбјеђивање простора за псе луталице;
- ✓ постојање медицинског и биолошког праћења распрострањења и ширења полена у ваздуху, као и његовог утицаја на здравље;
- ✓ информисање, образовање и оспособљавање људи за бригу о сопственом здрављу;
- ✓ побољшање услова за рад ЈЗУ Дом здравља Прњавор;
- ✓ примјена законске регулативе у области здравства.

8.6. Законски оквир

1. Закон о здравственој заштити („Службени гласник Републике Српске“, број 93/14);
2. Закон о заштити становништва од заразних болести („Службени гласник Републике Српске“, број 14/10);
3. Закон о ветеринарству („Службени гласник Републике Српске“, број 42/08 и 6/12);
4. Правилник о здравственој исправности воде за пиће („Службени гласник Републике Српске“, број 75/15);
5. Правилник о условима у погледу микробиолошке исправности којима морају одговарати животне намирнице у промету („Службени лист СФРЈ “ број 45/83, 18/87 и 43/89);
6. Правилник о санитарно-техничким и хигијенским условима („Службени гласник Републике Српске“, број 68/14);
7. Правилнику о дозвољеним границама интезитета звука и шума („Службени лист СРБиХ“, број 46/89);
8. Закон о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама („Службени гласник Републике Српске“, број 121/12);
9. Закон о заштити од нејонизујућих зрачења („Службени гласник Републике Српске“, број 2/05);
10. Закон о заштити од јонизујућих зрачења и о радијационој сигурности („Службени гласник Републике Српске“, број 52/01);
11. Закон о заштити од пожара („Службени гласник Републике Српске“, број 71/12);

9. ЈАВНА СВИЈЕСТ, ИНФОРМИСАНOST И ОБРАЗОВАЊЕ

9.1. Анализа стања јавне свијести и информисаности

Опште је познато да без свијести о кризи за животну и радну средину и учећшу јавности о дешавању на пољу животне средине у локалној заједници нема одрживог друштвено-економског развоја заједнице. Учествовање јавности у овоме није могуће без њене одговарајуће информисаности, едукације и обуке. Највећи дио проблема који су везани за локалну животну средину управо се јављају због недовољног и неблаговременог информисања и едукације локалне јавности у заједници. Ти проблеми могу настати и услед недовољног познавања конкретне проблематике или због пружања нетачних и неистинитих информација. Због наведених чињеница потребно је у локалној заједници успоставити правилне механизме прикупљања, евидентирања и обраде података и пружања информација у локалној јавности. Размјену ових података и информација треба успоставити и омогућити у свим правцима у локалној заједници, тако да сви учесници и доносиоци одлука и локално становништво, НВО и друге заинтересоване стране и појединци добију правовремене, тачне и истините информације о стању животне средине у локалној заједници.

Босна и Херцеговина је у септембру 2008. године ратификовала *Архуску Конвенцију о приступу информацијама, учешћу јавности у доношењу одлука и приступу правосуђу по питањима животне средине*.

У општини Прњавор примјетан је недовољан интерес грађана за едукацију о заштити и очувању животне средине. Такође, примјетан је и недовољан интерес локалних медија из ближег и даљег окружења за ову област. У наредном временском периоду потребно је направити посебан искорак за стварање услова за едукацију локалног становништва, подизању нивоа свијести и интереса за локалну животну средину. Примарно је створити услове за успостављање доброг система за прикупљање, евидентирање и обраду података, пружању информација у локалној јавности о проблемима везаним за животну и радну средину.

Активно укључивање грађана у рјешавању еколошких проблема може се постићи остварењем следећих циљева: подизање еколошке свијести и подизање нивоа стручног знања и компетентности.

Учешће јавности о подизању свијести у области заштите животне средине није могуће без одговарајуће информисаности, едукације и обуке. За анализу јавне свијести, информисања и образовања становништва у области заштите животне средине коришћени су подаци спроведене анкете и подаци образовних установа са подручја општине (у прилогу). У општини Прњавор незнатан је број активних удружења грађана и невладиних организација које се баве проблематиком животне средине.

9.2. Анализа стања у сектору образовања

Заштита, очување и унапређење здраве и чисте животне и радне средине у општини Прњавор заступљена је у свим образовно–васпитним установама (дјечијем вртићу, основним и средњим школама). Заступљеност је изражена кроз редовне наставне планове и програме, као и кроз слободне активности у овим установама.

Предшколско образовање и васпитање

Односи се на дјецу, најмлађу групу становништва у локалној заједници. У дјечијем вртићу ЈУ „Наша радост“ Прњавор, прилагођено узрасту, свакодневно се реализују еколошке активности кроз разговоре, ликовне и литерарне радове о животињама, биљкама и планети Земљи. Посебно је наглашено јачање еколошке свијести код најмлађе категорије становништва у заједници и раздвајање употребљивог чврстог отпада (папира и другог отпада) и могућностима његове рециклаже и поновне употребе. У наредном периоду васпитачи ће указивати на значај и очување животне средине, као што су садња дрвећа и очување зелених површина, рециклажа и слично. Активности које ће бити реализоване су: радионица чишћења дворишта и учионица, набавка канти за разврставање отпада, припрема кутака за садњу цвијећа и дрвећа у дворишту вртића, инсталација неколико хранилица за птице, организовање еколошких представа у Недјељи дјетета, предавање о сакупљању јестивог и љековитог биља, обиљежавање Дана планете Земље и Дана вода пригодним цртежима, набавка акваријума и допуњавање просторија вртића кућним зеленилом.

Основно образовање и васпитање

Основне школе на општини Прњавор у својим програмским циљевима имају уврштене бројне активности у циљу свестраног образовања и васпитања својих ученика. Пратећи савремене тенденције развоја друштва, наставници и васпитачи су учили важност еколошке педагогије и васпитања младих о важности очувања природе. Образовањем ученика може се утицати да постану еколошки освијештени млади људи на којима остаје будућност наше планете.

Током основног образовања ученици стичу знања из области екологије и заштите животне средине из следећих предмета:

I разред – Моја околина; II – IV разред – Природа и друштво; V разред – Познавање природе; VI – IX разред – Биологија и Географија; VIII – Хемија.

О.Ш. „Никола Тесла“ Прњавор организује и ваннаставне активности у оквиру двије еколошке секције са ученицима виших разреда и обиљежава значајне датуме кроз израду едукативних паноа, предавања од стране ученика, промовисање бициклизма, изложбе ликовних и литерарних радова, акције уређења парцела у школском дворишту, садњу и одржавање зеленила у и око школе, цртање пригодних мотива кредама у боји у школском дворишту и сл. Школа прати еколошки календар и обиљежава сљедеће значајне датуме: 16.09. Свјетски дан заштите озонског омотача, 22.09. Дан без аутомобила, 22.03. Свјетски дан вода, 22.04. Дан планете Земље.

У централној О.Ш. „Бранко Ћопић“ и ПО Штрпци активно дјелује еколошка секција која окупља ученике од III до IX разреда. Од 2012. године у школи се свакодневно прикупља ПЕТ амбалажа која се у сарадњи са ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор упућује на рециклажу. Овом активношћу наставници желе код ученика развити навику и свијест о важности рециклаже.

У току школске 2015/2016 године школа реализује еколошки пројекат „ДНАС ЗА СУТРА“ који је подржан грантом Фонда „Отворено друштво БиХ“. Пројекат се реализује кроз бројне активности као што су: прикупљање ПЕТ амбалаже, развој сарадње са ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор, угоститељским објектима, културним и спортским удружењима, обиљежавање значајних еколошких датума, креативне радионице, вршњачка едукација, радио-емисије и друго.

Сваке године школа обиљежи низ еколошких датума: 26.01. Свјетски дан образовања о заштити животне средине, 14.02. Свјетски дан очувања енергије, 22.03. Свјетски дан вода, 22.04. Дан планете Земље, 05.06. Дан заштите животне средине.

Средње образовање и васпитање

У оквиру средњег образовања и васпитања тематика из области животне средине заступљена је у наставним плановима и програмима како слиједи:

У **ЈУ Гимназија Прњавор** ученици у општем и рачунарско-информатичком смјеру стичу знања из области заштите животне средине из биологије, енглеског и њемачког језика, географије, хемије и часовима одјељенске заједнице.

У наставним садржајима наведених предмета изучавају се сљедеће теме: разврставање отпада, киселе кише, ефекат стаклене баште, озонски омотач, загађивачи животне средине, загађивање и заштита вода, ваздуха, земљишта, хране, бука и заштита од буке, радијација и заштита од радијације, заштита природе, рационално коришћење енергије, канцерогена једињења и хемијска једињења, пречишћавање отпадних вода. На часовима одјељенске заједнице током априла мјесеца обрађују се теме о штетности амброзије и Дан планете Земље. Школа има организовану еколошку секцију а ученици Гимназије редовно учествују у уређивању школског дворишта, чишћењу паркова и уређењу СРЦ „Борик“ Прњавор.

Предмети из којих ученици у школској 2015/2016.години у **ЈУ Центар средњих школа „Иво Андрић“ Прњавор**, стичу знања из области заштите животне околине су: биологија (образовни профили: пољопривредни техничар, прехранбени техничар и прехранбени прерађивач) и екологија и заштита животне средине (образовни профили: техничар електроенергетике и грађевински техничар);

Ваннаставне активности су током неколико претходних школских година организоване из ове области, а и ове школске године у школи дјелује еколошка секција.

Током претходних школских година кроз наставне садржаје у оквиру редовне наставе, часове одјељенске заједнице и ваннаставне активности обиљежавани су значајни еколошки датуми:

Као најважније из ове области активности које су реализоване у претходним школским годинама:

- ❖ 18. априла 2012. године, у склопу обиљежавања Дана планете Земље, ученици другог разреда прехранбених техничара реализовали су акцију „Екологија“, током које су организовали шетњу градом, с циљем подизања еколошке свијести код суграђана. Исте године ученици другог разреда прехранбених техничара, организовали су акцију уређења парка преко пута Дома културе Прњавор, за шта су били награђени новчаном наградом;

- ❖ 05. јуна 2012.године, поводом Свјетског дана заштите животне средине, у холу школе је уприличена пригодна изложба на њемачком језику. Изложбу су приредили ученици другог разреда економских техничара и првог и другог разреда пословно-правних техничара, а за присутне ученике је изведен и пригодан програм. Истовремено је у једном дијелу хола направљен „еколошки кутак“, који су направили ученици првог разреда економских техничара;
- ❖ Јануар-април 2013. године, у склопу пројекта „ЈА ГРАЂАНИН“, ученици II разреда геодетских техничара обрадили проблем „Низак ниво рециклаже ПЕТ амбалаже“ и освојили 1.мјесто на школском и 3.мјесто на међуопштинском такмичењу;
- ❖ 2013.година – реализован Пројекат Гете института под називом „ЈУРИШ НА ОКОЛИШ“, чији је циљ био да се нагласи значај заштите околине кроз еколошке акције, те да се укаже на неодговоран однос људи према околини, што би у перспективи могло узроковати велике проблеме. Пројекат се проводи од 2011.године, од пријављених укупно 60 школа, са својим идејним рјешењем прњаворска школа је изабарана међу 11 најбољих;
- ❖ 22.априла 2014.године, у склопу обиљежавања Дана планете Земље, ученици II разреда пољопривредних техничара, заједно са ученицима Гимназије, организовали су акцију чишћења СРЦ „Борик“;
- ❖ 2015.година: ученици су се у великом броју укључили у акцију коју су иницирала удружења „Мозаик пријатељства“ из Бањалуке и „Руке“ из Сарајева, а која се састојала из два дијела: 22.априла чишћење СРЦ „Борик“ и 9. маја „Очистимо Земљу за један дан“ – акција уклањања дивљих депонија.

9.3. Закључна разматрања

Очигледно је да код становништва постоји свијест о угрожености животне средине, али је недовољно развијена. Изражена је неусклађеност између знања и еколошког понашања. У образовним установама су заступљени еколошки садржаји како у оквиру редовног наставног програма тако и у ваннаставним активностима. Уочено је да је недовољан број еколошких садржаја у медијима и да не постоји заинтересованост за укључивање такве врсте садржаја у програмске шеме.

Мали је број удружења грађана, невладиних организација и стручних служби које се баве проблемом заштите животне средине те је неопходно ојачати их и обезбједити дио средстава за рад из буџета општине. Осим ојачавања постојећих, потребно је подстаћи оснивање и нових удружења.

Циљеви и мјере које је неопходно предузети у наредном периоду су:

- ✓ веће учешће локалног становништва у еколошким програмима и акцијама,
- ✓ подизање нивоа свијести дјеце и одраслих о заштити животне средине,
- ✓ већи број ваннаставних активности у школама и оснивање еколошких секција у школама гдје не постоје,
- ✓ унапређење рада постојећих стручних служби које се баве заштитом животне средине,
- ✓ повећање броја удружења грађана и невладиних организација које се баве заштитом и унапређењем животне средине и оснаживање постојећих,
- ✓ виши степен примјене законских прописа о заштити животне средине,
- ✓ поспјешивати сарадњу еколошке инспекције, стручних служби, удружења, као и самих грађана са локалним медијима.

Приступ информацијама и учешће јавности у питањима које се односе на област заштите животне средине регулисани су одредбама Закона о заштити животне средине („Службени гласник Републике Српске“, број 71/12 и 79/15).

9.4. Законски оквир

1. Закон о заштити животне средине („Службени гласник Републике Српске“, број 71/12 и

- 79/15);
2. Закон о слободи приступа информацијама („Службени гласник Републике Српске“, број 20/01);
 3. Закон о општем управном поступку („Службени гласник Републике Српске“, број 13/02, 87/07 и 50/10).

IV. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ ЛЕАП-а ОПШТИНЕ ПРЊАВОР

Радна група за израду ЛЕАП-а општине Прњавор, одредила је приоритете мултикритеријумском анализом по методологији РЕЦ-а и предложила оквирне Акционине планове за приоритетне циљеве за период доношења плана. У овом поглављу су приказани приоритетни циљеви ЛЕАП-а општине Прњавора према тематским цјелинама које су обухваћене документом.

Важно је напоменути, пошто се ради о ревизији документа, да је на основу анализе реализованих циљева – активности за претходни период, закључено да се у наредном документу треба одредити за мањи број циљева, као и активности. У избору будућих акција у унапређењу заштите животне средине потребно је реалније одлучивати. Претходни документ је био веома амбициозан, али пракса је показала да се у области екологије помаци праве спорије, посебно се мисли на програме који захтијевају пуно времена и новца.

Одређени приоритетни циљеви су:

- унапређен квалитет вода;
- регулисано управљање отпадом;
- побољшан квалитет земљишта;
- унапређење стања шума и шумског земљишта;
- побољшан квалитет ваздуха и коришћење потенцијала обновљивих извора енергије;
- плански уређен и заштићен простор;
- заштићен биодиверзитет и природна добра;
- побољшано здравље становништва;
- развијена јавна свијест и побољшана доступност информацијама.

V. АКЦИОНИ ПЛАНОВИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ОПШТИНЕ ПРЊАВОР

Према приоритетним циљевима одређени су оперативни циљеви који обухватају оријентациони преглед планова, програма и мјера за период 2015-2020. године по приоритетним секторима, на основу којих ће се изградити пројектни приједлози:

1. СЕКТОР ВОДЕ И ОТПАДНЕ ВОДЕ

Дугорочно гледано, општина Прњавор жели смањити емисију штетних материја из нетретираних комуналних отпадних вода у водне ресурсе за 60% те повећати ефикасност кориштења расположивих водних ресурса за 60%. За остварење овог плана у наредном периоду од 6 година општина Прњавор намјерава достићи следеће оперативне циљеве:

- ✚ повећана покривеност градског подручја канализационом мрежом за прикупљање отпадних вода за 10% и сво становништво које није обухваћено системом јавне канализације упознато са исплативим и технички прихватљивим рјешењима одводње и третмана отпадних вода;
- ✚ успостављен систем пречишћивача отпадних вода;
- ✚ комплетирана техничка документација за систем секундарног третмана отпадних вода урбаног дијела општине;

- ✚ смањење губитака у систему водоснабдијевања за 30%;
- ✚ успостављен систем заштите свих водозахватних подручја и свих изворишних подручја на општини Прњавор;
- ✚ заштита од поплава водних ресурса општине Прњавор је адекватно третирана у плану управљања водама слива ријеке Саве за Републику Српску;
- ✚ повећана покривеност за 20% руралних подручја водоводом, евидентирати сва позната нова изворишта и искористити их.

Праћење испуњења наведених циљева ће бити осигурано:

- праћењем броја новоприкључених објеката на систем јавне канализације
- праћењем броја одржаних састанака, посјета, консултација надлежних општинских служби
- праћењем степена финализације инвестиционо-техничке документације за систем третмана отпадних вода;
- праћењем m³ воде у систему водоснабдијевања;
- праћењем броја заштићених водозахватних подручја;
- праћењем дужине уређених ријечних корита заштићених од поплава;
- праћењем броја новоприкључених објеката на систем водонабдијевања.

Како би ови циљеви били достигнути планиране су сљедеће мјере:

Тип мјере	Шта? (Пројекти, планови, активности, процедуре)	Ко? (извор средстава, партнери)	Кад? (Временски оквир)	Колико? (Оквирна средства у КМ)
реализовати/демонстрирати/подржати	1.1. Изградња нове канализационе мреже у дужини од 2 km у градском подручју општине Прњавор	Општина Прњавор ИПА пројекти Међународне организације	2016-2020	500.000
	1.2. Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода	Општина Прњавор ИПА пројекти Међународне организације	2018-2020	1.500.000
	1.3. Израда документације (геодетска подлога у електронском формату) система третмана отпадних вода, у циљу редовне евиденције о стварном стању	Општина Прњавор ИПА пројекти НВО	2018-2020	10.000
	1.4. Едукација становништва о исплативим и техничким прихватљивим рјешењима одводње и третмана отпадних вода	Општина Прњавор СИДА НВО	2016-2020	10.000
	1.5. Изградња водосистема на подручју општине Прњавор према Програму изградње, модернизације и реконструкције инфраструктурних објеката за 2015. годину и	Општина Прњавор	2015	35.000
	1.6. Изградња нових и реконструкција постојећих објеката водоснабдијевања на подручју општине Прњавор према Програму кориштења новчаних средстава прикупљених од посебних водних накнада за 2015. годину	Општина Прњавор	2015-2016	130.000
	1.6.Реновирање постојеће водоводне мреже у градском подручју	Општина Прњавор ИПА пројекти КП „Водовод“ Прњавор	2016-2020	1.000.000
	1.7. Израда пројекта и изградња нове водоводне мреже за приградска насеља	Општина Прњавор КП“Водовод“ Прњавор	2016-2020	1.500.000
	1.8. Повећана покривеност руралног подручја водоводном мрежом	Општина Прњавор Учешће грађана	2017-2020	1.000.000

1.9. Израда катастра загађивача површинских и подземних вода општине Прњавор	Општина Прњавор	2016-2018	10.000
1.10. Израда елабората за заштиту водозахватних и изворишних подручја на општини Прњавор	Општина Прњавор ЈУ „Воде Српске“	2017-2018	10.000
1.11. Усвајање програма заштите водозахватних и изворишних подручја на општини Прњавор	Општина Прњавор Министарство ЈУ „Воде Српске“	2018	-
1.12. Активности из програма заштите водозахватних и изворишних подручја	Општина Прњавор	2019-2020	50.000
1.13. Уређење слива ријеке Украине у циљу заштите од поплава (израда студије и рјешавање приоритетних проблема)	Општина Прњавор Министарство ЈУ „Воде Српске“	2016-2020	250.000
1.14. Реконструкција и санација корита поплавних подручја у општини Прњавор	Општина Прњавор ИПА пројекти Међународне организације	2016-2020	200.000
1.15. Изградња каскада на површинским водотоковима на општини Прњавор	Општина Прњавор СРД „Украински цвијет“ Прњавор	2016-2020	20.000

2. СЕКТОР УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ

Дугорочно гледано, општина Прњавор жели смањити загађење животне и радне околине успоставом економски одрживог система управљања отпадом за цјелокупно (100%) подручје општине Прњавор. За остварење овог плана у наредном периоду од 6 година општина Прњавор намјерава достићи следеће оперативне циљеве :

- ✚ прихваћена општинска стратегија управљања отпадом;
- ✚ формирана и усвојена цијена третмана прикупљања и збрињавања отпада која осигурава економски одржив систем управљања отпадом;
- ✚ повећан капацитет у техничко-организационом смислу субјеката задужених за управљање отпадом за збрињавање 20.000 m³;
- ✚ смањене површине под дивљим депонијама за 60% на подручју општине Прњавор.

Праћење испуњења наведених циљева ће бити осигурано:

- праћењем степена финализације општинске стратегије управљања отпадом;
- праћењем степена финализације критерија и цијена за прикупљање и збрињавање отпада;
- праћењем броја новосклопљених уговора о одвозу смећа;
- праћењем смањења броја дивљих депонија.

Како би ови циљеви били достигнути планиране су следеће мјере:

Тип мјера	Шта? (Пројекти, планови, активности, процедуре)	Ко? (извор средстава – потенцијално и партнери)	Кад? (Временски оквир)	Колико? (Оквирна средства)
реализовати/демон- рати/подржати	2.1 Припрема Локалног плана управљања отпадом на општини Прњавор	Општина Прњавор	2015-2020	20.000
	2.2. Спровођење активности и мјера из Плана управљања отпадом на општини Прњавор	Општина Прњавор ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор Фонд за заштиту животне средине РС	2016-2020	50.000

2.3. Формирање Центра за сакупљање комуналног отпада који није могуће одложити у контејнере за комунални отпад (кабасти и др. отпад)	Општина Прњавор Министарство ИПА пројекти	2016-2020	100.000
2.4 Повећање капацитета ЈП "Парк" а.д. Прњавор у техничко-организационом смислу кроз набавку нових контејнера	Општина Прњавор Фонд за заштиту животне средине РС НВО	2016-2020	10.000
2.5. Имплементација ГИС-а за преглед и пријаву еколошких ризика у животној средини – мапирање дивљих депонија	Општина Прњавор НВО	2016-2017	20.000
2.6. Акције чишћења постојећих евидентираних дивљих депонија на подручју општине Прњавор	Општина Прњавор НВО	2016-2020	20.000
2.7. Едукација становништва у поступању са отпадом и становништва руралног подручја у третману пестицида	Општина Прњавор	2016-2020	10.000

3. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Дугорочно гледано, општина Прњавор жели смањити загађење пољопривредног земљишта и унаприједити пољопривредну производњу кроз примјену савремених агротехничких мјера и рјешења која не загађују животну средину. За остварење овог плана у наредном периоду од 6 година општина Прњавор намјерава достићи сљедеће оперативне циљеве :

- ✚ спровођење едукације пољопривредних произвођача,
- ✚ подршка органској производњи,
- ✚ усвојена Основа заштите, уређења и кориштења пољопривредног земљишта
- ✚ санирана клизишта и заштита од ерозија и поплава,
- ✚ усвојен Локални план управљања отпадом.

Праћење испуњења наведених циљева ће бити осигурано:

- позитивном сарадњом са удружењима пољопривредних произвођача
- праћењем степена финализације општинске стратегије управљања отпадом;
- праћењем бројности сточног фонда,
- праћењем стања и површина обрадивог земљишта,
- праћењем стања на тржишту и конкурентности пољопривредних производа.

Како би ови циљеви били достигнути планиране су сљедеће мјере:

Тип мјере	Шта? (Пројекти, планови, активности, процедуре)	Ко? (извор средстава – потенцијално и партнери)	Кад? (Временски оквир)	Колико? (Оквирна средства)
релизовати/демонстрирати	3.1.Еколошка едукација пољопривредних произвођача	Општина Прњавор НВО Министарство	2016-2017	15.000
	3.2. Израда Основе заштите, уређења и кориштења пољопривредног земљишта	Општина Прњавор НВО	2016-2018	70.000
	3.3. Израда Програма заштите пољопривредног земљишта од ерозије	Општина Прњавор	2016-2018	-
	3.4. Програм подршке органској пољопривредној производњи	Општина Прњавор НВО	2016-2021	20.000
	3.5. Санација клизишта на подручју општине у складу са приоритетима	Општина Прњавор Министарства Међународне	2016-2020	3.000.000

организације

4. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Дугорочно гледано, општина Прњавор жели постићи трајно одржавање здравља шумског земљишта, односно слиједити примарни задатак превентивних и репресивних заштитних мјера шумских биоценоза. За остварење овог плана у наредном периоду општина Прњавор намјерава достићи сљедеће оперативне циљеве :

- ✚ примјена шумско-узгојних мјера као темеља заштите шума,
- ✚ при обнови шума користити отпорне врсте на гљиве, инсекте и друге биотске факторе,
- ✚ одржавање шумских колских путева,
- ✚ заштита од пожара и хитно реаговање ТВЈ Прњавор;
- ✚ усвојена Шумскопривредна основа,
- ✚ примјена законских аката у области шума,

Праћење испуњења наведених циљева ће бити осигурано:

- утврђивањем степена узурпације;
- праћењем и надзором од стране шумске управе;
- праћењем стања шумског земљишта;
- мониторингом виталности шумских заједница;
- праћењем извјештаја о здравственом стању шума.

Како би ови циљеви били достигнути планиране су сљедеће мјере:

Тип мјере	Шта? (Пројекти, планови, активности, процедуре)	Ко? (извор средстава – потенцијално и партнери)	Кад? (Временски оквир)	Колико? (Оквирна средства)
реализовати	4.1. Израда Шумскопривредне основе за шуме у приватном власништву за период од 2017-2027. године	Општина Прњавор	2017-2020	90.000
	4.2. Пројекат чишћења и уређења парк шуме „Борик“ Прњавор	Општина Прњавор НВО Јавне установе	2016-2020	-
	4.3. Пројекат обнове шума и пошумљавања у оквиру програма обиљежавања значајних датума еколошког календара	Општина Прњавор НВО	2016-2020	10.000

5. СЕКТОР АТМОСФЕРЕ, ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ И ОБНОВЉИВИХ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ

Дугорочно гледано, општина Прњавор жели смањити загађење ваздуха проузроковано сагоријевањем фосилних горива за 20%. За остварење овог плана у наредном периоду од 6 година општина Прњавор намјерава достићи следеће оперативне циљеве :

- ✚ прихваћена дугорочна стратегија гријања стамбених, пословних и јавних објеката на градском подручју општине Прњавор;
- ✚ смањена потрошња енергије од фосилних горива до 5% у објектима под власништвом општине Прњавор, примјеном принципа енергетске ефикасности;
- ✚ уштеда кроз производњу електричне енергије настале од обновљивих и/или алтернативних извора енергије на подручју општине Прњавор;
- ✚ смањити потрошњу електричне енергије у систему јавне расвјете у општини Прњавор за 20%;
- ✚ смањена загађеност ваздуха издувним гасовима из аутомобила за 10%.

Праћење испуњења наведених циљева ће бити осигурано:

- праћењем степена финализације општинске стратегије енергетске ефикасности и система гријања;
- праћењем трошкова енергије издвојених из буџета општине Прњавор;
- праћењем количине енергије створене из обновљивих и/или алтернативних извора енергије;
- праћењем смањења количине енергије у систему јавне расвјете.

Како би ови циљеви били достигнути планиране су следеће мјере:

Тип мјере	Шта? (Пројекти, планови, активности, процедуре)	Ко? (извор средстава – потенцијално и партнери)	Кад? (Временски оквир)	Колико? (Оквирна средства)
реализовати/ подржати	5.1. Усвојена стратегија гријања стамбених, пословних и јавних објеката на градском подручју	Општина Прњавор	2016-2020	20.000
	5.2. Термоизолација јавних објеката	Општина Прњавор УНДП НВО	2016-2020	300.000
	5.3. Увођење савремених технологија гријања и управљање енергијом у јавним објектима	Општина Прњавор УНДП НВО	2016-2020	100.000
	5.4. Припрема и усвајање Локалног акционог плана енергетске одрживости	Општина Прњавор	2016-2020	10.000
	5.5. Постављање аутоматске мјерне станице за мониторинг квалитета ваздуха	Општина Прњавор	2017	50.000
	5.4. Припрема и усвајање Локалног програма заштите ваздуха	Општина Прњавор	2018-2021	20.000
	5.5. Спровођење континуираног мониторинга квалитета ваздуха на подручју општине	Општина Прњавор РХМЗ	2016-2020	20.000
	5.6. Активности мјера из програма заштите ваздуха	Општина Прњавор	2019-2020	20.000
	5.7. Увођење редовног прања улица због задржавања тешких метала у ваздуху и на улици	Општина Прњавор	2016-2020	50.000

6. ПЛАНСКО УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА

Дугорочно гледано Општина Прњавор жели унаприједити капацитете у области просторног планирања. За остварење овог плана у наредном периоду општина Прњавор намјерава достићи следеће циљеве:

- ✚ набавка ГИС софтера и обуке стручног особља за рад у програму,
- ✚ припрема за израду Урбанистичког плана општине Прњавор, чије се усвајање очекује у току 2016. године,
- ✚ евиденција објеката културно-историјског наслијеђа,
- ✚ уређење руралних подручја да би се омогућило плански развој села општине Прњавор.

Праћење испуњења наведених циљева ће бити осигурано:

- праћењем степена финализације Урбанистичког плана,
- праћењем броја издатих дозвола и докумената просторног планирања,
- праћењем броја идентифицираних културно-историјских објеката, произашлих из евиденције.

Да би ови циљеви били достигнути планиране су следеће мјере:

Тип мјере	Шта? (Пројекти, планови, активности, процедуре)	Ко? (извор средстава – потенцијално и партнери)	Кад? (Временски оквир)	Колико? (Оквирна средства)
реализовати	6.1.Израда Урбанистичког плана општине Прњавор	Општина Прњавор	2016-2017	150.000
	6.2.Израда планова за рурална подручја	Општина Прњавор Министарства	2016-2020	100.000
	6.3.Унапређење информационих технологија – увођење ГИС софтвер	Општина Прњавор	2016-2020	300.000
	6.4. Инвестиционе мјере према заштити културно-историјског наслијеђа и биолошке различитости	Општина Прњавор Министарства	2016-2021	50.000 КМ

7. БИОДИВЕРЗИТЕТ И ЗАШТИТА ПРИРОДЕ

Дугорочно гледано, општина Прњавор жели сачувати, адекватно вредновати и у функцију одрживог развоја ставити биолошку различитост, природно и културно-историјско наслијеђе општине Прњавор. За остварење овог плана у наредном периоду од 6 година општина Прњавор намјерава достићи следеће оперативне циљеве:

- ✚ валоризовано стање и идентификоване мјере заштите биолошке различитости и културно историјског наслијеђа,
- ✚ заштићен феномен воденог цвијета на ријеци Укрина од нестанка (уништења)
- ✚ уређење постојећих и изградња нових зелених површина
- ✚ заштићене шуме од противправног дјеловања човјека

Праћење испуњења наведених циљева ће бити осигурано:

- праћењем степена финализације општинске студије о обиму деградације;
- праћењем броја пројеката којима се ревитализује биолошка различитости;
- праћењем броја пројеката везаних за феномен воденог цвијета на Укрини;
- праћењем броја идентифицираних културно-историјских објеката, произашлих из регистра.

Како би ови циљеви били достигнути планиране су следеће мјере:

Тип мјере	Шта? (Пројекти, планови, активности, процедуре)	Ко? (извор средстава – потенцијално и партнери)	Кад? (Временски оквир)	Колико? (Оквирна средства)
Релизовати/демонстрирати	7.1.Припрема Локалног плана заштите природе	Општина Прњавор Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа	2016-2020	10.000
	7.2. Израђена студија обима деградације биљног и животињског свијета и идентификоване мјере ревитализације биолошке разноликости	Општина Прњавор Републички завод Министарства	2016-2020	20.000
	7.3. Инвестиционе мјере према заштити културно-историјског наслијеђа и биолошке различитости	Општина Прњавор Министарства	2016-2010	100.000
	7.4. Програм заштите воденог цвијета ријеке Укрине	Општина Прњавор Републички завод	2016-2020	10.000
	7.5. Промотивне активности и туристичка препознатљивост	Општина Прњавор Министарства	2016-2020	50.000

7.6. Уређење постојећих и подизање зелених површина	Општина Прњавор Министарства	2016-2021	100.000 КМ
7.7. Едукација о заштити животне средине	Општина Прњавор Министарства	2016-2021	10.000 КМ

8. ЈАВНО ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЈЕДНОСТ СТАНОВНИШТВА

Дугорочно гледано, општина Прњавор ће успоставити одрживи, интегрални систем процјене, праћења, превенције свих врста ризика који повезују животну средину, здравље и сигурност становништва. За остварење овог плана у наредном периоду од 6 година општина Прњавор намјерава достићи слиједеће оперативне циљеве:

- ✚ успостављање квалитетног система мониторинга свих медија животне средине;
- ✚ успостављање јединственог система за прикупљање, евидентирање, обраду и размјену података у области заштите животне средине;
- ✚ едукација, здравствено и еколошко просвјетивање локалног становништва
- ✚ израда катастра загађивача на подручју општине;
- ✚ унапређење рада ЈЗУ „Дом здравља“ кроз обезбјеђивање средстава за програме здравствене заштите и едукације;
- ✚ збрињавање паса луталица - азил за псе.

Праћење испуњења наведених циљева ће бити осигурано:

- праћењем и анализирањем извјештаја о стању животне средине;
- праћењем здравственог стања становништва;
- праћењем реализације пројеката у области јавног здравља.

Како би ови циљеви били достигнути планиране су слиједеће мјере:

Тип мјере	Шта? (Пројекти, планови, активности, процедуре)	Ко? (извор средстава – потенцијално и партнери)	Кад? (Временски оквир)	Колико? (Оквирна средства)
Реализовати/демонстрирати	8.1. Успостављање континуираног мониторинга ваздуха набавком и успостављањем аутоматске мјерне станице	Општина Прњавор СИДА РХМЗ	2016-2017	50.000
	8.2. Припрема и усвајање општинске Одлуке о мјерама заштите од буке	Општина Прњавор	2016	-
	8.3. Успостављање мониторинга буке и вибрација у градском подручју	Општина Прњавор Министарства	2016-2021	20.000
	8.4. Унапређење информационих технологија у сектору цивилне заштите	Општина Прњавор Министарства	2016-2020	20.000
	8.5. Израда „Програма контроле популације паса на подручју општине Прњавор	Општина Прњавор	2016-2020	-
	8.6. Рјешавање проблема паса луталица - азил за псе	Општина Прњавор Сусједне општине	2017	50.000
	8.7. Управљање отпадом у градском подручју- постављање већег броја контејнера за селективно одлагање отпада	Општина Прњавор СИДА, USAID Фонд за заштиту животне средине РС	2016-202	20.000 КМ

9. ЈАВНА СВИЈЕСТ, ИНФОРМИСАНOST И ОБРАЗОВАЊЕ

Дугорочно гледано, општина Прњавор ће преузети главну улогу у развијању свијести и јачању примјене доступности информацијама, повећању еколошких тема и садржаја у медијима, учешћу јавности у рјешавању питања загађења и заштите животне средине. Општина Прњавор ће подржати организације које се баве овом проблематиком приликом имплементације еколошких пројеката и подстакнути развој свијести и еколошке културе код ученика кроз обезбјеђивања средстава за рад секција и организација.

За остварење овог плана у наредном периоду од 6 година општина Прњавор намјерава достићи слиједеће оперативне циљеве:

- ✚ унапређење имплементације и измјене у хоризонталној законској регулативи (свих релевантних прописа којима се уређују области: грађење, концесије, водопривреда, заштита животне средине, у односу на већину идентификованих недостатака;
- ✚ обавештавање јавности о активностима и анимирање јавности;
- ✚ подизање свијести јавности о значају учешћа, али првенствено значају животне средине за живот свих будућих генерација;
- ✚ јачање капацитета удружења грађана и организација како би квалитетније и смисленије могли приступити информацијама, формулисати захтјеве, те на адекватан начин учествовати у доношењу одлука;
- ✚ преиспитивање јавног интереса при доношењу одлука значајних за животну средину
- ✚ подршка образовном систему у развоју еколошких програма и акција.

Праћење испуњења наведених циљева ће бити осигурано:

- праћењем броја захтјева за приступ информацијама;
- праћењем броја жалби и притужби на рјешавање управних органа у области заштите животне средине;
- праћењем реализације пројеката НВО сектора у овом сектору;
- праћењем еколошке тематике и садржаја у јавним медијима и веб страницама.

Како би ови циљеви били достигнути планиране су слиједеће мјере:

Тип мјере	Шта? (Пројекти, планови, активности, процедуре)	Ко? (извор средстава – потенцијално и партнери)	Кад? (Временски оквир)	Колико? (Оквирна средства)
Реализовати/демонстрирати	9.1.Формирање и успостављање рада локалног еколошко-информационо-едукативног центра	Општина Прњавор Министарства	2016-2017	20.000 КМ
	9.2.Програми едукације о заштити животне средине	Општина Прњавор Министарства НВО	2016-2020	10.000 КМ
	9.3.Еколошке радионице за дјецу и омладину	Општина Прњавор Министарства НВО	2016-2020	10.000 КМ
	9.4.Обиљежавање значајних еколошких датума пригодним акцијама	Општина Прњавор НВО Јавне установе	2016-2020	10.000 КМ
	9.5.Покретање радио-емисије о теми екологија и заштита животне средине	Општина Прњавор ЈП „Радио Прњавор“	2016-2017	10.000 КМ
	9.6. Ажурирање веб портала општине са еколошким садржајима и обавјештавање о активностима	Општина Прњавор	2016-2020	-

VI. КЉУЧНИ АСПЕКТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЛЕАП-А ОПШТИНЕ ПРЊАВОР

SWOT АНАЛИЗА

На основу прикупљених података који приказују тренутно стање у појединим областима, односно дају основу за процјену стања животне средине, урађена је закључна SWOT анализа животне средине у општини Прњавор, односно анализа основних снага, слабости, могућности и пријетњи са којима се суочавамо. Снаге и слабости представљају интерне (унутрашње) факторе, односно интерну анализу која треба да укаже на то шта су предности а шта недостаци наше општине, док пријетње и могућности представљају екстерне (спољне) факторе, односно екстерну анализу која треба да идентификује потенцијалне пријетње развоју као и да укаже на то шта су шансе, односно могућности наше општине.

Снаге и могућности представљају позитивне, док слабости и пријетње представљају негативне факторе економског развоја. Користећи SWOT анализу у стратешком планирању уопште (укључујући и ЛЕАП), односно идентификујући интерне и екстерне факторе који утичу на развој локалне заједнице настојаћемо да, што квалитетније у имплементацији Локалног еколошког акционог плана:

- ✚ искористимо наше снаге,
- ✚ реализујемо могућности,
- ✚ смањимо утицај пријетњи,
- ✚ елиминишемо слабости.

SWOT анализа је резултат заједничких напора локалне управе и свих кључних интересних група и појединаца, који су комисијским и личним радом појединаца дошли до релевантних података и анализа. На основу тог и таквог рада на прикупљању и систематизовању података и давању предлога и идеја за нашу општину, снимајући и анализирајући стање животне средине, тј. природне, друштвене и све друге факторе као и присутне приједлоге и идеје како постојеће стање побољшати и унаприједити, препознатљивије су наше снаге, слабости, могућности и пријетње. Након препознавања и уважавања одређених чињеница мора се закључити да општина Прњавор није до сада на један систематизован и плански начин прилазила питању животне средине, због чега је неопходно да у што краћем року започне имплементацију овог документа. Истовремено је неопходно прићи прецизном дефинисању одговорности органа и појединаца, овладати опробаним начином вођења стратешких развојних процеса. Укрштањем интерних снага и слабости са могућностима и пријетњама идентификовали смо следећу SWOT анализу:

<u>СНАГЕ</u>	<u>СЛАБОСТИ</u>
✓ релативно повољан географски положај ✓ природни ресурси ✓ климатска и амбијентална привлачност ✓ људски ресурси ✓ позитивна	✗ застарјела опрема постојећих привредних капацитета ✗ недостатак воде за пиће ✗ непокривеност територије општине одвозом отпада ✗ застарјела опрема и возила ЈКП „Парк“ а.д. Прњавор ✗ финансијски ресурси ✗ неедуковано становништво ✗ лоша комунална инфраструктура ✗ лош социоекономски статус становништва ✗ нерјешено гријање градског подручје
<u>МОГУЋНОСТИ</u>	<u>ПРИЈЕТЊЕ</u>

✓ едукација становништва (школе, медији, здравствене установе) ✓ успостављање хидрометеоролошке станице ✓ незагађен природни амбијент (добри услови за развој туризма, лова, риболова итд.) ✓ отварање нових производних капацитета на основу постојеће инфраструктуре са чистим технологијама ✓ кориштење постојећих ресурса ✓ развијање спортских активности ✓ проширење здравствених капацитета ✓ кориштење домаћих фондова ✓ кориштење предприсупних фондова ✓ доношење преавних аката за заштиту животне средине ✓ примјењивање постојећих законских акта	✗ дивље депоније ✗ уништавање зелених површина ✗ непостојање канализационе инфраструктуре ✗ непоштовање закона и законских прописа ✗ нелегална сјеча шума ✗ миграција становништва ✗ бесправна градња ✗ рудник и ТЕ Станари ✗ изградња аутопута Бања Лука – Добој ✗ површинске експлоатације
--	---

VII. ПРИОРИТЕТНИ ПРОЈЕКТИ ЛЕАП-А ОПШТИНЕ ПРЊАВОР

У свакој будућој активности везаној за реализацију идентификованих мјера/пројеката Локалног еколошког акционог плана, потребно је претходно вредновати аспекте животне средине утицаје, узроке настанка аспекта, као и неопходне активности на елеминисању или свођењу истих на прихватљиву мјеру.

Предложени критеријуми су следећи:

Табела број 34. Вјероватноћа појављивања

Оцјена појављивања	Фреквенција појављивања	Период појављивања
А	Веома риједак догађај	једном у 1-5 године
Б	Риједак догађај	једном у 1-6 мјесеци
Ц	Чест догађај	једном седмично
Д	Веома чест догађај	стално или једном дневно

Табела број 35. Критеријуми за процјену значаја аспекта, озбиљност посљедица

Оцјена озбиљности	Утицај	Опис утицаја
1	Занемарљив утицај	Нема жалби, нема законских регулатива, нема штете по околину, веома мали пролазни утицај, нема утицај на здравље.
2	Средњи утицај	Нема жалби, нема законских регулатива, утицај на околину није увјек мјерљив, али је јасно да постоји стралан утицај на животну средину, може да утиче при дужем излагању, прекомјерно трошење ресурса, деградација околине
3	Озбиљан утицај	Постоје законске регулативе, постојале су жалбе на његов утицај, има доказан утицај на здравље, инцидент са опасним материјама и опасним отпадом
4	Критичан утицај	Озбиљни инциденти, сталне жалбе, кршење закона, озбиљан утицај на животну средину, опасност по живот и здравље

Табела број 36. Коначна оцјена аспекта утицаја на животну средину

Оцјена појављивања	Оцјена озбиљности			
	1	2	3	4
А	Није значајан	Није значајан	Није значајан	Значајан
Б	Није значајан	Није значајан	Значајан	Значајан
Ц	Није значајан	Није значајан	Значајан	Значајан
Д	Није значајан	Значајан	Значајан	Значајан

Дакле, на основу усвојеног модела, коначна оцјена аспекта може бити: ЗНАЧАЈАН или НИЈЕ ЗНАЧАЈАН и на основу тога ће се градити приоритети имплементације ЛЕАП-а.

Напомена: Аспекти за које постоје законски захтјеви имају коначну оцјену ЗНАЧАЈАН, и захтијевају приоритетне мјере.

На основу ових критеријума, Тим за реализацију ЛЕАП-а, ће периодично (једном годишње), уз шире консултације радити на изради Акционог плана за наредну буџетску годину из мјера/пројеката који су идентификовани овим ЛЕАП-ом за период 2015-2020. године.

VII. ФИНАНСИЈСКИ АСПЕКТ ЛЕАП-А ОПШТИНЕ ПРЊАВОР

У циљу реализације што већег броја акционих планова и пројеката чији укупни износ финансијских средстава превазилази оквири буџета општине Прњавор, потребно је реалније сагледати ситуацију. Један дио приоритетних циљева из ЛЕАП-а је већ обухваћен буџетом општине и понавља се сваке године, а ради се о улагањима у изградњу водоводне и канализационе мреже, путне инфраструктуре, израду урбанистичког плана, подршке пољопривредним произвођачима, едукација пољопривредних произвођача, азил за псе луталице и др. Највећи дио средстава потребних за спровођење оперативних планова односи се на велике капиталне инвестиције које се сваке године дефинишу програмом који доноси Скупштина општине и чији извори финансирања су унапријед познати. Највеће програмско подударање са буџетом може се очекивати код акционих планова за сектор вода и отпадних вода и планско уређење простора док су активности код осталих планова до сада мање били заступљени у буџету општине, а о чему одлучује Скупштина општине напријед поменути програмом.

Закључак:

Обзиром на напријед наведене чињенице, може се закључити да у зависности од подударања капиталних инвестиција општине, у наредном периоду за који се доноси ЛЕАП, учешће општине у суфинансирању пројеката који нису предвиђени буџетом може износити максимално до 20% у односу на укупна предвиђена средства. Дефинисана средства су оквирна и потребно их је разрадити у пројектним приједлозима.

Разлику треба тражити у другим изворима предвиђеним планом стога је неопходно усмјерити ангажовање на припрему квалитетних пројектних приједлога. Коначан циљ је остваривање капацитета и високог нивоа организације за приступ ИПА фондовима. Осим тога, један од основних циљева општине Прњавор је успостављање позитивне климе за улагање у привредном сектору, чиме ће се обезбједити свеукупан друштвени развој.

VIII. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА ЛЕАП-А

Мониторинг и евалуација подразумијевају интерресорно и мултидисциплинарно процјењивање спроведених активности дефинисаних ЛЕАП документом како би се остварили сљедећи циљеви:

- ефикасно провођење ЛЕАП-а,
- израда препорука за надлежне службе, организације, јавна предузећа,
- измјене и допуне ЛЕАП-а уколико се утврди да за тим постоји потреба.

За потребе праћења и реализацију активности и пројеката дефинисаних у ЛЕАП-у, установиће се ЛЕАП Евалуациони Тим (ЛЕТ) који ће се састојати од три особе из различитих општинских служби. Чланове ЛЕАП Евалуационог Тима именује начелник на плански период одређен ЛЕАП-ом (2015-2020) у року од 15 дана од дана усвајања ЛЕАП-а од стране Скупштине општине. Основни задатак ЛЕАП Евалуационог Тима је да на полугодишњем и годишњем нивоу (јун и децембар) прати provedбу ЛЕАП-а у свим областима дјеловања и на свим нивоима. Поред праћења, ЛЕАП Евалуациони Тим анализира прикупљене информације у сврху припреме годишњег извјештаја о спровођењу ЛЕАП-а и доношења препорука за надлежне службе, организације и јавна предузећа, те по потреби иницира измјене и допуне ЛЕАП-а ако се утврди да постоји таква потреба. Годишњи извјештај о спровођењу ЛЕАП-а и Акциони план за наредну годину са финансијском пројекцијом се подноси на одобравање Скупштини општине.

ЛЕАП Евалуациони Тим је обавезан да размотри било чији образложени приједлог за измјене и допуне ЛЕАП-а који може упутити било која од служби, организација, јавних предузећа или заинтересованих грађана.

За сваки појединачни пројекат из ЛЕАП-а који се буде имплементирао, именоване се одговорна особа (координатор) која ће подносити извјештај ЛЕАП Евалуационом Тиму у складу са пројектном динамиком, најмање два пута у току трајања пројекта. Чланови ЛЕАП Евалуационог Тима не могу бити водитељи појединачних пројеката. Оцјена успјешности реализације ЛЕАП-а се врши у складу са реализацијом постављених оперативних циљева.

IX. ДОПРИНОС ЛЕАП-А РЕАЛИЗАЦИЈИ СТРАТЕШКИХ ЦИЉЕВА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ПРЊАВОР

Документом „*Стратегија развоја општине Прњавор 2012-2020. године*“ идентификовани су сљедећи стратешки циљеви развоја општине Прњавор:

Стратешки циљ 1. Креирање инвестиционих услова које Прњавор сврставају међу најатрактивнија мјеста за инвестиције у РС и БиХ

Стратешки циљ 2. Стварање конкурентне привредне структуре са већим учешћем производних инвестиција

Стратешки циљ 3. Полицентрична заједница са развијеном друштвеном и комуналном инфраструктуром која ће обезбиједити квалитетан живот у селу и граду

Стратешки циљ 4. Одржив рурални развој уз савремену и тржишно оријентисану пољопривредну производњу и повећан степен прераде пољопривредних производа

Стратешки циљ 5. Створити јединствен амбијент који на оптималан начин комбинује већ постојећу препознатљивост, туристички потенцијал и очуваност животне средине.

Специфичним циљем ЛЕАП-а:

„До 2020. године настојимо имати квалитетну животну средину, као основни предуслов напретка заједнице“

...доприносимо остварењу стратешких циљева општине Прњавор, те се и овај документ може посматрати као саставни дио интегралне стратегије развоја, који је усмјерен на одрживи развој са аспекта заштите животне средине.

Х. ЛИТЕРАТУРА

1. Локални еколошки акциони план општине Прњавор 2009-2014. године („Службени гласник општине Прњавор“, број 24/09);
2. Стратегија развоја општине Прњавор за период 2012.-2020. године („Службени гласник општине Прњавор“, број 14/12);
3. Просторни план општине Прњавор 2010-2030. године („Службени гласник општине Прњавор“, број 4/12);
4. Инвестициони сажетак општине Прњавор;
5. НЕАП, Национални еколошки акциони план БиХ, март 2003;
6. Просторни план Републике Српске за период до 2025. године;
7. Приручник за израду ЛЕАП-а, Регионални центар за околиш (РЕЦ), септембар 2004. године;
8. Водич за примену локалних еколошких акционих програма, РЕЦ ЦЕЕ, 2001, Београд ;
9. Локални програм заштите животне средине општине Дервента 2012—2017, општина Дервента, фебруар 2012. године;
10. Билтен Архус центара, Центар за екологију и енергију, Сарајево, март 2015. година;
11. Политика у области просторног планирања, ГАП пројекат управне одговорности, USAID;
12. Заштита околиша у југоисточној Европи, Л.Павић-Рогошић, С.Кипсон, Еко-центар “Caput Insulae”-Beli, Ријека, 2004. година;
13. Здравствено стање становништва Републике Српске, 2013. године, ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске, Бања Лука;
14. Студија „Минерално-сировинска потенцијалност планине Чавке за истраживања и експлоатацију руде бакра подручја општине Прњавор“, ЈАНТАР ГРУПА д.о.о. Бијељина, 2006. година, Београд;
15. Елаборат о изведеним геофизичким испитивањима за потребе истраживања подземних вода на подручју општине Прњавор, „ГЕОИНГ ГРОУП Б“ д.о.о., новембар 2014. године, Београд;
16. Елаборат о испитивању узорака површинских вода, земљишта и ваздуха на сливу ријека Украине и Лишње, број 99/13, децембар 2013. „Екодозвола“ д.о.о. Бања Лука;
17. Регионални акциони план за заштиту слива ријеке Украине, Регионални центар за околиш за Босну и Херцеговину, Сарајево, фебруар 2012. година;
18. Оквирна директива о водама ЕУ (Directive of the European Parliament and of the Council 2000/60/EC);
19. Извјештај о стању животне средине Федерације Босне и Херцеговине;
20. Први национални извјештај Босне и Херцеговине за Конвенцију о биолошкој разноликости;
21. Први национални извјештај БиХ у складу са Оквирном УН Конвенцијом о климатским промјенама.

Интернет извори:

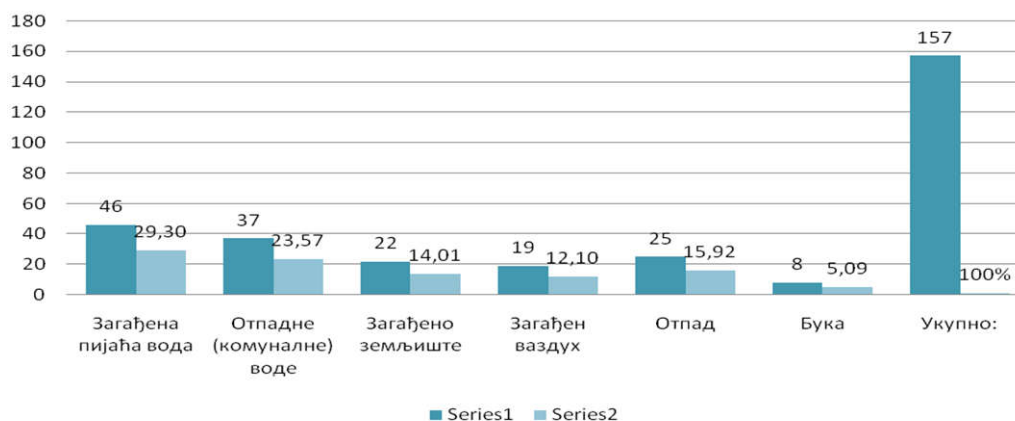
1. <http://www.onstinanrnjavor.net/images/Doc/INVESTICIONI%20SAETAK%20OPTINE%20PPNJAVO P.ndf>
2. <http://www.okolis.ba>
3. <http://www.fmoit.gov.ba>
4. <http://www.unfccc.ba>
5. <http://www.ecotonia.rs/active/sr-latin/home/resources/zemljiste.html>
6. <http://www.iutravnik.com/unloads/112/571/PPVO%20PPEDAVANJE%20OCUVANJE%20BIODIVER 3ITETA.ndf>
7. http://www.nasljedje.org/sr_PS/nrirodno-nasljedje/2014-03-31-09-51-53
8. <http://www.sena.gov.rs/index.nhn?menu=20181&id=20026&akcija=showAll>
9. <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mgr/Pages/default.aspx>
10. <http://ekofondrs.org/>
11. <http://greentank.ba/>

XI. ПРИЛОЗИ

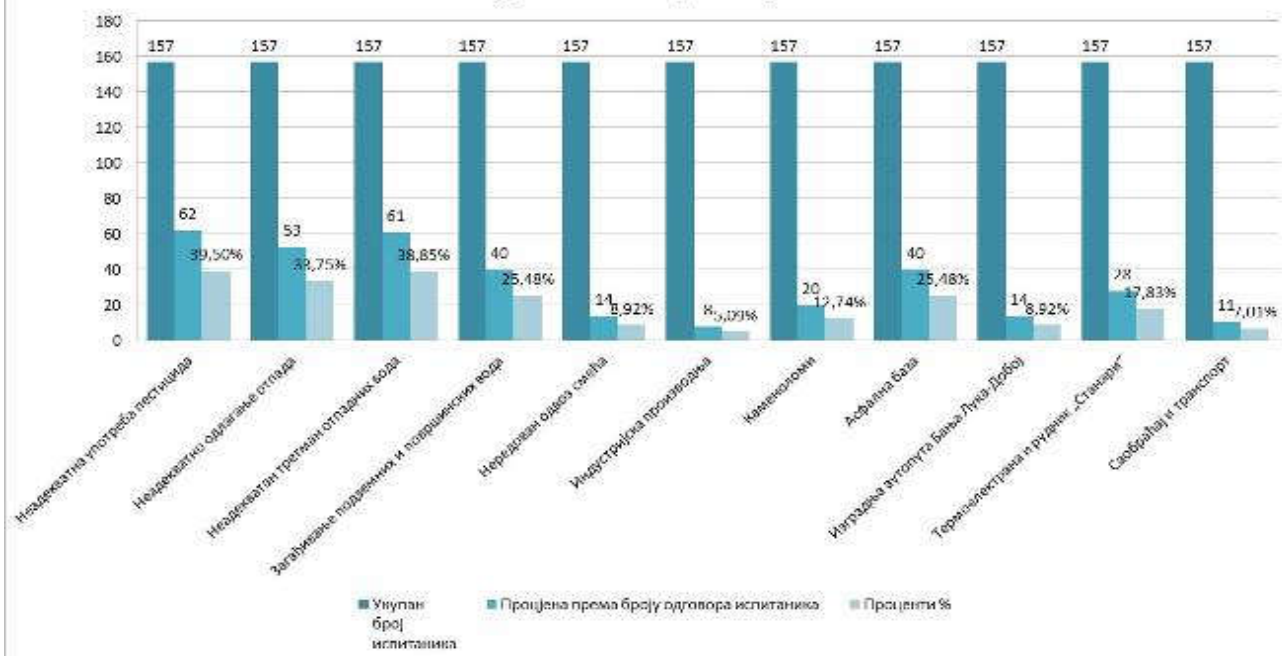
ПРИЛОГ 1. РЕЗУЛТАТИ АНКЕТЕ О СТАЊУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ НА ОПШТИНИ ПРЊАВОР

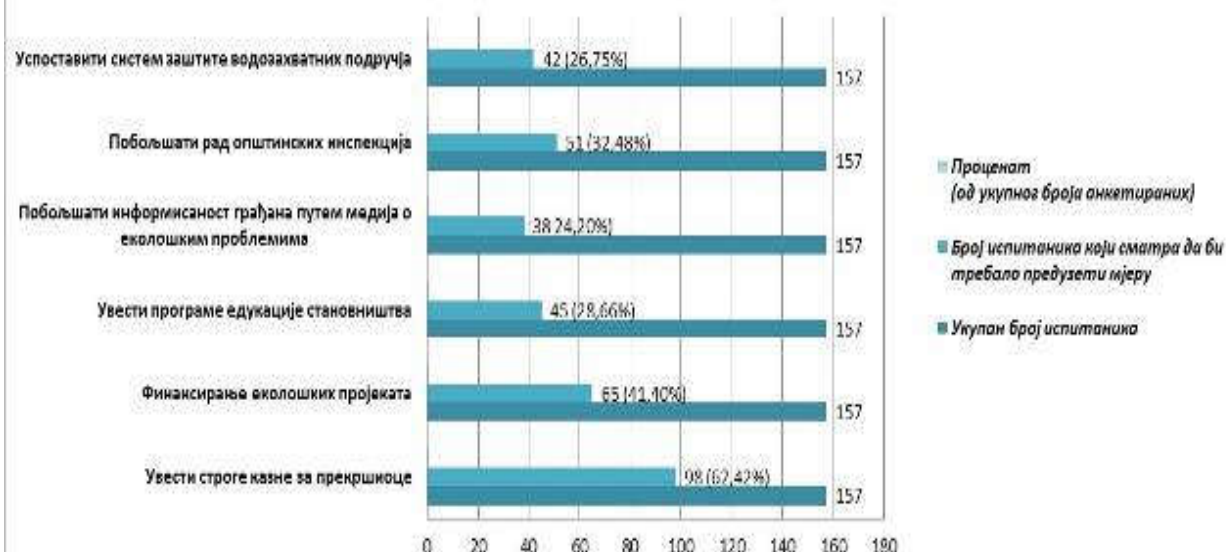
Шта у Вашој мјесној заједници највише угрожава здравље људи?

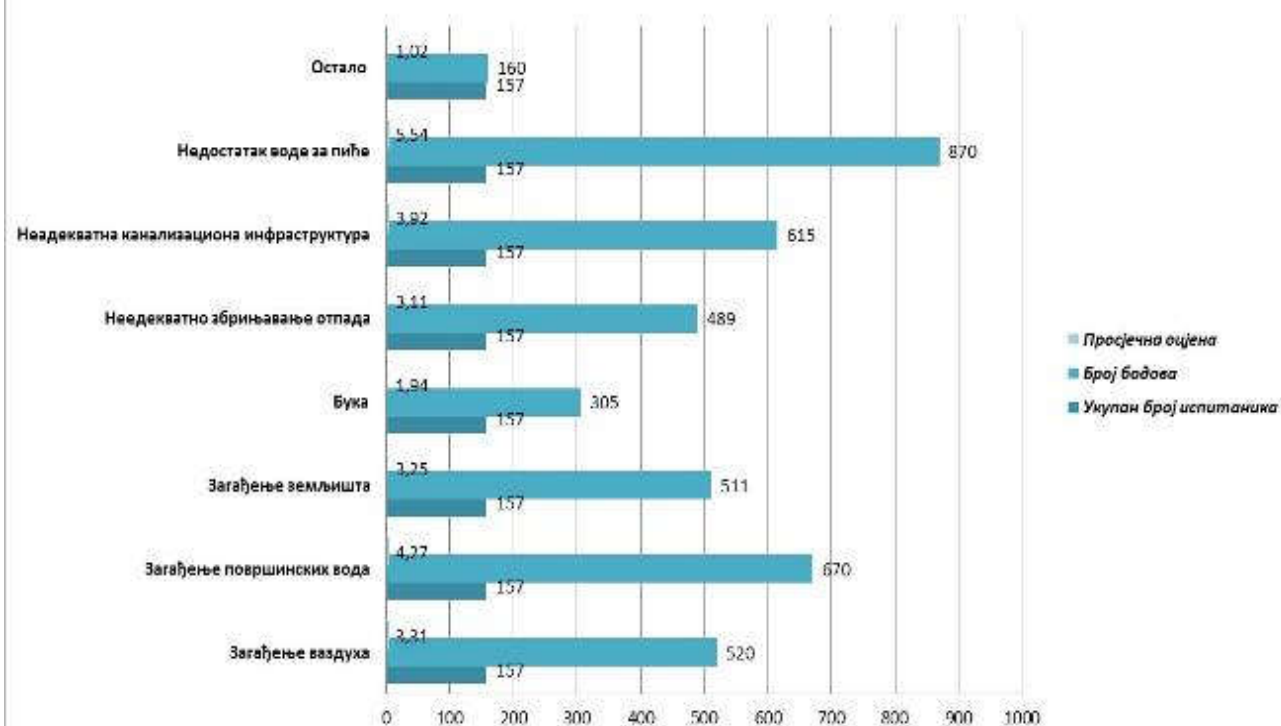
Које активности по Вашем мишљењу највише загађују животну средину у општини Прњавор?

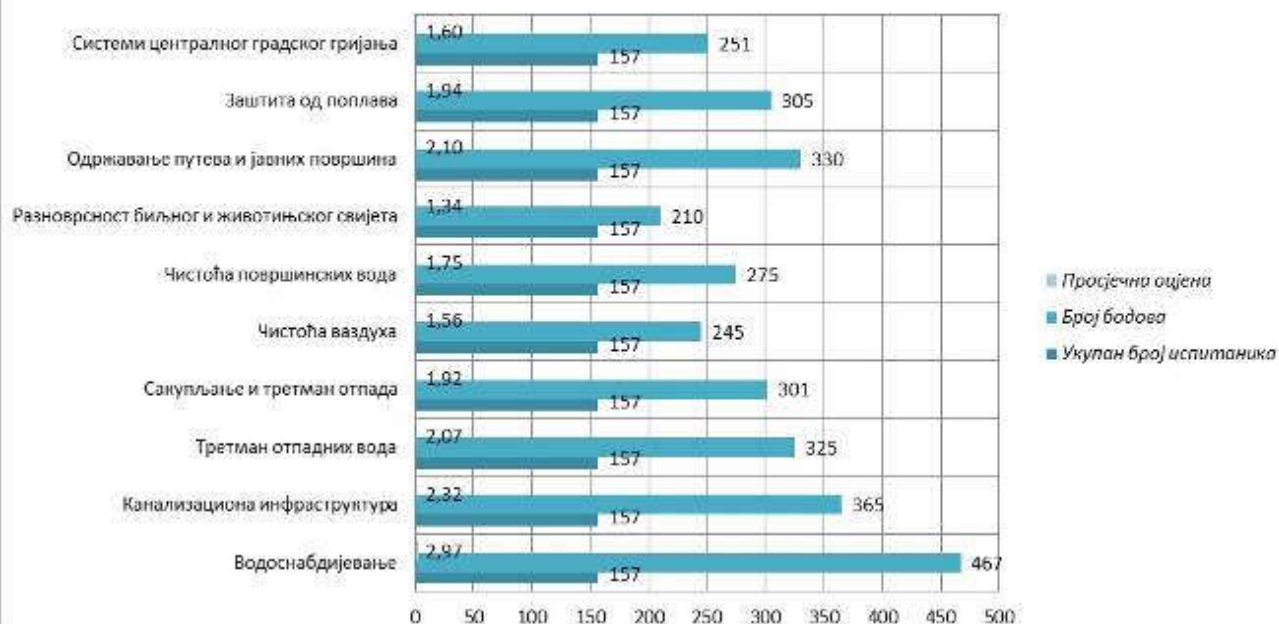
Које би мјере требало предузети да би се побољшало стање животне средине у општини Прњавор?

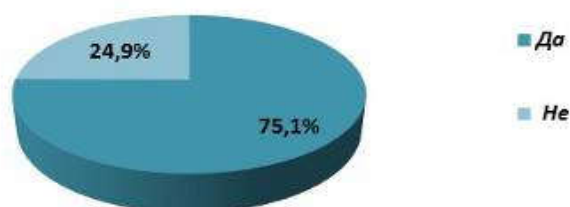
**Које су највеће пријетње развоју општине Прњавор?
(оцјените од 1-најмања пријетња, до 8-највећа пријетња)**

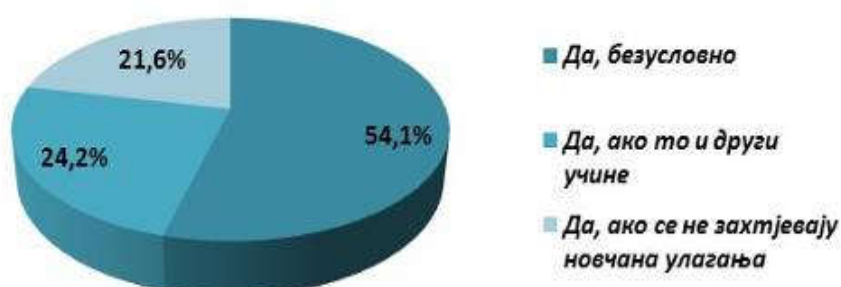
Које су области предуслов за развој општине Прњавор?

Да ли сматрате да општина Прњавор има потенцијала за коришћење обновљивих извора енергије?

Да ли сте спремни дати допринос побољшању стања животне средине у општини Прњавор?

Локални Еколошки Акциони План 2015-2020

ОПШТИНА ПРЊАВОР
КАРАЂОРЂЕВА 2
ПРЊАВОР, БиХ – РЕПУБЛИКА СРПСКА
Тел/факс: +387 51 663 740
e-mail: opstina@prnjavor.ba
www.prnjavor.ba

